

Santa Cruz

314

BIBLIOTECA
DE LA UNIVERSIDAD DE VALLADOLID.
Estante n.º 40314
Tabla 4
Número 3125

314

~~UVA. BHSC. 1yR. 314~~

Esc. 6. 6/70

Pandit Aragonie veterum primordia regum

Hoc opus: et forti prelia gesta manu.

Joannis Sobrarü Alcagnicensis artium
et Medicine doctoris: Carmen in opus de
Geneologia Regum Aragonum editum.

In lucem redeunt omnes labentibus vmbis
Eltiberi reges: digni: quos secula nulla
Dccultos habeant: sit quamuis inuida dextra
Temporis exhausti: quod cuncta absumere tentat.
Sed decorata nimis pulular: semperq; resurgit
Post mortem virtus: que sancta et clara sepulchris
Erigit heroes eterna ad secula: nunquam
Ignauo perpeffa duces squalore teneri:
Sortia qui inuicto gesserunt pectore bella:
Uiceruntq; feros hostes terraq; mariq;
Los fida et solers octo modo cura virozum:
Duis regni comissus honor: nunc ordine longo
Extulit: et scriptis iussit celebrare latinis.
Elyfios quecunq; habitant: et amena vireta
Illustres aning: post hac remeare sub auras
Dptabunt: tales liceat Bynastas habere:
Atq; virum: cui cura extet mandata: latino
Drnare eloquio: Siculus quod munus obiuit
Listoria prestans Crispus: vel Liuius alter:
Aut lingua princeps: et censu Tullius oris.

Serenissimo atqz catholico Hispaniarum: vtriusqz Sicilie
et Hierusalem Ferdinando Regi nostro semper Inuicto.

Catheus Castellon prior dominici sepulchri in Aragonia:
Goffredus Constantinus canonicus Cesaraugustanus: Dom-
nus Ludouicus de Jtar comes de Belcith: Bonnus
Joannes de Alagon eques ordinis sancti Jacobi: Jo-
annes de Urries miles: Petrus de Ayerbe in-
fansonus: Hieronymus de Ribas doctor: Et
Ludouicus Barberanus ciuis: octo
viri deputati Regni tui Aragonum
obsequentissimi post manus
oscula sacre perpetua optant
Felicitem.

Existimauimus nostri esse officij maxime rex: et quo ma-
gistratus gerimus: ea cogitare et facere: que serenissime
tue maiestati grata forent: nostramqz erga tuos anteces-
sores principes nostros preferrent pietatem: et huic re-
gno utilitati essent et ornamento. Cum itaqz stirpem et
geneologiam regiam longo successionis ordine vsqz ad
serenissimi regis Joannis patris tui tepora descriptam
et in modum cuiusdam arboris depictam in huius regni
archiuo publica patrum cura custoditas reperissemus: eam elegantiori stilo per
Lucium Barneuz Siculum virum eloquentissimum publica quoqz impensa
in historiam redigi: vt in lucem edi posset: Illustrissimi domini Alfonsi de Ara-
goma Cesaraugustani et Adontis regalis archiepiscopi: locumtenentis gene-
ralis filij tui consilio et auctoritate pie et officiose procurauimus. Neqz eni dece-
bat principum tantorum primordia: preclara facta: virtuteqz et fortunam sub cla-
uibz latere: que in imperatorum regumqz manibus versari: et in publicis repo-
ni bybliotecis: vt ab omnibus legerentur: et imitationez virtutum preberent: et
exempla digna essent. Ea igitur sacre tue maiestati: pariter omnes offerimus: vt
maiorum tuorum opus illustrissimo tuo fulgeat ac resplendeat nomine. Tuqz sis
excellenter Rex sicuti regnorum ac virtutus: Ita historie quoqz heres et au-
ctor maximus. Quas cum legeris: gloriam: famam: splendoremqz tuorum: quo-
rum laudes et res inclite gestas tua singulari virtute longe superasti: facile nec
sine delectatione cognosces. Et immortalitatez parentum egregijs facinoribus
partam et litterarum monumentis renouatas simul et nostri pignus obsequij et
a ij

Liber

obseruantię erga regiam tuaz maiestatem tibi velut in lucido speculo cernere licebit. Vale felix et in eternum viue serenissime rex noster semper Auguste,

Lucius Adarineus Siculus Reuerendo patri Adatheo Castellon Priori sepulchri dominici Aragonię: Goffredo Constantino CesarAugustę canonico venerabili: Ludouico dño Fraris et comiti Belchitano viro egregio: Nobili Joanni Alagonio sancti Jacobi ordinis equiti: Joanni Arries militi: Petro Ayerbe Infantono: Hieronymo Ribas iureconsulto: Et Ludouico Barberão ciui CesarAugustę: Octo viris Aragonię regni deputatis. Salutem et felicitatem plurimam dicit.

Quones Aragonię reges et Barcinonę principatus comites ab hinc anno septingētesimo nonagesimo tertio repetitos octo viri prestantissimi: vestris: vt par erat: volūtatibus obsecutus: eo: quo sibi successerunt: ordine: breuissimo filo connexos ad etatem vsq; nostram perduxit. Quorumquidem vnusquisq; magnam: et mihi non ingratam: ad historiam conficiendam rerum bene gestarum materias prebebat. Ego vero rerum omniū: sic enim vobis erā satisfactorius: recisis mēbris: capita duntaxat et omnia veteris Aragonię regum stemmata suis producta lineis modico volumine complexus suz. Quę et si multis sunt articulis mutilata: nō tamen vobis deformia: sed pulchra satis: vt spero: videbūtur. Arbori namq; siluestri: quam mihi in hortos cultiores transferendam tradidistis: quāuis multos ramos inutiles et acerbioris fructus amputauim⁹: alios tamen pulchriores inseruimus: maiores fructus ac mitiores allaturos. Hoc autē opus licet exiguum in quinque tamen libellos diuisimus. Habet enim varias historias: et plura rerum principia. Ad ea siquidem repetitio nō solum de primis Aragonię regibus est: sed etiā separatim de Barcinonę comitibus. Cuius principatus cum Aragonię regno coniunctio: mihi quidem tertij libri materiam prebuit. Quarto etiā libro Sicilię ad Aragonię domuz felix narratur accessio. Quintus vero Ferdinandi fratris Henrici Castellę regis in Aragonię regno post mortē Adartini regis auunculi sui: qui sine liberis obiit: successinē continet. Interpolatam igitur arborem vestraz in ramos quinque partitam: et in aliam formam commutatam recognoscite. Cuius fructus adhuc virides et immaturi si forte quid acerbis ob nimiaz multorum legendi auiditatez sapere videbuntur: erunt tamen: vt spero: bene degustati prioribus multo mitiores.

Lucij Marinei Siculi de primis Ara-
gonie regibus: et eorum rerum gesta-
rum per breui narratiōe liber primus.

Aragonię gentis regniq; primordia: et regum seriem atq; res gestas vsq; ad tempora nostra summam scripturus sum: vt et p̄teritorum domus Aragonię principuz memoria: longeq; successiones latinis prodite litteris in perpetuum conseruentur: et p̄sentes atq; futuri sui generis ortum: et principatus inicia non ignorent. Ceterum priusq; de primis Aragonię regibus dicam: rem nō ingratam facturis video: si de prouincię huius: quę nūc Aragonia dicitur: nominibus per pauca retulero. Nam cum plures orbis terrarum scriptores vniuersam Hispaniam in quinq; prouincias diuiserunt: Tarraconensem scilicet: Ballatiam: Lusitaniam: Betycam: et Carthaginensem: de hoc Aragonię nomine: quod ego legerim: non meminerunt. Quapropter a me diligenter peruestigatam huius nominis impositionem: quę quidem ratione nō caret: omittendam non putauim. Fuit hęc olim regio: quę nunc Aragonia dicitur: primū ab Ibero anme Iberia dicta. Deinde quoq; Celtiberia nomen accepit: a celtis Ballie populis: qui de suis finibus et patrijs sedib; expulsus cum ad Iberū anmē peruissent: ibiq; consedissent: de suo nomine et Ibero anme Celtiberias prouinciam: et populos Celtiberos appellarunt. Quod et plures meminerunt scriptores: et poeta Lucanus ostendit dicens. Profugiq; a sede vetusta Gallorum Celte miscentes nomen Iberis. Quem Lucani locum cum mihi Romę Pomponius letus meus olim p̄ceptor: qui nō immerito pater antiquitatis dicebatur: exponeret. Celtiberia inquit est Hispanię citerioris prouincia: quā nunc Aragoniam vocant Hispani. Qui cum hęc dixisset a me de causa et ratione nominis Aragonię consultus: hęc respondit. In quibusdam vetustissimis Grecorum monumentis me legisse memini: q; cum Hercules in Hispaniam magno cū exercitu venisset: in ea iam perdomita multas et magnas vrbes: et multis in locis memorabiles pontes struxit: ac demuz in citeriori Hispania Cantabris: Vasconibus: et Celtiberis deuictis in victorię suę memoriam apud anmē: qui iuxta Pyreneos montes scaturiens per multa loca et Marsiliam alias Nauarrę oppida defluens Ibero iungitur: rem diuinā facturis: aram in ripa fluminis erexit: vbi cum rite sacrificasset: spectacula celebrauit: et Agonales ludos exercuit. A quibus et anmē: cui Marsagrada tunc erat nomen: Aragonium: et prouinciam: quę Iberia dicebatur: Aragoniam nominauit. Hęc satis de prouincię nominibus. Nunc ad Aragonię principatus originem redeo.

a iij

Liber

Amirus et Gothica gente procreatus primus Aragonie regni titulis et honoribus insignitus perhibetur. Cuius rei causa nobis est altius repetenda. Siquidem ante Ramirum hunc: de quo nunc loquimur: ex Gothorum familia complures Hispanie reges fuerant. Ab Athanarico enim: qui fuit Gothorum rex omnium primus: usque ad Rodorici tempus: in quo Gothorum nomen defecit: quattuor et triginta fuisse compertum habeo. Quorum nomina propterea nunc omitto: quoniam ea in libris de laudibus Hispanie ordine recensui. Nam post Rodorici mortem quamvis depulsis mauris ex eodem genere et Castellae reges et Aragonie dicti fuere: Gothorum tamen nomine relicto. Sed ad institutus venio. Idibus igitur Nouembris anno a partu virginis. dcccviij. Rodorico rege totius Hispanie principatum tenente: Juliani Cantabrie comitis dolis et insidijs: qui Rodoricum regem propter suam ab eo adulteratam et vi compressam coniugem perdere cupiebat: ingens maurozum exercitus ex Africa per calpes angustias in Hispaniam traiecit. Qui Rodorico rege bello perempto: paucis annis Hispaniam fere totam occuparunt: quam tenuerunt annos. cccxl. preter quosdam Asturie populos: et Pyreneos montes. Quo nonnulli Aragonie nobiles et Cesarauguste ciuitatis equites tum sue salutis causa: tum etiam christianam nominis et conseruande fidei gratia se contulerant. Ubi diu quasi latitantes natura et asperitate loci tuti continebantur. Ibi homo vita sanctissimus nomine Joannes in quadam spelunca propinqua rupi: que Penya vulgo dicebatur: ediculam sibi velut heremum struxerat: eamque sancto Joanni baptiste dedicauerat: ibique solus vixit: et vitam finiuit. Ad hanc ediculam in montibus abditam Cesaraugustanus vir quidam genere nobilis et vita probus: cui Uotus erat nomen: cum venationibus daret operam: ceruumque persequeretur: deuenit. quam: sentibus et arbutis ense percisis: ingressus est: et heremite corpus quod insepultum apud altare iacebat: aspexit. Admiratus diu cogitabundus propius accessit: et litteras in lapide stilo ferreo sculptas in hanc sententiam perlegit. Ego Joanes huius edicule conditor et primus habitator velut in heremo deo seruire cupiens hanc ecclesiolam erexi: sanctoque Joanni baptiste consecraui. In qua et vixi diutius: et nunc mortuus in domino requiesco. Hec cum legisset Uotus vir christianissimus: multis perfusus lachrimis sepe deo gratias agens: heremite corpus humo cooperuit: et Cesaraugustam reuersus bona sua vendidit omnia: eaque christianis pauperibus erogauit. Quod cum frater eius: qui Felix dicebatur: animaduertisset: idem fecit. Et uterque statim ad ediculam sese contulerunt: ubi continue deo seruientes sanctissime vixerunt. Quorum consilijs christiani: qui ad eos iam plures conuenerant: permoti: anno christiane salutis. dcccviij. Barsiam Xenemem ex stirpe Gothorum virum strenuum sibi regem contra mauros elegerunt.

De Barsia Ximeno Suprarborum rege.
Cui non Aragonie: sed Pyreneorum mon-
tium et Suprarborum regis nomen posue-
runt. Qui mauris bellum primus intulit.

Xarsias igitur Ximenes rex electus christianorum: licet pau-
corum viribus: erant enim numero sexcenti: christiane re-
ligionis amore vehementer accensus: mauros a Pyreneo-
rum montium confinibus: et alijs propinquis locis armis
depulit: et loca multa breui tēpore sue ditioni subegit. Qui deinde mul-
tis ad eum propter victorie famam conuenientibus: magnā quoque Na-
uarre prouincię partem: fugatis mauris: christianis restituit. Postre-
mo: mortuis Uoto et Felice fratribus uiris admodū sanctis: et reueren-
ter consepultis: in honorem sancti Joannis ecclesiā: quas supra demonstraui-
mus: ampliauit: ibique uita de-
functus anno domini. dclviij. sepelitur: filio Bar-
sia Ennico superstitite. In vexillis autē et insignibus
arborem uiridem gerebat: et super eam crucem rubrā
in croceo campo.

De Barsia Ennico: rege secundo.

Earsias Ennicus post mortem patris nō minus christiane
religionis cultor: q̄ acer et strenuus in armis mauros chi-
stiani nominis hostes infestissimos persequens Pompilo-
nem primariam Nauarre ciuitatem: multaq; oppida bre-
ui spacio temporis ab hostium seuiua liberauit: et ad christi cultum re-
duxit. Sub idem tempus uir quidam: res mirabiles expertus: et in ar-
morū certaminibus fortis: cui Asnar erat nomen: cum christianis qui-
busdam uiris preclaris: et tuende christiane fidei per cupidis: Arago-
nium flumen traiciens castella et oppida multa: Jaccamq; ciuitates:
que a loci situ nomen accepit: propterea quod in montiū conuallibus ia-
cer: ad christianas fidem reuocauit. His rebus gestis: quoniam primus
Aragonum flumen transierat: Aragonie prouincię comes appellatus
est. Cuius titulis insignitus diebus paucis e uita discessit. Reliquit au-
tem filius nomine Galindum. Item deinde mortuus est Barsias En-
nicus superstitite filio Fortunio,

a iiij

Liber
De Fortunio Gar
sie filio: rege tertio.

Fortunius.

Fortunius autem mortuo patre Salindi comitis Arago
nię filiam duxit vxorem: et ratione coniugij comitatus Ara
nię titulos accepit: et ex vxore filiū Santium Garſiam pro
geniuit: Quem ſucceſſorem et heredem ſibi reliquit moriēs
anno. dcccxy.

Santi^o garſia.

Antius Garſias: Fortunio patri defuncto ſuccedens exer
citu comparato mauros acriter inuadit. Quos a Suprar
brij et Ripagozcie: ſic enim loca quedam vocantur Hiſpa
ne: regionibus depulit: et ſibi totam fere Nauarre provin
ciam ſubiecit. Ubi cum mauris prelium committens hoſtium multitu
dine circumuentus: alioquin fortiffime pugnans: occiditur. Quo mor
tuo ſine prole: mauri Nauarram ruruſus occuparunt: eamq; tenuerunt
vſq; ad Caroli magni imperatoris aduentum. Qui fuit anno a chriſti
natali. dcccc. Nam Carolus imperator cum duodecim ducibus: quos
pares appellant: in Hiſpaniam per montes Pyreneos ingreſſus ad
uerſus mauros bella geſſit aſperrima. Quos a Nauarra et Aragonia
fere tota proſtigauit. Quibus rebus geſtis Carolus Hiſpaniam qua
ſi tutaz relinquens in Galliam reueuerſus eſt: et Aragonenſem Ennicum
cui Ariſta cognomen erat: ex Gothica gente: vel vt alij volunt ex comi
tatu Bigorre: ſibi regem delegerunt.

Ennicus
Ariſta.

Ano igitur. dcccxiij. Carolo in Gallia reuerſo: Ennicus
Ariſta rex electus vir et manu proptus: et in armorum cer
taminiſ ardens: vnde cognomen accepit: quippe qui non
aliter viſis hoſtibus ardebat: quaz in igne vritur Ariſta: ex
montibus Pyreneis cum exercitu descendens maurozum magnas co
pias deleuit: et victor in Nauarras peruenit: vbi princeps a Nauarris
et Aragonibus eligitur: proſiſtitis tamen nonnullis conditionibus: vt
in eos equis legibus vteretur. A quibus etiam iudex: qui medius inter

eos esset: petebatur: et Aragonie iusticia vocaretur. His concessis con-
 ditionibus: cogitans quibus signis et armis utere-
 tur: ei diuinitus reuelatum est: ut vbi in aere crucem
 videret: illic consisteret. Quod vbiq; diligēter obser-
 uans: cum esset in planicie quadam: que iacet inter
 Suprarbros et Pyreneos montes: in aere crucem
 candidam suspexit. Cuius figura signoq; in vexillis
 et signibus vti perseverauit. Tandem moriens Bar-
 siam Eniegum filium reliquit,

Barrias
Ennecus.

De Barsia Eniego: rege sexto.

Enico Arista vita defuncto successit Barsias Ennecus vir
 nō minus armis strenuus: q̄ vita ⁊ moribus integer. Qui
 vxorem duxit Arracam feminam virtutibus et genere no-
 bilissimā. Cum qua grauida et partui iam vicina per Na-
 uarre montes et aspera loca parum cautus exercitum ducens: hostibus
 occurrit: et commissio prelio: quod vitare nō potuit: occisus est: et cum eo
 simul vxor in utero lancea grauiter vulnerata interfugiēduz quasi mor-
 tua concidit in valle montis cuiusdam: qui dicitur Auar. Ad quem lo-
 cum: mauris abeuntibus et iam longe digressis: homo quidam nobilis:
 cui Suiuara cognomen erat: peruenit. Et Arracam cognoscens: que
 tunc egerat animam: dum eam perfusus lacrimis intueretur: infans
 manum per vulnus extulit. Proh quantum natura potest: Conaba-
 tur enim infantulus ex utero matris morientis exire. Quod cum ani-
 maaduertisset Suiuara statim cesso ventre mulieris eduxit infantem: et
 pannis inuolutum domum suaz propere detulit. Quem patris et te-
 stibus adhibitis: ut probare posset in posteruz: baptismatis lauacro mo-
 re christiane religionis Sanctium Suarcesium nominauit: et vxori sue
 tradidit: ut clam et diligenter aleret. Qui iam puer factus et adultus:
 ne forte cognosceretur aulūni prudentia: crassioribus pannis indutus
 etiaz peronibus pro calceis utebatur: quod calciamenti genus ex corio
 crudo auarcas Hispani vocant. Ceterū post aliquot annos cum Ara-
 gones ad elegendum principem Jaccam conuenissent: illuc adolescēs
 annos natus circiter quindecim cum equite: qui eum clam nutriuerat
 veluti pastoris filius vilissimis tectus indumentis et peronatus adduci
 tur. Qui probationibus et argumentis euidentibus admissis recogni-
 tus est et princeps electus. Et a perombus: quos: ut supra diximus: Hi-
 spani auarcas appellant: Auarca cognomen accepit. Eques autem: a
 quo clam fuerat educatus: Latro cognominatus est. Quod nomen et
 hominū genus in hispania nostris quoq; tēporibus extat nō ignobile.

Liber
De Santio Barcesio: cogno-
mento Auarca: rege septimo.

Santi⁹ Bar
cesi⁹ Auarca.

Licia
regni Aragoni.

Quaterum Santius Barcesius Auarca: titulo principatus accepto: vxorē duxit prestantissimam nomine Lodam. Ex qua filium suscepit Barsiam Santium: qui etiam Tremulus dicebatur: de quo dicemus inferius. Progeniuit preter ea filias quatuor. Urracam: que nupsit Alfonso rege Legionis. Santiam: que Remiro Castelle. Adaria: que Ordono Legionis. Blasquitam: que Hugno comiti Cantabrie. Res autē gessit armatus admirabiles: siquidem mauris victis ac depulsis a Cantabris et Pyreneorum montibus sibus ad Hageram vsq; peruenit. Per multis itaq; rebus preclare sancteq; gestis: moriens filium Barsiam Santium reliquit heredem. Vixit autem annis sex et quinquaginta. cuius corpus iacet in ecclesia sancti Joannis a Pegna cognominata.

Barsias san-
tius tremul⁹.

De Barsia Santio: rege octauo:
qui Tremulus cognomiatus est.

Barsias autem Santius Tremulus cognomen habuit: propterea qd cum bella futura sentiebat tremore quodam afficiebatur: tam etsi in prelio fortis erat et intrepidus. Ille siquidem tremor et prudentie signum erat et fortitudinis. Ideo qd cum esset et fortis et cautus: hostes sepius debellauit. Annos enim octo et viginti: tot namq; tenuit principatum: magnas sibi deuictis mauris gloriam coparauit. Qui nunc iacet sepultus in ecclesia predicta: cui successit filius nomine Santius maior: Hispanie totius imperator,

De Santio cognomento *Alaiore*. Qui fuit Hispanie imperator.

Santius
Alaior.

Sic Santius maior non immerito fuit imperator Hispanie totius appellatus. Nam tota fere devictis hostibus Hispaniam christiano nomini restituit. Siquidem mauros omnes a Navarra: Arago-

nie: Castelle: Legionis: Portugallie: Cantabrie: et Gasconum fimbis exterminavit. Fuit preterea non minus iusticia clarus: quam bello fortis. Uxorem duxit Elviram feminam nobilissimam: cuius erat castrum Aviaris. Ex qua filius progeniuit nomine Ramirum: qui: ut ante diximus: et paulo post clarius declarabimus: fuit rex Aragonie primus. Ceterum Elvira defuncta Santius aliam duxit uxorem Castellae comitis filiam: que Alaior dicebatur. De qua tres illi filij nati fuerunt: Garfias: Ferdinandus: et Santius: e quibus Garfias maior natus apud imperatores adulterij crimine falso detulit. Propterea quod cum illi mater ex imperatoris monitu et equorum prefecti consilio equum quendam imperatori charissimum commodare noluisse: ut est hominum improbitas: commisit iniquus filius infontem matrem cum eo: qui equorum curam gerebat: se commixisse. Nec destitit ire facibus accensus ob equi sibi usus denegatum matrem suam in summum discrimen adducere. Nam cum hoc imperator audisset vehementer dolens uxorem statim captam diligenter custodiri iussit: et omnium nobilium atque doctorum convocato concilio: in eam statuit: ut igni cremaretur: nisi quis eam adversus accusatores filios vel armis vel legibus defenderet. Ceterum cum neque legibus quisquam: neque armorum certamine contendere contra filios imperatoris auderet: solus tandem Ramirus imperatricis principis ultro duellum fratribus obtulit. Verum enimvero dum parantur arma: dum cause disputantur: vir quidam christi sacerdos et moribus admodum sanctus: Garfiam et fratres eius imperatoris filios adiuit: eosque sanctissime commovit: ut summum periculum: quod eis imminerebat: evitarent. Siquidem neque feliciter: neque diutius filios victuros esse dicebat: qui matris innocentiam tanta immanitate perdere: summoque dedecore nomen imperatricis deformare studuissent. Qui preterea patri: pro cuius vita sanguines profundere debebant: tantum doloris attulissent: qui demum totius Hispanie

Linea

Regum

Aragonum.

principatus: qui vir nuper expulsis hostibus quieverat: rursus perturbassent. His rationibus et multis exemplis filiorum: qui paratibus inobedientes ante diem miserandam vitam finuerant: adductis: eos adeo commouit: ut confestim se falso matrem criminis accusasse dixerint: nec ob aliam causam: nisi quod eis mater equum denegauerat. Penitentia igitur ducti tanti sceleris errorem descentes ad imperatorem venerunt veniam deprecantes. Quibus imperator ignoscere noluit: nisi prius a matre remissionem impetraret: atque si mater suum ius exequi vellet sese idem supplicium de filiis sumpturum esse respondit: quod uxori iubente lege statuerat. Adhaec autem cum multorum nobilium virorum supplicationibus: tum vero precibus illius religiosi: qui principes monuerat: et ad penitentiam adduxerat: et amore materno iam commota: suis filiis pene matricidis hac conditione veniam et vitam concessit: ut ei Ramirus priuignus: cuius admirabilem virtutes perspexerat: in Aragonie regno succederet. Quem praeterea cunctis assentientibus et etiam filiis cum sepe benedixisset sibi filium et heredem legitimum adoptauit. Tum demum omnium consensu ab imperatore cum uxore statutum est: ut Garcias in Nauarre: Ferdinandus Castelle: Santius: quem nonnulli Gonsaluum nominarunt: in Vasconie: et Ramirus in Aragonie regno succederet. His rebus ita gestis et institutis imperator paucis annis a vita discessit anno millesimo decimo octauo: qui fuit Hispanie fere totius imperator annos quattuor et quinquaginta. Cuius corpus sepultum iacet apud Astures in ecclesia sancti Saluatoris Quetane civitatis. Imperatrix item paulo post diem suum clausit: et in ecclesia sancti Joannis a Regina eius extat sepulchrum.

De Ramiro Aragonie rege primo.

Ramiro I
rex arago.

Hispanie regnorum partitione supra demonstrauius: quem admodum scilicet Garcie Nauarra: Ferdinando Castella: Santio Vasconia: quam Suprarbrum alij vocant: et Ramiro Aragonia contigit. A quibus ad hoc usque tempus cuiusque provincie reges ordine descendunt. Ceterum nunc Castelle et aliarum His

spanie prouiciaꝝ successiões: quas alio loco scripsimus: relinq̄ntes Ara
gonus dūtarat regū serieꝝ proleq̄mur. Ramir⁹ igit̄ mortuo patre regis
Aragoie nomen: qđ eo viuēte recusauerat: accepit. Uxorēq̄ duxit Her
milandā: quē alio noie Silbiga dicebat: Armeniacis ⁊ Bigorre comi
tis filiā. De qua filios duos habuit: Santiū: et Gonsaluū. Habuit et fi
lias totides: quaz altera noie Tiresia nupsit comiti Prouicie: Altera:
cui Sātia nomē erat: comiti Tolosano. Eteꝝ Ramiri tēpore Santi⁹
frater ei⁹ Supzarbroꝝ rex occisus est a quodā vascone noie Tomāerio:
quo mortuo sine liberis: om̄s ppli Supzarbroꝝ p̄cipat⁹: Ramiro regi
sele dederūt: qui belloꝝ inter fr̄es causa fuerūt. In quib⁹ Ramir⁹ a Fer
dinādo Sātij sui fr̄is filio: qui mortuo patre in Castelle regno successē
rat: occisus est. Qui reliq̄t heredē filiuꝝ Santiū. Mā gonsalu⁹ alius ei⁹
fili⁹ minor natu Jaccēsis erat ep̄s. Reliq̄t p̄tēa filiuꝝ spuruz noie Sā
tiū: cui Auariū et alia oppida cū suis cōsib⁹ ⁊ comitis titulū dederat.
Vixit aut̄ rex Ramir⁹ post assūptuz Aragōie regnū annos. xlvj. Obijt
anno. M. lxiij. Qui iacet cū vxore sua in ecclesia p̄dicta sc̄i Joānis.

Santi⁹. ij.
rex aragōie

De Santio Aragonie rege secundo.

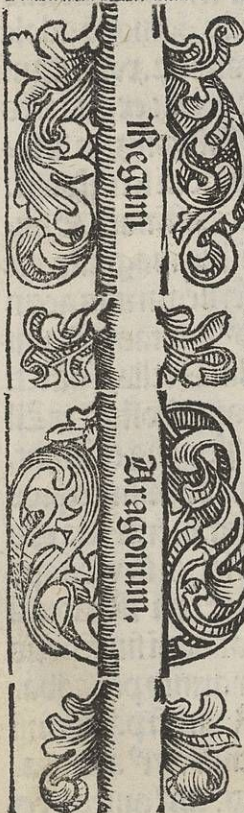
Accessit autē Ramiro mortuo
Santi⁹ filius admodū adole
scēs: erat enī annoꝝ. xvij. Qui
Feliā duxit vxorē: ex qua tres
filios progenuit: Petru: Alfonsoꝝ: et Ra
miruz: qui fuit a patre religioni sc̄i Petri:
quē Tomaris cognoiatur: destinat⁹. San
ti⁹ aut̄ regno suscepto: mltis magnisq̄ cor
poris et animi virtutib⁹ seruēs armis accin
ctus aduersus mauros magna p̄elia gessit. De quib⁹ multas cōsequi
tus victorias oppida multa recupauit: multaq̄ cōdidit. Stellas scilicet:
Lunā: Ayerbē: et alia permlta. Fugatis etiā mauritanis hostib⁹ ex Al
meria sc̄i Andalexij corpus ad ecclias sc̄i Joānis a Pegna trāstulit.
Qui sc̄s Andalen⁹ diu Jacobi discip̄s fuerat: et vii⁹ de primis: quos
in Hispania sc̄s Jacob⁹ ad xpi cultū ⁊ fidez cōuerterat: fuerat etiā ep̄s
dicte ciuitatis Almerie. M. dauros p̄tēa cū alijs in locis: tū vero apđ
Cesaraugustā et Tutelā magnis affecit cladib⁹. Uicit etiā Rodoricū
uiuariū alcidē: qui Lid ruidiez vulgo dicebat: viruz alioqui sui tēporis
fortissimū omniū Hispanoꝝ. Quē rex Santi⁹ acriter armis perseq̄ba
tur: p̄p̄rea qđ euz Ferdinādo Castelle rege cōtra Ramirū patres suū
bellū gesserat: quo bello Ramir⁹ occubuit. Cuius demū vir⁹ admira
bilis apparuit: cū Alfonso fratri patrueli Castelle regi: cui⁹ antea p̄fēs

Ferdināduz prelio vicerat: obfesso Toleti a mauris: ob amorē: quez ma-
ximū erga fidē xp̄ianaz habebat: iniuriā de morte patris oblit⁹ subueni-
re nō distulit. Deide bellū quoqz gessit cū Garsia patruo rege Mauar-
re: quē vicit ⁊ occidit: ⁊ a Mauarre toti⁹ pplis rex appellat⁹ est iuratusqz
Oscā ciuitatē: quā mauri tributū quot annis pendētes possidebāt: obsi-
diōe cirit. In cui⁹ oppugnatiōe sagitta percussus paucis dieb⁹ occidit.
Obijt anno sui p̄cipat⁹ .xlv. Cui⁹ corp⁹ primū iacuit in ecclia Castris/
mōtis aragonū: ⁊ deide i monasteriū sc̄i Joānis a pegna trāslatū fuit.

Petrus .iij.
rex aragonie

De Petro Santij filio Aragonie rege tertio.

Petrus Santij filij p̄re adhuc
viuēte Ripagornie et Abōtiso
nie regis nomē accepit. Ador-
tuo vero p̄re rex Aragonū con-
fessi sunt apellat⁹. Qui post mortez p̄ris du-
cibus cū exercitu p̄missis Oscam ciuitatē
proficiscitur: et prope ciuitatis muros castra
posuit. Ad quez venit ex mōtib⁹ Pyreneis
Fortuni⁹ Licana: qui fuerat a Santio re-
ge foris hostis iudicat⁹: mortiqz destinatus. Hic Fortuni⁹ Petri regis
gr̄az demereri cupiēs: quē sciebat bellū mauris Oscitanis illaturū: secū
trecētos pedites Gasconie gētis clauis ferreis armatos adduxit. A qui-
bus acerrime pugnātib⁹ mauri armorū nouitate et viroz aspectu deter-
riti: victi stati ceciderūt. Quoz multis interfectis Petri⁹ rex victor ciui-
tates ingressus Fortunū Gasconū duces: a clauis: quib⁹ armatos Ga-
scones adduxerat: que vulgo mace dicūtur: a Adaca cognoiauit: nā an-
tea: vt supra dictū est: Fortuni⁹ Licana dicebat. Quidā vero scripserūt
hoc preliū acre diuqz anceps fuisse: et victoria in neutrā partez declinā-
te: magnū quēdam ac mirabilē equitez apparuisse repēte: protectū candi-
dis armis: et in medio pectore flāmeaz crucem gerentē. Quo viso stre-
nuēqz pro xp̄ianis pugnāte: mauri victi: terga verterūt. Quozū multis
occisis: et reliquis fugiētibus: duz xp̄iani p̄edas et spolia colligūt: mau-
roz quattuor absissa capita: multis ⁊ preciosis orna-
ta gēnis ⁊ p̄cipuis armis inuenerūt exulta. Qua
propter victor Petrus christianoz rex mauros illos
aut primarios viros: aut reges fuisse ratus: insigni-
bus et armis suis adiūxit rubrā et flāmeaz crucem in
albo clipeo cū mauroz capitibus quattuor: et in me-
moriā visi equitis: et in signū victorie sue. Ceterum
Oscā ciuitate a christianis capta: mauroz rex Adal

moçaben ex Cesaraugusta cum maximis copijs veniens: in loco Duce ciuitati propinquo: qui Alcarras vulgo dicitur: castra posuit. Quod rex Petrus prospiciens suas copias in aciem adduxit: et instructis ordinibus mauris: si configere vellent: signū dedit. Mauri autē nihil signo responderūt: et paulo post christianis ad eos accedētib⁹: relictis castris: se fuge mandarūt. Ex quibus fugiētibus christiani multos occiderūt: multosq; captos adduxere. Captus etiā fuit Garfias frater regis Castellę cū multis alijs christianis: qui contra regē Petrum mauris auxilio venerant. Quorū multis interfectis: Garfiam seruauit incolumem: et captū secum perduxit. Habuit autē Petrus uxores Agnetē: quę Petrum peperit unicū filium: et alterā filiam nomine Hysabellā: quę simul cum fratre teneris annis et ante patris mortē vitas finiuit. Nam Petrus rex post obitus liberorum vixit annos octo: qui discessit a vita tertio kalēdas Octobris Anno domini. MD. cxiij. et etatis suę. xxxv. Hic rex impetrauit ab Urbano secūdo Romano summo pontifice primicias: decimas ⁊ omnia beneficia iuris patronatus: quęquidē sacerdotia gentilicia latine vocātur: Omnium ecclesiarum ⁊ ciuitatū: a quibus infideles hostes eiecerat: vt ipse ac sui successores in perpetuū sacerdotia quibus vellēt conferre possent: exceptis episcopatibus. Pro quibus beneficijs Urbanus pontifex illi sequentem bullam concessit.

Urbanus episcopus seruus seruorū dei Petro charissimo in xpo filio Hispaniarū regi excellentissimo eiusq; successoribus rite substituendis in perpetuum. Tuę dilectissime fili deuotiōis affectū per venerabiles fratrem nostrum Aymericum Pinatē. monasterij abbatē acceptis litteris circa sacro sanctā Romanam ecclesiā agnitus: leticia haud modica meus exilaratus est animus: sed vt verū fatear eisdē perlectis: irę perturbationisq; nimie commotionis inuitatus: nec immerito: ex earū namq; inicio dilectionis et reuerētię: quaz erga sanctā Romanam ecclesiā semper habuisti et habes magnitudinē cognoui: quātumq; in ea confidas: quā deuote ⁊ fideliter animę tuę saluationē ei⁹ oratiōibus comittas: aduertī. ex fine vero earūdem tantaz rerū conieci abusionē: quę menti meę longe a statu suo dimotę maiorē quaz credi possit immitteret stuporē: te scilicet pro bonorū numerositate: malorū multiplicitatez perferre et perturbata prosperitate tribulationū in innocētiā tuā cateruas: vnde auxilia ⁊ consilia p̄cedere deberēt: irruere. Siquidē cū inter modernos regnoz rectores quorū plerosq; animarū suarū negligētes vel penitus oblitos vtpote ab omni equitatis itinere deuios plana via ad mortē inducētis si qui ingemiscimus te fere solū diuino afflatu spiritu angustias ad vitas ducentis elegisse videamus cum iusticię rigore constāter insistere eccle

siarius tranquillitati et pauci studiose inuigilare Pupillorum et orphanorum defensionem ingentes operam dare. Pagane genti depressioni et coarctationi: christiane vero exaltationi et amplificationi cum summa incessanter strenuitate insudare. Et ut breuiter concludam cum totius mali propulsioni: totiusque boni exercitij efficaciter incubere gaudeamus: Ipsi tamen qui ex tam preciosorum fructuum gustu vicinam agnoscentes arbores: officiosius venerari ac excolere deberent tunc scilicet regni antistites quibus pro assidua experientia tantorum meritorum tue specialius venerationi: tuisque obsequijs esset insistendum: in te ut preteritarum litterarum pandet series insurgunt. Et quia humili christo conformatum patientie clipeum velle abijcere videntur: tanquam erectis contra te calcaneis tuam deprimere et contundere mansuetudines non erubescunt. Veruntamen, &c.

De Alfonso: qui Petro fratri successit Aragonie rege quarto.

Gonias Petrus: ut supra demonstrauimus: nullos reliquit filios: ei successit frater eius Alfonso. Cui nupsit Arraca Alfonsi Castellae regis filia. Cuius nuptijs et coniugio Castellae quoque regnum tenuit. Et principatibus regnisque coniunctis imperatoris nomen accepit. Qui copijs auctis et magnis exercitibus comparatis: mauros a Lesaraugusta: a Tutela: a Barocca: a Bilbili: quas nunc Calataiubium Hispani vocant: a Tyrasona: a Burgia: et multis alijs oppidis et ciuitatibus eiecit. Edificauit etiam plura: et in primis burgum Pompilonis: Soriam: quam deuictis Numantinis Scipio deleuerat: nomenque mutauit: nam prius Numantia dicebatur. Condidit et Almagani: Berlangam: et Bilforatum. Erat enim rex magnanimus et bellicosus. Tam etsi fuit in rebus diuinis: et cultu christiane religionis negligentior. At pote qui sepius equos in sacris locis et ecclesijs velut in stabulis habebat. Ideoque cum Fragam oppugnaret: ut multorum fertur opinio: dei iudicio repente concidit. Ubi sicut asserunt quidam: neque mortuus neque uiuus apparuit. Tam etsi non desunt: qui dicant eum repertum: et in monasterio montis Aragonum sepultum fuisse. Qui tunc Castellae regnum comiti Tolosano suo priuigno restituerat. Arraca siquidem Tolosae comiti antea nupsit de quo filium habebat cum Alfonso regi se coniunxit. Perist autem sine liberis anno. MD. cxxvi.

De Ramiro monacho Aragonie rege quinto.

Ramirus.

Zinea

Regum

Aragonum.

Quones Aragonie Nauarreqq nobiles Petro rege sine liberis et pprijs heredibus mortuo: decreando rege conuocato concilio singuli sententias dicere ceperunt. Et cum alij alia: prout erat animi cuiusq; desideriu: protulissent: in hac demuz sententiam venerunt: vt Petrum quedaz: cui Ateres cognome erat domini Bozie ciuitatis regez haberent. Ad quem magis Aragonie regnuz spectare videbatur. Ad huc autem legati missi nomine totius tam Nauarre q; Aragonie regni cuz venissent: eius mores et arrogantias admirati: qui venientibus legatis: quibus obuiam exire de more debuisset: domus ianuas clauserat: magis indignantes ad conciliuz reuersi: verba hec dixerunt. Non expedit nobis proceres eum habere regem: qui cuz rex non esset: inflatus ambitione nos temere contempsit. Et qui non modo nobis obuius non occurrit: sed ne nos admisit quidem: propterea quod esset magnis occupatus negocijs: vt iamitores eius aiebant: qui nos edes iaz ingressos: ac si hostes essemus: immanissime repulerunt. Quidam tamen dicunt euz legatis accedentibus non negocijs occupatu: sed cu tonsore fuisse. Hac igitur iniuria proceres et illius superbia commoti: Ramirum regis Petri fratrem: Regem deligere statuerunt. Qui iam diu in Gallia religioni sancti Benedicti seruebat: in monasterio: quod dicitur sancti Pontij de Tomeris. Impetrata igitur a summo pontifice facultate: Ramiro quem ex Gallia nuper adduxerat: Aragonie regnum detulerunt. Qui vbi regni curas suscepit: Pompilonem profectus a Barsia Ramiro regnuz Nauarre: quod iniuste possidebat: repetiuit. Nec illo restituente: contra Nauarros Aragones bellaq; contendere ceperunt. Erat autem Barsias Ramirus filius Barsie regis Nauarre: quem Ferdinandus rex Castellę frater eius occiderat. Qui post necem patris metuens: ne et ipse occideretur a patruo Ferdinando: Valentia se receperat: vbi tutius esse posset. Quem Nauarre nobiles hinc per legatos accitum regem elegerunt: propterea quod Aragones sine Nauarroz consilio et auctoritate sibi Ramirum monachuz delegerant. Eterum bellis acrius accensis inter Nauarros et Aragones: cum mauris belligerendi contra christianos optata daret occasio: Nauarre nobiles et Aragonie: quo malis maioribus occurrerent: egerunt cum vtroq; rege: vt eoz contrauersia totaq; causa regni Nauarre ser optimis viris et prudētissimis comitteretur. Fuerunt itaq; iudices electi ex Aragonibus. Petrus Calalis: Ferrerius Hoscetanus: et Petrus Ateres. Pro Nauarris vero quidaz nomine Latronius: Guillelmus Asnar Oretanus: et Ximeneus Asnar cognomento Cortes: vel vt alij dicunt Torres. Qui simul rem

b

et causam tanti ponderis diu pensitantes huiusmodi tandē sententiam protulerunt. Et Ramirus rex Aragonum: Nauarre populis omnibus imperaret: et Gasias magister equitum diceretur et ius in nobiles haberet. Cui Ramirus eorum sex virorum precibus adductus quorūdam oppidorum vsus dominiumq; concessit. Quę tamen oppida post Gasie mortē Ramiro regi vel eius successoribus restituerentur. Quę vero fuerint ea oppida postea declarabimus. Erat autē Ramirus moribus et vita sanctissimus. Qui postea quaz religionem fuerat ingressus sibi plures episcopatus et amplissimas dignitates oblatas recusaue- rat. Neq; regni quidez curam sponte suscepit: sed eslagitantibus populis: et hortatione summi pontificis: ne: si ipse regnum negligeret: super eius possessiones noua et intestina bella consurgerēt. Quopropter Ra- mirus et regnum suscepit et comiti Peitei filiam duxit vxorem. Ex qua filiam progeniuit nomine Petronillā: quaz Raimundo Berengario Barcinonensi comiti matrimonio coniunxit: et Aragonię regnum do- tauit. Cuius rei hoc extat instrumentum: de quo nihil mutans ad ver- bum ponere satius duxi.

Ado Ramirus Santij regis filius rex Aragonensium do- no tibi Raimundo comiti Barcinonensi cuz filia mea me- um regnum Aragonis ab integro totum sicut diuisit ipsuz Santius rex maior: auus patris mei: et sicut diuisi ego cuz rege Nauarrozum Gasia Remirez in Pampilona. Excepto illas te- nencas quas dedit Santius supradict' regi Ramiro auo meo in Na- uarra. Ex pte de Castella dono tibi de Sarza vsq; Ferrera de Ferre- ra vsq; Tarragona de Tarragona vsq; Tutelam villas et castella. Tu- telam vero adquisiuit et cepit frater meus rex Aldefonsus. Et dedit eas comiti de Berges: pro honore ipse autem dedit eam Gasie Remirez cum filia sua de hoc sicut melius poteris facere facias vel cum eo conue- nias. Cesaraugustas vero dedi imperatori de Castella cuz suis appen- dicijs in vita sua tantum et fecit mihi homenage de ea vt reddatur mihi vel successori meo post obitū suuz quicquid enim mihi debebat facere volo et mando vt tibi faciat hoc ex parte de Castella. Ex parte vero de Na- uarra dono tibi de sancta Gracia de portu quā pater meus Santi' bo- ne memorie: dedit sancto Saluatori suo monasterio vsq; brozal: cuz toto Rōchali qui est honoz de rosca de brozal sicut vadit aqua de Sarasazo et cadit in Jda: inde vero ad pontē sancti Martini. Et de pōte sancti Martini sicut currit Jda: et diuidit Nauarrā et Aragonia vsq; cadit in fluiū Aragonis: et inde per mediū pontem ad vadum longū. Et de vado lōgo ad Ballippiēco: sicut currit aqua: de Ballippiēco autē: sicut currit fluiū Aragonis: et iūgit se cū Arga: et cadit in Ibero flumie ma-

igno inde vero sicut currit Iber vsq; iam dictas Tutelam. de Ronchali
nãq; 7 Alasues: 7 Quadreyta 7 Ualterra sic dico tibi quia dedi eas re
gi Nauarorum Garſie Remirez tantum in vita sua. Et fecit mihi ho
menage quod post obitum suum reddatur mihi vel successori meo. quic
quid eni; mihi debebat facerere: volo et mando vt tibi faciat. hoc dono
tibi et concedo filijs filiorum tuorum qui fuerint de generatione de mea
filia in ſecula ſeculorũ. Tu vero conuenis mihi in verbo veritatis et mit
tis manus tuas inter manus meas: vt non alienes neq; facias alienas
re regnũ istud quod ego dono tibi a geneueratione filioꝝ filie nre. Nec
post obitũ regis Garſie Remirez dimittas filio suo Ronchal: et Ala
sues: et Quadreyta: 7 Ualterra. Et vt in tota vita mea teneas me sicut
patrem et dominus. Tamen retineo mihi regale dominũ super omnes
ecclesias regni mei. Super monasterium scilicet sancti Saluatoris Li
gerensis cui dono illam meam medietatem de illo oliuare de Arascuas
propter ensẽ que; ibi acceperam: qui fuit de Lop ioan. Et super mo
nasterium sancti Joannis de Pinna. Et super monasteriũ sancti Vi
ctoriani. Et super omnes ecclesias parrochiales et proprie proprium su
per sanctum Petrum de Ceresa cum suis appendicijs seu pertinen
cijs: et Pertusa: et sancti Urbis: et sancta Cecilia. licet regnum tibi tra
dam tamen dignitatem meam non amitto.

Ceterum cum esset Ramirus: vt supra diximus: vita sanctus et reli
gioni maxime deditus: continue sancti Benedicti ordinis habitus sub
tunicis gerebat: ecclesias frequentabat: monasteria et sanctorum edes
multas edificabat. Quamobres a cunctis fere nobilibus tanquã non
idoneus ad regni gubernationes negligebatur. Quod cuz animaduer
tisset et diutius ferre non posset: virum quẽdam: cui plurimũ confidebat:
ad abbates sancti Poncij de Tomerijs clam misit: vt illius abbatis cõ
silio: qui satis prudens 7 sanctus erat: Aragonie regni nobilibus: a qui
bus contenebatur: timori esse posset. Abbas autem regis per lectis litte
ris: eius nunciũ in hortum: qui aderat adduxit: et cum eo simul in gres
sus gladiolũ gerẽs: Tarquini regis imitatus exemplus: altiores horti
li flores et herbaruz caules gladio decutiebat et minoribus adequabat.
Hoc cum fecisset nunciuz dimisit. Qui ad regem reuersus: ea que; fece
rat abbas in horto retulit. Rex autem callidum prudentis abbatis consi
liuz intelligens: in Oscam ciuitatẽ se contulit. Hic Tintinabulum ma
gnum se facturuz diuulgauit: quod ex omibus totius regni sui locis au
diretur. Ad quã rem faciendaz omnes Aragonie proceres conuocauit.
Qui regis ineptias et deliramẽta deridẽtes: 7 ta magni tintinabuli for
mã videndi percupidi libẽtissime conuenerũt. Quos rex in partẽ dom
interiore ab et hominũ frequentia semotã singulos admittẽs: q̃si deprẽ
sos confestiz iugulauit. Ac occisos patres filijs accitis ostẽdit. Quibus

idem se proorsus facturum dixit: si mores parentum suorum: qui suo regi minus obsecuti fuerant: imitarentur. **M**ecauit autem viros ex potentioribus numero quindecim: quorum nomina sunt hec que sequuntur. **L**upum Ferrerum Lunam: **P**etrum Bergam: **R**odoricum Ximenum Lunam: **E**gidium Arosilum: **P**etrum Cornelium: **F**erdinandum Sometium Lunam: **B**arsiam Bidauram: **B**onsaluum **P**eznam: **R**aymundum Fosium: **P**etrum **A**Dartinum Lunam: **P**etrum Luciam: **A**Dichaelem Baslorem: **S**antium Fontanas: et **F**eritium Licanam. **H**ac re gesta **L**intinabulum non modo per totum **A**ragonie regnum: sed etiaz per vniuersum orbem terrarum fuit auditus. **E**x quo tempore **R**amirus rex omnibus **A**ragonie nobilibus fuit maximo timori: regnumque tranquillissime gubernauit vsque ad dies vite sue vltimū: et in **V**isca ciuitate magnam edificauit ecclesiam: que sancti **P**etri veteris dicitur: vbi monachos sancti **B**enedicti ordinis cum redditibus instituit. **I**n qua nunc ecclesia sepultus iacet. **Q**ui migravit a vita anno **A**D. cxxxvij. **R**egnauit autem annos decem et nouem. **Q**uem dicunt quidam tempore quo fuit a religione reuocatus ad **A**ragonie regnum sacris ordinibus iniiciatum: sed non ad rem diuinam celebrandam promotum fuisse. **A**lij vero aliter asserunt: propterea quod sacerdotia et ecclesie redditus habebat: et multarū dignitatum titulos: quibus qui sacerdotem fuisse negant: dispensatione summi pontificis vsū fuisse volunt: et dignitates per suos vicarios et onera sustinuisse. **U**bi vero regnum **P**etromille filie generoque **R**aymundo **B**arcinone comiti renunciauit: in ecclesia qua supra diximus continue permansit.

De Barcinone Comitibus: et
eoruz origine. Liber secundus.

Raymundus Berengarius: comes Barcinonensis: quē
admoduz supra scripsimus: ratione matrimonij: propter
ea quod Petronillam Ramiri regis Aragonum filiam
duxit vxorem: Ramiro regi suo socero in Aragonie regno
succellit. Veruntamen non regis ipse: sed principis Ara
gonie nomen assumpsit. Sic enim Ramirus eius socer
instituerat: vt Raymundus ipse Berengarius Arago
nie princeps et Barcinone comes appellaretur. Succes
sores vero reges Aragonum: et Barcinone comites dicerentur. Cuius institutum
semper fuit obseruatum: et nostris quoq; temporibus: Rex Ferdinandus in

Otogerius suis omnibus priuilegijs et diplomatis diligenter obseruat.
At qui me locus hic monet: et ordo rerum postulat: vt qui
Raymundus hic Berengarius de quo loquor: et qua ratione
Barcinone comes fuerit exponam. Quequidem res et si mi
hi longius repetenda est: ea tamen multo pauitioribus verbis
ac dilucidius ostendam: qua fuerit a multis alijs enarrata. An
no christiane salutis. dccxxij. mauris Hispaniam misere va
stantibus: homo quidam natione Germanicus genere nobilis
et animo fortis: cui nomen erat Otogerius Bolantes: quem
Pipinus Gallie rex Guiane prouicie sue prefecerat: vbi a ca
stro nomine cathalo: quod frequentare solebat: cognomen ac
cepit: nouē viros Germanice gentis ad se vocat sanguine cla
ros et virtute probatos: quibus erant nomina hec. Napiffer monocata: Guiller
mus ceruera: Calcerandus pinus: Guillelmus Raymundus ceruello: Hugo
mataplana: Petrus alemanus: Raymudus anglefola: Bispertus ribelles: Be
rengarius Rogerius erillus. Qui cum audissent Hispaniaz mauris crudeliter
oppressas: et christianum nomen iam deficere cepisse: christiane religionis amore
flagrantes: et laudis auidi: conuocatis alijs equitibus cum exercitu paruo: sed tamē
forti celeriter in Hispaniaz venerunt. Ad quos per saltus Pyreneos venientes chri
stiani omnes qui supererat et in fide permanserant: statim sese contulerunt. His ad so
cietate admissis Otogerius dux electus ab omnibus exercitibus instructis contra
mauros proficiscens: breui tempore magnas Tarraconensis prouicie parte pulsis: et
occisis hostibus adeptus est: et captis multis oppidis: Ampuriarū ciuitates: quas
mauri possidebant: obsidione premēs aduersaualitudine correptus e vita discessit.
Qui tamen cum primū morbo decubuit conuocatis nouē comilitonibus: quos se
cum duxerat: instituit: vt sibi Napiffer monticatum vnus ex nouē: quos ante nomi
nauimus: in ducis locū succederet. Quod cunctis assentiētibus factū est.

Rapifer Ogerio mortuo de mauroꝝ aduētū: qui copias innumerabiles duce
 bant: cōmonitus: ex Ampuriarū obsidione discedēs: cū suis copijs exiguis ad Ce
 ritanię loca tuta et Pyreneos mōtes se recepit: vbi pueros vxores et impedimēta
 reliq̄rat. Hic pro tēporis conditione suas copias diutius cōtinuit. Interim vero
 Carolus magnus imperator: ⁊ summus Romane sedis Antistes cum maxima
 hominū multitudie Harbonā ciuitates: quā mauri longa oppugnatione ceperāt:
 venerunt. Et qua: vt facilius hostes eijcerent: in Hispaniaz contra mauros ma
 gnos miserūt exercitus. In quibus erant equitum milia viginti. Quibus duces
 p̄fecerant Roldanū: Oliuierum: Sabuinū: Ogerium peluz: Ogeriū nor
 mandinū: Gastonium: Angelem: Arnaldū montaluanū: et Berardum rosellū.
 His p̄cepit Carolus imperator: vt quacūq; facerent iter: omnia igne ferroq; va
 starent: et mauros omnes delerēt. Hi duces cum validissimis equitibus Pyre
 neos mōtes ingressi Rapiferi copijs occurrūt. Quibus recognitis vltro citroq;
 duces et equites omēs valde gauisi fuere. Et copijs coniūctis e mōtibus descen
 dentes acriter hostes inuadūt. Quorum plurimis interfectis: et alijs profligatis
 ad Argelli campos magna potiti victoria peruenerūt. Ubi cōmissio p̄lio campe
 stri tres mauroꝝ reges occiderūt: Faregam Toleti: Superim Frage: et Alfach
 Sogorbiensem. Quo p̄lio perijt ex christianis ducibus Ogerius normādi
 nus. Hinc ceteri victores ad Carolum Rosillonē reuersi: magnis fuerunt hono
 ribus excepti. Tunc Carolus imperator et summus pontifex intellecta causa de
 nouem viros: quos ante nominauim⁹: et cognita virtute mirabili: magna leticia
 gauisi fuerūt. Adeo vt in montibus: vbi tunc erant: ecclesias statim edificauerunt
 sub honore nominis sancti Andree: et in ea corpus Ogerij normādi: quez su
 pra campestri p̄lio sublatus fuisse diximus: celebratis solēmiter exequijs: honori
 fice sepeliuerit. Hanc ecclesiaz Carolus: ne quādoq; posset ab hostibus expugna
 ri: maximis operibus vndiq; munuit. Qua re perfecta Harbonaz cum exercitu
 redijt. Quā deuictis et expugnatis hostib⁹ et Adagano Harbone rege: simul ⁊
 Almasore Lordube potentissimo fugietibus recuperauit: et ab hostibus liberatā
 cuidam viro nobili: qui dicebatur Enmericus: cum vice comitis titulo tradidit.
 Luius Romanus pontifex sibi ius ecclesie vendicauit: quod hactenus Harbo
 nensis habet archiepiscopus. Hinc rursus in Hispaniam reuersus a primo duce
 noue viroꝝ: qui Ogerius Cathalo dicebatur: prouinciā Tarraconesēz La
 thaloniaz nominauit. Tam etsi huius nominis ratio nobis est aliter alio loco no
 tata. Egitq; cū summo pontifice: vt a numero noue viroꝝ: qui primū venerant
 in Hispania: eamq; cōtra mauros tueri ceperāt: in honorē noue ordinū angelo
 ruz: in hac prouincia Tarraconensi noue cathedrales ecclesias institueret. Cui
 summ⁹ pōtifex iusta petenti liberaliter oīa concessit: et sequētes ordinauit ecclesias.

De prouincie Tarraconēsis ecclesijs catbedra
 libus vna metropolitana: et sufraganeis octo.

Archiepiscopus ciuitatis Tarracōis.	Episcopus Berthosane ciuitatis.
Episcopus ciuitatis Barcinonensis.	Episcopus ciuitatis Elnensis.
Episcopus ciuitatis Uicensis.	Episcopus ciuitatis Rothensis:
Episcopus Gerunde ciuitatis.	qui translatus fuit in Bilerdam.
Episcopus ciuitatis Argelli.	Episcopus ciuitatis Adinouffe.

¶ Verumenihero non contentus institutis ecclesijs imperator Carolus: qui vt magnus nomine dicebatur: sic erat et animo splēdidus: potens et liberalis: instituit etiam a nouem viris in eadem prouincia nouem comites: qui potestates vocarentur: et vicecomites totidem: nouem nobiles: quibus adiunxit alios nouē: qui vulgo Uaruassores appellantur. Quorum tituli nominaq; ponuntur inferius.

Lomes Barcinone.
Vicecomes Cardone.
Nobilis de Adonclus.
Ualuassor de Boradors.

Lomes Pallariensis.
Vicecomes Villamuri.
Nobilis de Bellera.
Ualuassor de Toralla.

Lomes Lerdanie.
Vicecomes de Querforadat.
Nobilis Burc.
Ualuassor Banueig.

Lomes Argelli.
Vicecomes Agerensis.
Nobilis de Terminis.
Ualuassor de Guimerano.

Lomes de Ossana.
Vicecomes Capraxie.

Nobilis de Scintillis
Ualuassor de Vilademay.

Lomes Rosilionis.
Vicecomes de Castellon.
Nobilis de Laneto.
Ualuassor de mūscor: qui dicitur nūc dolms

Lomes Empuriarum.
Vicecomes de Rupebertino.
Nobilis de Ceruiano.
Ualuassor de Fuxano.

Lomes Bisulduni.
Vicecomes de Bas.
Nobil. de porqras qui dicitur de scfa pau.
Ualuassor de Besora.

Lomes Tarracone.
Vicecomes de Scornalbou.
Nobilis de Castellet.
Ualuassor de Adediona.

¶ His preterea noues viris: qui primum cum Otogero venerat in Hispaniam: singulis dominia singula distribuit. Qui nūc ij sunt: quos vulgo Barones apellam⁹: et dominia Baronias. Quos etiā viros principes appellari iussit: sicut et comites Potestates. Quibus peractis rebus: imperator Carolus: quēadmodum supra demostrauimus: mauris a Nauarra et Aragonia fere tota depulsis: in Galliam reuersus ab humanis esse

b iij

Liber

defijt. Qui tamen prius q̄ discessisset avita Ludouico filio: qui ei successurus erat in regnis: testamento verboq̄ precepit: vt quoad fieri posset: christiane religionis fidei nō deesset: et om̄ia que statuerat de nouē virozū dominijs: et reliquis dignitatibus in prouincia Tarraconēsi ceptis conficeret: et in perpetuū confirmaret. Quaz rem Ludouicus Ballie rex patre mortuo velut et patri filius obsequēs: et christiane religionis admodū studiosus: et libēter suscepit: et plenius adimpleuit. Nam cū post imperatoris Caroli magni discessum: mauri qui victi in Bethycā prouincia et vltiores Hispaniā se receperant: indignātes propter amissam citeriores Hispaniā: quam armis ceperāt: ad noua bella contra christianos insurrexissent: totamq̄ fere prouinciā Tarraconensem quadriēnio rursus occupassent: Ludouicus paterni consilij memor cū magnis copijs et equitibus electis in Hispaniaz venit anno. dcccxxvij. Et ingressus per montes Pyreneos christianos: quos maurozū reges sibi tributarios fecerāt: commonuit: se magnis cū exercitib⁹ adesse: eos vt a iugo seruitutis et immanitate maurozū liberaret: in Hispaniā venisse dicēs: quos hortabatur: vt simul in mauros christiane religionis hostes armis acceptis consurgerēt. Cuius consilio christiani: qui maurozū seuitiam nouerāt: magno metu impediti obsequi nō potuerunt. Ludouicus nihilomin⁹ suis equitibus et diuino fretus auxilio cohortibus instructis a montibus Pyreneis ad planiciē descendit. Maurozū autez reges interim Ludouici regis aduētus nō ignari magnos exercitus coegerāt: et christianis obuiā veniebant. Qui loco: vbi Ludouicus castra posuerat: propius accedētes prelio contēdere ceperūt. Acriter vtriq̄ et equo Marte pugnatū est: diuq̄ pugna fuit anceps. Plures tamen maurozū q̄ christianozū cadebāt. Erat maurozū peditum maxima multitudo: et que numero christianos pedites excedebat: christianozū vero maior erat equitar⁹. Quare maurozū primuz profligatis equitibus: eorum etiaz pedites deficere ceperunt. Semuz iam victi mauri terga verterūt. Quozum fugientiū magnus numerus concidit. Nam cuz ad siluas et aspera loca confugissent: in christianos: qui in auxilium Ludouici regis veniebant: inciderūt. Et eozum preter occisos plures quoq̄ capti fuere. Ludouicus hoc prelio gesto: in quo precipuos mauros occidit: et aliozū vires perfregit: magna potitus victoria: breui spacio temporis ex tota prouincia Tarraconensi mauros expulit: et patris om̄ia iussa perfecit. Christianis autez: qui moniti: vt aduersus hostes insurgerent: ei propter metum obsequi noluerunt: idem stipendij nomen imposuit: quod maurozū principibus antea pendere consueuerant. Quod tributum hoc etiam tempore quisq̄ suo domino quot annis persoluit. Qui populi vectigalibus obnoxij sunt: quos modo vulgus Remensanos appellat. Ceterum rex Ludouicus comitatibus dominijs et reliquis dignitatibus et titulis: vt pater ei preceperat: instituit: Barcinonē sibi comitatū retinuit. Atq̄ se vnum fecit ex nouem comitibus: qui ceteris in honore et principatu preesset. Et Barcinone comitatu suo nomine virum quendam prefecit genere nobilez: et in re militari preclarū: nomine Giffuum: vel vt alij volunt: Gofredum. Qui natus fuerat in castro cognomento Arria: prouincię confluentis

Veritanie coniuncte. Cui precepit et etiam ceteris: qui Barcinone gubernationi prefuturi essent: vt armis et insignibus: Orogery Solantis vteretur. Que sunt in aureo campo purpurei baculi quattuor: medius et extremi crocei vel aurei.

De Biffeo Barcinonensis
Comitatus prefecto nomi-
ne Ludouici Gallie regis.

Biffeus.

Est Ludouici regis discessum: Biffeus Barcinone principatum non minori iusticia: q̄ fide gubernauit. Verumenimvero virtus eius et honor quo maior erat: eo minus inuidia caruit. Nam vir quidam nomine Salamon: vnus ex Gallie magnatibus gubernationes Barcinone principatus affectans: cum falsis delationibus et insidijs in Ludouici regis odiū adduxit. Ad quē Ludouicus rex Salamonis indignis sermonibus persuasus: legatos misit. Quibus eum ad se venire iubebat in Galliam.

Legatis autem precepit: vt Marbonam eum venissent: suas ad eum litteras mitterent. Nam rex ad eum scribebat: vt suis litteris acceptis ad legatos Marbonam statim veniret. Quapropter legati Marbonam profecti regis litteras et nuncios ad eum miserunt. Quas vbi Biffeus accepit: et regis voluntatem cognouit: ad legatos Marbonam se contulit. Quo etiam secum filium: quem habebat pulcherrimum: sed admodū paruulū duxit. Hic vbi cum legatis multa contulit: eques quidam ex his: qui cum legatis venerant: orta verborum contentione: sicut fieri solet: Biffei barbam manibus inuasit: quem stricto pugione statim Biffeus occidit. Quapropter legati Biffeam captum cū filio simul ad regem ducere statuerunt. Qui per Galliam proficiscentes: cum Podio: vbi tunc erat rex Ludouicus: appropinquassent: legatorum comites de Biffeo colloquētes primus certare verbis: et deinde manibus et armis ceperunt. Quo certamine siue ficto: siue vero: solus fuit Biffeus occisus. Quem cum sepelissent legati cum filio eius capto ad regem venerunt. Cui rem ordine narrauerunt. Rex autem Biffei mortem molestissime tulit. Et eius filium dedit alendum comiti Flandriarū. Cui diligenter et honorifice plurimum commēdauit. Qui comes: quod Biffei fuerat amicissimus: puerum quidem et libenter suscepit: et diligenter educavit. De quo puero dicemus inferius.

De Biffeo cognomento Pilo: cui Rex
Ludouicus Barcinone principatus li-
beram possessionem et omnia proprie-
tatis iura renunciauit. Comite primo.

Biffeus
Pilos.

Unc: vt paulo su-
perius pollicitus
fuit: de Biffeo di-
cam. Que Flan-
driaruz comes: vt ante dictu
est: Ludouici regis comeda-
tione nutrienduz susceperat.
Hic in edibus comitis educa-
tus et adultus: eius filie mu-

tuo captus amore: cu diutius: ne principes: a quibus tanq filius nutri-
tus fuerat: offenderet: vrgenti et placido amori repugnasset: cu puella ta-
dem veneris consauicia telis concubuit. Que res oibus diu latuit: donec
mater puellas grauidam esse cognouit. Cui filia cu crimen ia manifestuz
negare no potuisset: occultos amores patefecit. Quibus virtutis causa:
ne paretes doloribus afficeret: diu resisterat: se demum amori magno co-
uictam succubuisse. Nec Biffeus magis in culpa esse dicebat: qui mul-
to fortius amori repugnauerat. His verbis comota mater filie pepercit.
Et accitum Biffeus pie monet et rogat: ne Flandriarum comiti causa do-
loris esse velit: hortatur vt ab eo defloratas puellam et grauidam: vxorem du-
cat. Biffeus vero placidam et optatam puellam pulchram et generosam no
recusat: sed continuo dat fide vxorem sibi fore puellam Flandriarum comi-
tis filiam. Hac re sic acta: deinde Flandriarum comitis vxor Biffei iam so-
crus magne prudentie mulier Biffeus medici peregrinantis habitus in-
duit: et cum eo duas mulierculas admodum vetulas: et simul in Hispaniam
et Barcinonam ciuitatem misit: vbi Biffei mater: et cognati complures
erant. Biffeus itaque cum vetulis in Hispaniam profectus Barcinonam
peruenit. Quo tunc nescio quo fato Salamon ex Ceritania: vbi fuerat
diutius comoratus venerat. Ingressus ciuitatem Biffeus clam noctu
matrem adiit. Que vbi filium reconouit affecta magno gaudio cognatos
omnes ad se vocauit. Quibus filium ostendit: et quid facturum venerit fi-
lius declarauit. Qui consilium probantes Biffesum magis hortatur: vt
mortem patris vliscatur. Postero die per vias Salamon equitabat in-
cautus. De quo Biffes admonitus ascendit equum: et occulto gladio
succictus ei obuius exit. Quez conspectum perstricto gladio grauer per-
cutiens ex equo deiecit: et occidit. Qui cum se Biffei Barcinone picipa-

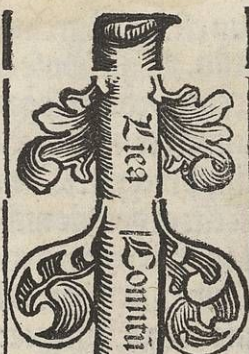
Linea

Comitum.

Barcinonae

tus prefecti filium esse dixisset: ab omnibus collaudatus est: et Barcinone princeps appellatus: ac summis honoribus affectus. Qui sponse et date fidei non immemor: ad Flandriarum comites et eius uxorem legatos misit: ut ei filias mitterent. Quas parentes non inuitas et multis comitatas nobilibus miserunt: et Griffeus honorificentissime recepit. Cum qua primum christianorum more solemniter nuptias confecit: et deinde magnos ludos et spectacula varij generis celebravit. Flandriarum vero comes interea Griffei socer ubi de filie sue magnis honoribus intellexit: ad Ludovicum regem se contulit. Cui de filie matrimonio cum Griffeo: et quecumque Griffeus egerat omnia narravit. Eumque deprecatur: ut si Griffeus comitem Salamonem occiderat: non magnopere miraretur: propterea quod Salamon patrem eius occiderat. Rex autem Ludovicus Griffei virtute perspecta: et Salamonis necis cognita causa: Griffeo supplicante socero non modo pepercit: sed etiam Barcinone principatus gubernationem detulit: et ad vitam confirmavit. Hac de re Griffeus certior factus a socero ad Ludovicum regem venit in Galliam: ei gratias acturus. Cuius adventus animusque regi certe gratissimus fuit. Ceterum Griffeo diutius apud regem in Gallia commorante: mauri rursus ad occupandum Tarraconensem provinciam insurgunt. Quod ubi Griffeus intellexit: a rege Ludovico iustum petiit auxilium. Quo adversus mauros provinciam tueri posset. Cui Ludovicus respondit: sibi molestissimum esse: quod mauri: quos a principatu suo procul fugaverat: iterum bella moverent. Propterea quod ei tunc subvenire et opem ferre minus posset. Atque Griffeus vehementer hortatus est: ut in Hispaniam rediret: et quoad posset provinciam defenderet. Griffeus autem cum regem Ludovicum Barcinone principatum iam parvi facere cognovisset: soceri sequutus consilium: regi supplicavit: ut quoniam solus et proprijs viribus adversus mauros provinciam defensurus esset: et onus supra vires susciperet: et Barcinone principatus possessionem proprietatis et omnia iura renunciaret. Cui rex liberaliter omnia concessit: et quicquid ipse rex in Barcinone: Rossilonis: quam Rossiliones provinciam nunc appellant: et Lertanie principatu iuris habebat: Griffeo totum et integrum dedit: et liberalissima donatione renunciavit: et privilegio patetissimo confirmavit: anno dcccclxxv. Griffeus hic igitur primus hac donatione comes Barcinone principatus: anno predicto cum suis et eius soceri copijs et equitibus ex Gallia Barcinonam venit. Hic omnibus totius principatus convocatis vndique nobilibus cum magnis exercitibus mauris occurrit. Quos cum sepe prelio vicisset: omnes demum paucis annis ab omnibus sue provincie finibus expulit. Atque victor insignis et legitime triumphans Barcinonem reversus in honorem virginis dei genitricis: et sue victoriae memoriam Rumpulli monasterium cum magnis redditibus edificavit. In quo sibi sepulcrum fecit.

Qui ex uxore Flandriarum comitis filia: de qua supra scripsimus: filios habuit quattuor: Rolfeum: quem mater ante nuptias in domo patrum peperit. Sed hic Rumpilli monasterij religionem ingressus: ibi vitam peregit. Post hunc Gifficum genuit: qui non sine veneni suspicionem peremptus est: et fuit in predicto monasterio sepultus. Tertio loco Adironatus est: qui in Barcinonensibus: Russimonis: et Ceritanie principatibus legitimis heredibus vacuis: Giffico patri successit. Postremo natus est Sumerius: qui fuit Urgelli comes: Nam Hermegando comite mortuo sine filiis: Urgelli principatus ad Gifficum iure devenerat. Obijt autem Gifficus Anno. dcccxcij. et in monasterio Rumpilli iacet in sepulchro: quod: ut supra dictum est: ipse sibi prefecerat.

De Adirone Giffici filio. Comite secundo.

Giffico Adiron filius successit. Qui cessantibus bellis annos decem et novem principatum tranquillum quietumque continua pace gubernavit. Qui filios tres suscepit Xifreus: quem sibi successorem reliquit. Olivanum: qui fuit comes Bisuldunensis ceritanie. Tertium reliquit filium Adironem: qui fuit Berunde civitatis comes et episcopus. Ceterum

Adiron hic moriens quatenus filios admodum parvulos relinquebat: eorum tutores Sumerium fratrem et principatus gubernatorem instituit.

De Xifreio Adironis filio. Comite tertio.

Xifreus igitur post Adironis patris obitum sub patruo Sumerio tutore permansit annos circiter viginti. Sic enim pater eius Adiron testamento scriptus reliquit. Annos vero pupillares egressus a Sumerio patruo restitutus principatus administrationem suscepit. In qua vixit annos decem et novem. Adironem autem sine liberis principatum hereditario iure Borrello Sumerij filio: suo fratri patrueli. Propterea quod Olivanus frater eius ad gubernandum minus idoneus: lingue balbutientis impedimento: non enim voces poterat emittere: nisi prius terram mambus effodisset: unde capella fuit appellatus: quod hoc capere facere solet. Habuit autem Sumerius filios duos: Borrellum maiorem natum: qui patri successit in Urgelli comitatu: et Hermegandum: qui fuit Urgelli presul: ubi semper adeo sancte et religiose vixit: ut non immerito in sanctorum numerum relatus fuerit.

De Borello: qui Xiffreo fratri patrueli successit. Comite quarto.

Borellus.

Uius Borelli tēporibus vndiq; mauri magnis exercitibus cōparatis Barcinonę principatus christianos populos acriter inuasērunt. Quibus cum paruis copijs et tempore coactis Borellus occurrit: et in cāpo: qui est apud castellum **A**Monticatinū et **A**actaboues vulgo dicitur prelio victus et equitibus quingentis amissis fugiens Barcinonę reuersus est. Quas mauri Borellum comites subsequuti acriter oppugnare ceperunt. Et omnia equitum capita: quos in prelio trucidauerāt: Balistis imposita proiecerūt in urbem: vt magis eos: qui muros ciuitatis et portas defendebant: detererent. Quę quidē capita pie collecta: comes Borellus honorifice sepeliuit in cimiterio martyrum: quod est in ecclesia sancti Iusti. Ceterum mauris acrius oppugnātibus Borellus cū se defendere non potuisset: ciuitate relicta discedere coactus est: et cum paucis equitibus in mōtes apud **A**morissas ciuitatem se recepit. Huc comites: vicecomites: nobiles: et equites omnes accitos: quid agenduz foret amissa ciuitate consuluit. Hi primū legatos ad reges Gallorum et ad summū pontifices statim mittendos esse dixerūt imploraturus auxiliuz. Beinde legatis iam **R**omam et in **G**alliam missis: vt Borellus comes publicis preconijs denunciaret ac polliceretur militarem dignitates et ordinis equestris titulos et honores omnibus: qui cum armis et equis ad euz venirent aduersus mauros christiani nominis hostes Barcinonę principatus defensuri. Quod confestim comes effecit: et quod precomo pollicebatur: cuiq; cum armis et equo ad se venienti priuilegiuz militaris et dignitatis et omnes immunitates concessit. Hoc precomo diuulgato per paucis diebus: preter nobiles et equites: qui iam militaribus priuilegijs et honoribus gaudebant: alij quoq; numero circiter mille conuenerunt: equis et armis preferoces. Quos Borellus honorifice suscepit: et quoniam paratos se ad bellum gerendum contra mauros venisse dixerunt: promissis honoribus insigniuit: et **P**aratos cognominauit. Quoruz genus adhuc et domus **B**eparata nomen habet. Cum his igitur Borellus comes et alijs equitibus mauros omnes a Barcinona totaq; provincia **T**arraconensi breui tempore summouit. Ubi reliquum vite sue tempus tranquillissime vixit: et finem maurozū bellis imposuit. Ex vxo re filios duos progeniuit: **R**aimundum Borellum: quem sibi successorē reliquit: et **H**ermegandum Argelli comitem.

Liber
De Raimundo Borello, Comite quinto.

Raimundus

Raimundus Borellus principatus imperio suscepto: vocatus ab Alfonso Castellę rege contra mauros in vltiorem Hispamiam: quaz a Romanis olim castelloꝝ prefectis Castellam vocant: libenter profectus est: vtpote qui mauroꝝ vires frangere nomenq; delere vehementer optabat. Quem Castellaz versus ad Alfonsoꝝ regem cum exercitu proficiscentes: p̄ter omnes fele Tarraconensis prouincię proceres et equites: Hermegandus etiam comes Urgelli: et frater eius Hugo comes Ampuriarum: Gastomius Monticatinus: Balmatus vicecomes Basensis: et p̄sules Ansonię: Uicensis: Serunde: et Barcinonensis cum magnis copijs comitati fuere. Qui iuxta Cordubam cum Alfonso rege: qui magnos etiaz ductabat exercitus: sese comunxerunt. Ubi cum mauris p̄lio commisso strenue pugnauerūt. Et victis hostibus post aliquot dies comes Raimundus Barcinonem rediit cum omnibus equitibus suis: p̄ter Hermengandus comitem Urgelli: qui p̄lium primus ingresus a mauris multis cōfossus vulnerib; cecidit. Quo mortuo successores eius a Corduba cognominati fuere: propterea quod periit p̄lio: quod gestus fuit apud Cordubam. Raimundus vero victor mauroꝝ Barcinonem reuersus vixit annos septemdecim. Qui discessit a vita anno millesimo decimo septimo superstiti successore filio Berengario.

Linea Comiti

Berengarius

De Berengario, Comite sexto.

Guillermus
berē. comes
Adinorissē.

Santi⁹ berēg.
co. mi. ⁊ por. s.
bñ. s. bages.

Berengarius Raimūdi filius post mortem patris Barcinone principatus administratio ne suscepta militarem dignitatem ceterasq; virtutes: que p̄cipibus sunt maxime necessarię: minus exercuit. Siquidez corporis seruiijs ⁊ ignauię dedit: animi mūera bonaq; contēpsit. Ideoq; mauroꝝ vires et insidias temere despiciēs et in gubernatione sui principatus incautus partes magnā prouincię Tarraconēsis amisit. Hanc tamen: vt paulopost demonstrabimus: eius fili⁹ Raimundus Berengarius cognomēto vetus per arma recuperauit. Habuit autē p̄ter Raimūduꝝ vetū filios duos: Guillermū Berēgariuz Adinorissē comitē: et Santiū: qui etiā fuit Adinorissē comes post obitū fratris: ⁊ prior monasterij sancti Benedicti Bagensis.

Bar

De Raimundo Berengario: cognomēto vetus. Comite septimo

Raimūdu

Alta celo sunt et syderib⁹ ascribenda: multa quoq³ moribus educatus pueros. Nam si bonus pater filius gignit impro-

bū: vel si patre improbo bon⁹ oritur fili⁹: id quidē mihi videtur: vel satis nonnūq³: vel nutricibus imputandus. Hoc mihi nūc in mētez venite Berengario de quo supra locutus suz. Qui natus optimo patre dege-

Linca
Comitu

nerant: et idē Raimūduz Berengariū filiuz genuit excellentem: qui: vt supra memorau: militari virtute p̄clarus nō solum partē Barcinone p̄cipatus a mauris propter ignaniā patris occupatā recuperauit: sed etiam maurozū reges duodecim campestri p̄lio victos sibi tributarios fecit. Qui demū multas et magnas de mauris victorias consequutus: multis equitibus: quozū viribus ⁊ auxilijs vsus fuerat: magna munera multaq³ oppida duz viuerēt assignauit. Uxores habuit duas: ex altera genuit duos filios: Petruz Raimundū: ⁊ Berengariū Raimūdum: ex altera Raimūdum Berengariuz. Quozū Petrus Raimūduz natu maior veneno periit: vt aiūt a nouerca dato. Raimūduz vero Berengarius eius fuit heres. Obijt Barcinone: vbi iacet in sede ciuitatis: cuius quidem sedis et ecclesie cathedralis auctor ipse fuerat: et sibi sepulchrum condidit prope ianuaz sacrarij.

Raimundus Berengari⁹.

De Raimundo Berengario. Barcinone Comite octauo: qui caput stupe fuit appellatus.

Vit hic Raimūduz Berengarius multis et corporis et animi numeribus excellens: et in primis in militaribus rebus belloq³ gerēdo fortitudine strenu⁹: moribus et humanitate cūctis benignus: in dei cultu et christiana religiane seruēs et pius: liberalitate largaq³ munificētia magnanimus: vita in omni genere probus ⁊ consuetudine facilis. Statura p̄terea corporis magn⁹: facie pulcher: aspectu iocūduz. Cui erat flaua densaq³ Lesanes: vnde caput stupe nomen habuit. Cuius magnis et innumeris virtutibus inuidens frater eius Berengarius et principatus cupiditate cōmotus occultas molitus insidias eum Berūdā versus ex Barcinona incaute proficiscētez crudeliter occidit. Cuius mortē totius principatus populi maxime lugentes et nobiles omnes vlcisci cupientes in fratricidaz: qui

Bar

Liber

principatus occupare conabatur: arma ceperunt. Quod iam aduertens Berengarius fraterno sanguine pollutus: magno metu perterritus mutus est ilico factus: ac solus fugiens et tanti criminis pertesus errores: et iam penitētia ductus in penam peccati sponte Hierosolimam profectus est: vnde corpore animoque defesso reuertens in itinere defecit. Ceterum Raimundus comes antequam occideretur assumpto principatu duxerat uxorem Roberti Guiscardi Aethiæ et Apuliæ ducis filiam. Ex qua filium progenuerat Raimundum Berengarium. Qui post necem patris in comitatu Barcinone successit anno. AD. lxxxij. Cuius mater orbata marito monasteria duo condidit: alterum ordinis sancti Bernardi in valle Aethiæ: qui locus est in Capariæ vicecomitatu: et alterum ordinis sancti Benedicti iuxta ciuitates Serudam: quod sancti Danielis appellatur. In quo diutius persancte vixit vitamque finiuit. Huius comitis tempore fuit Argelli comes Hermegandus vulgo Serbus cognominatus: homo strenuus in armis: qui res præclaras gessit: et Belagurium multaque oppida deuictis mauris recuperauit.

De Raimundo Berengario Moro Barcinone comite.

Raimundus
berengarij.

Raimundus vero Berengarius patri non in principatu regnoque solum: verum etiam in magnis et multis virtutibus legitime successit. Fuit enim virtutum omnium splendore præclarus: et præcipue in armorum certaminibus. Quippe qui monitus de imperatricis Alemaniæ periculo: quam a duobus Alemaniæ viris potētissimis atque fortissimis adulterij accusatam imperator morti destinauerat: nisi quis eam intra annum duello liberaret: vno viro sui principatus nomine Rochaburmo domicello comitatus ad imperatoris curiam clam profectus est. Hic omnibus ignotus sancti Francisci habitus indutus ad imperatricem: a multis in quadam turri diligenter custoditam quasi patrinus et confessiones eius auditurus accessit. Cuius confessione prudenter audita: cum eam sine crimine falsoque accusatam fuisse cognouisset: illi quis esset aperuit et quo consilio venisset ostendit: ut eam scilicet indigne delatam apud imperatorem deo iuuante liberaret. A qua prius impetrauit: ut eum per triduum post certamen et duellum confectum nemini detegeret. Quod imperatrix illi libenter promisit et iure iurando confirmauit: et ingeres gratias egit.

Ceterum comes Raimundus die certaminis Rocabunam domicellus
 socium: quem secum duxerat cum altero de duobus imperatricis accusa-
 toribus certaturus: non inuenit. Ideoque campus ad pugnam constitu-
 tus solus ingressus imperatori supplicauit: ut cum altero primus confi-
 geret: et deinde si victor esset: cum altero congregaretur. Hac re impetra-
 ta ab imperatore: certamen ingressus cum altero: qui fortior habebatur:
 eum multis ictibus percussum fortiter occidit. Alter autem cum hoc vi-
 disse metu deterritus experiri cum victore fortunę casus in armis non
 audens sine pugna iam victus manus dedit. Tum leticia plenus impe-
 rator Raimundum comites iam victores e campo deduxit: et ad hospi-
 tium eius: quod erat in ingressu ciuitatis: comitatus et amplissimis col-
 laudatum verbis honorifice reliquit. Comes autem qui cognosci vole-
 bat prima nocte discedens magnis et continuis itineribus Barcinonam
 paucis diebus reuersus est. Imperator vero postero die victorem comi-
 tes cognoscere cupiens: et plenius comendatum magnis muneribus pro-
 sequi regalibus paratis conuiujs eum simul et imperatricem ad se vo-
 cari honorifice iussit multis missis nobilibus. Qui cum ad hospicijs co-
 mitis venissent: et eum discessisse nunciatus esset: ad imperatorem rede-
 untes ab hospitio noctis hora fere secunda discessisse victores retulerunt.
 Imperatrix autem cum venisset: ab imperatore quisnam fuisset eius de-
 fensor et ubi reperiri posset interrogata: ubi esset sese nescire respondit: ve-
 rum qui fuisset cognouisse: sed nisi post biduum propter fidem et iustu-
 randum quod illi prestiterat: non posse dicere. Biduo igitur assumpto
 sue salutis et honoris imperatrix auctore coram multis magnatibus im-
 peratori declarauit. Quod cum imperator audisset: ingentes hominis
 virtutem vehementer admiratus: eum per totam ciuitatem perque om-
 nes vias et exitus missis plurimis equitibus perquiri iussit. Quo per-
 uestigato diligenter et nusquam reperto: magis imperator eum videndi
 desiderio comotus: Imperatrix inquit vxor charissima nulla nos vnquam
 mensa: nullus nos vnquam thorus coniuget: nisi prius Raimundus Be-
 rengarium Barcinonę comites videro. Tuum est igitur eum diligen-
 ter querere et ad nos inuentum adducere: qui te non sine magnis labo-
 ribus et vite periculis aduenit: et ab ignominiosa morte liberauit: non
 enim quiescere potero: nisi talem virum cognoscas: et quoad potero eius
 virtuti: quem mirabilis est: satisfaciam.

CDe aduentu imperatricis in Hispaniam.

Quapropter Imperatrix huic Imperatoris voluntati: quem ratio-
 ne virtuteque mouebatur: obsequi cupiens: quattuor cardinalibus
 cum suis omnibus episcopis et familiaribus et trecentis equitibus comi-

Itata Raimundus Berengarium Barcinonę comites querere statuit. Rebusq; necessarijs ad profectionem comparatis ab imperatore discedens quadraginta diebus in Ihspaniaz peruenit. Que cū saltus Pyreneos pertransisset: et eius aduentus Barcinonę comiti Raimundo nunciaretur: statim nobiles omnes totius principatus comes Raimundus conuocauit. Ac cibarijs et rebus ad presentes vsu necessarijs omnium generum conquisitis et comportatis: ex Barcinonę ciuitatis portus vsq; ad Boncate castellum: quo ventura erat imperatrix cum maxima hominum multitudine: mensas instruxit et varijs rebus impleuit per passuum milia circiter duodecim. Mensis compositis et omnibus epularum generibus refertis et oneratis: Comes cum precipuis totius principatus mulieribus et equitibus trecētis imperatrici apud Serundam ciuitates peroptatus occurrit. Cui iam appropinquanti duos cardinales imperatrix honoris et beniuolentię gratia multosq; nobiles obuiam misit. Comes autem Raimundus ad imperatricem cum peruenisset medius inter duos cardinales et ex equo descendere conaretur: a multis equitibus et a cardinalibus ipsis: quos imperatrix premonuerat: in equo retentus est. Equitatem igitur imperatrix excepit: et multis verbis honorifice collaudatum summis honoribus affectit. Quo cū itinere toto colloquendo: Cardinalibus et reliquis equitibus mensas et variorum cibariorum copias et aliarum rerum apparatus admirantibus: Barcinonam peruenit. Hic per dies quindecim ludi magnifici: variaq; spectacula et armorum ficta certamina in laudes imperatricis et honores magnis sumptibus et apparatu mirabili celebrata fuerunt. Quibus spectaculis et ludis confectis rebusq; necessarijs comparatis ad imperatorem Raimundus Barcinonę comes cum imperatrice simul profectus est. Cui munificentissimus imperator et summis honoribus excepto multas et ingentes gratias egit: et preter plurima munera donaq; preciosissima: Prouincię quoq; comitatum cum omnibus emolumentis: commodis: iuribus: et titulis largitus est.

De comitis Raimundi expeditione
contra mauros in insulam Balearem.

Quius comitatus accepta possessione Raimundus comes permultis et magnis muneribus ornatus Barcinonam reuersus omnibus Tarraconensis prouincię conuocatis equitibus magnos exercitus Januensium et Pisanorum nauibus impositos in maiores Balearium insulam: quas Balearicam vocant: traiecit. Hanc enim tunc insulas mauri possidebant: quibus deuictis et expulsis insulanos omnes ad

Christi cultum fidemq; reduxit. Verum enim uero dum hic comes diutius commoratus est: interea mauri Barcinonam magnis copiis oppugnare ceperunt. Hinc igitur in Hispaniam reuersus Barcinonensibus auxilium implorantibus: insulam et ciuitatem Balearium: quam ceperat: Pisanis et Ianuensibus commendauit. Quos ad securitatē certo federe et iureiurando sibi socios adiunxit: et armorum suorum parte decorauit: ut scilicet sancti Georgij signis et armis: quę Barcinonę comitatus erant: uterentur. Ianuenses autem post comitis discessum cęca pecunię cupiditate conuicti mauris auri magnus pondus offerentibus ciuitatem et insulam restituerunt. Quod indignum facinus ubi comes Raimūdu intellexit: uehemēter indignatus omnibus sui principatus populis et equitibus precepit: ut ne cum Ianuensibus unq; paces haberent: sed odia semper et inimicicias perpetuas exercerēt. Barcinonam tamen cum uenisset contractis auxilijs mauros ab obsidiane fugauit. Quorum fugientius plurimos occidit. Et indutiarum fedus: quod cum regibus: Hilderde: Berthuse: et Valentię sibi tributarijs inuenerat: dissoluit. eosq; bello victos a ciuitatibus et principatu deiecit. Multa preterea gessit memoratu dignissima: quibus et fortissimi uiri nomen et christianissimi gloriā sibi comparauit.

De eius uxore et liberis.

Uxo rem duxit Dulcias Silberti Prouincię Mediolanięq; comitis filias. Quę duos peperit filios: Raimundum Berengarius: qui mortuo patri successit: et Berengarius: qui fuit Prouincię comes. Filiam uero genuit unicam: quę nupsit Alfonso regi Toletano. Ceterum Raimundus Barcinonę comes post multas et magnas res magnifice sancteq; gestas: Barcinonę iam senio retardatus diu uelut a laboribus emeritus conqueiuit. Ubi etate postrema moriens: Anno millesimo centesimo tricesimo primo: Hospitalis Hierosolimitani ordinis in domo pauperum sibi habitus induit. Quibus eius corpus inuolutum iacet in monasterio Rumpulli.

De Raimūdo Berengario Barcinone comite decimo: qui cum Petronilla Ramiri Regis filia fuit Aragonie princeps: et vtriusq; principatus vniōe. Liber tertius.

Petronilla. Raimūdo.

R
1
ica
Regum
Aragonum.

Raimundum iam nunc Berengarium re deo. De quo cum supra scribere cepisset: me maiores et antecessores eius ab incepto diuertere fecerunt. De quibus quoniam que necessaria erant omnia dixisse videor: reuertor vnde digressus sum. Raimundus itaq; Berengarius: vt ante diximus: Petronillaz Ramiri monachi regis Aragonum filiaz duxit vxorem. Ex qua filios duos procreauit: Alfonsum: cui regnuz Aragonum et Barcinone comitatus reliquit. Et Santium: qui fuit Russinonis et Lertanie comes. Filias habuit totidem: Sulciam: que nupsit regi Portugalie. Et alteram: que fuit vxor Hermegandi comitis Argelli. Fuit hic Raimundus Barcinone comes et Aragonie princeps multis et magnis virtutibus excellentissimus. Siquidē prudentia singulari: fortitudine munificentia: modestia: humanitate: iusticia: ceterisq; prestantissimis animi virtutibus omnes sui temporis principes excelluit. Fuit etiam corporis dotibus admodum felix: forma pulcherrimus: et omnium membrorum singulari prestantia iuuante natura mirifice compositus. In bello vero gerendo fortis et cautus et laboris patientissimus. Nam ad Alfonsum Castellę regem sororium suum contra mauros cum exercitu profectus: post multa prelia: que fortissime gessit: et hostes acriter oppressit: de muz Almeriam ciuitates obsedit: et continuis oppugnotiōibus captas prudenter euertit: propterea quod mauris ex Africa in Hispaniaz traicientibus hospiciū prebebat.

De reditu eius ad Barcinonam.

Hinc cū exercitu victore Barcinonā reuersus Anno. **AD.** cclviij. non diutius conqueunt. Siquidez anno sequēti nobilibus Barcinonę principatus adiuuantibus Berthosaz ciuitatē: quas mauri rursus occupauerāt: obsedit: et paucis diebus expugnatas cepit multis hostibus occisis et alijs captis. Hac victoria valde letatus Barcinonę ciuibus aurei torquis vsū et alia corporis ornāmēta concessit: et Guillermo Raimūdo mōticatino: Petroq; cognomēto Samenato: qui duo primi contra maurozū propugnationem accerrimā castellum ciuitatis: quod erat armis et alijs rebus p̄munitū: ingressi fuere: duas capti castelli partes diuisit: tertiamq; partē sibi retinuit. Post autē captas Berthosaz cum victricibus copijs Hilerdā profectus est: in cuius obsidione Guillermū Raimūduz **AD**onticatinū et alios legatos a rege Ramiro de Petronille matrimonio missos comiter ac letanter excepit. Ramquāq; viso Guillermo Raimūdo **AD**onticatio: qui Tarraconis archiepiscopū nuper occiderat et a principatus Barcinonę finibus exulabat: magna animi perturbatiōe repente cōmōtus est: vbi tamen eius aduētus causas cognouit: eum libēter audiuit. Cui non soluz de morte p̄sulis impunitatē facile concessit: sed etiā a Romano pontifice veniā et absolutionē procurauit. Et mox **AD**equinētiam: et alia dedit oppida cū iure proprietatis et in perpetuū. Et Hilerda ciuitate capta cuz legatis expetituz matrimoniū confecit. Quod quidā non apud Hilerdam: sed Barcinonę confectū fuisse scripsere: sed hoc nihil refert. Hęc igitur Barcinonę principatus et Aragonę regni coniunctio facta nostris temporibus alijs aucta regnis additis dei benignitate et virtute Ferdinandi regis: ampliora feliciozaq; fore speramus.

De conditionibus ab eo cum legatis regis Ramiri constitutis: et insignibus armorum.

Ubi vero conuētuz de coniugio fuit: legati conditiōes: quas a Ramiro rege p̄moniti fuerāt: petiuere. Primum vt Raimūduz: quē admodū supra visum est: non rex Aragonę: sed princeps diceretur. Beinde vt Aragonę nomē Barcinonę nomini p̄poneretur: hoc modo. Raimūduz dei gratia princeps Aragonę et comes Barcinonę. Tertia conditio fuit: vt in p̄lijs gerēdis eius vexillifer et primipilus et Aragonibus esset. Quę omnia comes Raimūduz facile cōcessit: et iureiurādo ac instrumēto confirmauit: et a successoribus vsq; ad hoc tempus obseruatur. Item statuerūt: vt in p̄lio semper diui georgij nomen inuocaretur: et quibus armorū signis ipsi Raimundo et successoribus esset

Liber

vtendū declararūt: vt scilicet galia et arma capitis essent Aragoniē: que sunt: vt ante diximus: liuidi coloris cuz cruce candida: cruce sancti Joānis Hierosolimitani persimili. Vestis vero clipeus et equi phalere rubri coloris et crocei: que sunt arma Barcinonē comitatus. Ador etia sua signa Raimundus Aragonē magnatibus et populis petentibus dedit: et arma sancti Georgij: que Barcinonē principatus erant: et maurozum regū capita quattuor: et crucem rubraz in medio positam: cuius virtute mauros vicerat et eozum reges occiderat. Ubi enim Petronillam duxit vxorem Berthosam: Fragam: A De quimentias: et Adirabetum cepit: eozum regibus occisis: quozum capita cum signo crucis in suis armis gestare consuevit: vt et crucis gloriā virtutemq: et maurozum confusions denotaret.

De mauris ab eo victis et pulsis et multis edificatis ecclesijs.

Quoniam Raimundus confectis nuptijs cum Petronilla Rami regis filia regnisq: coniunctis maiores vires et potētiam nactus mauros Barcinonē principatus et Aragonē regni finibus exterminauit: et trecentas edificauit ecclesias. Fuit enim princeps christianissimus: et in rebus que diuinum cultum fidemq: catholicam videbantur augere tam liberalis: q̄ feruens et pius. Ecclesias siquidem non edificauit solum: sed etia magnis redditibus excoluit: et sacerdotibus moribus et vita probatis comisit. Cesaraugustanę vero ecclesię: preter alios redditus: Albalatum quoq: oppidum celebre dotauit.

De vltione mortis fratris eius et tempore atq: loco sue mortis.

Quoniam Berengarium fratrem suuz Prouincię comitem crudeliter a suis populis occisum cognouisset: in Prouinciā cum exercitu profectus in necis eius vltionem Arletum ciuitates et alia complura oppida castellaq: deleuit. Hinc in Hispaniam reuersus Aragonē regnum et Barcinonē comitatum non minori prudentia q̄ fortitudine gubernauit. Obijt: vt quidam scripserunt: apud ciuitatem Januam: in burgo: qui dicitur Sandanna. Idibus Augusti Anno. M. d. c. xij. Cuius corpus in monasterium Rumpullij delatum fuit honorifice sepultum.

De Alfonso rege Aragonum
secto: et Barcinone comite.

Alfonfus.

Alfonfus co
mes Proui
cie.Ferd. abb
mōs arago
pus mo. poCōstatiavroz
regi vngarie:
postea se. ipa.Leonozvroz
comitis Lo
losē.Santia vroz
filij comitis
Lolosē.

Alfonfus hic vnitus Aragonie: et Barcinone principatus primus Aragonum rex: et Barcinone comes fuit appellatus. Edidit opera multa preclara non solum viri fortis: sed etiam liberalis et christi cultus amantissimi. Condidit ciuitates Turolum: et Russinonis: quas nunc: vt supra diximus: Russilionem vocant: et Pallaris comitatus vniuit. Cum rege Castellę diuturna bella magnasq; gessit. In quibus victoriam consequutus ad suos reuersus principatus: Populeti monasterium edificauit: in quosibi sepulturaz elegit: et ecclesie magnos redditus instituit in perpetuum. Edificauit et alias sanctorum edes et monasteria multa: et alijs in locis: et etiam Barcinone.

De eius vxore et liberis.

Vxorem habuit Santiaz Alfonsi Castellę imperatoris filiaz. Ex qua illi filij tres nati fuerunt: et filie quoq; tres. Quorum primus nomine Petrus in Aragonum regnum et Barcinone comitatus: mortuo patri successit. Secundus Alfonso: qui fuit Prouincię comes. Tertius vero Ferdinandus primum Populeti monachus: deinde fuit abbas Montis Aragonum. Filiarum prima nomine Constantia: fuit vxor regis Ungarie. Quo mortuo Federico nupsit Romanorum imperatori. Secunda Leonora: fuit vxor comitis Tholosani. Tertia vero nomine Santa: nupsit filio comitis Tolosę. Mortuus est Alfonso rex Aragonum in oppido Perpignano Anno millesimo centesimo nonagesimo sexto. Septimo calendis Maias. Qui fuit sepultus in monasterio Populeti.

Linea

Regum

Aragonum.

Liber

De Petro Alfonsi filio Aragonū rege septimo ⁊ Barcinone comite.

Unum agens Petrus Alfonsi fili⁹ rex Ara-
gonum vigesimus regni gubernatione susce-
pta: Marias Guillelmi Montis pefulani
filiam: et imperatoris Constantinopolitani
neptes duxit vxorē. De qua Jacobi filij factus est pater.
Fuit autem rex in bello gerendo fortissimus. Qui cum re-
gi Castellanzorum contra mauros auxilius tulisset in vl-
teriozem Hispaniam et in Berhycam prouinciā apud
Idubedam ciuitates: que nunc Ubeda dicitur: deinctis
mauris: quozū maximus erat exercitus: insignes victoriam reportauit.

De eius profectioe Romaz ad sum-
mūz pontificem: et eiusdem coronatione.

Hinc Romam profectus ab Innocentio tertio summo pontifice
coronatus est corona panis azimi: hoc est sine fermēto: in ecclesia
sancti Pancratij: quinetiā impetrauit a pontifice: vt quāuis ipse Ro-
mę coronatus fuerit: eius tamen successores in perpetuū Cesar augu-
stę coronarētur a Tarraconis antistite: quēadmoduz pūlegio et diplo-
mate: quod Innocentius illi concessit: continetur. Cuius exemplum
in monasterio sancti Joannis a pegna custoditur: hoc exordio. Imo-
centius episcopus seruus seruozū dei charissimo in christo filio illustri
Petro regi Aragonum. ⁊c.

De alijs rebus eius quas Romę gessit.

Rome dum commoratus est cum vxore diuortium facere conatus
est. Sed Innocentio summo pontifice non cōsentiēte cum ea vi-
xit. Quę tamen Romę post finitam litem regis consequuta coniugis
um paucis dieb⁹ a vita discessit: quę sepulta iacet in ecclesia sancti Pe-
tri in sacello sanctę Petromille. Renunciavit Romę rex etiaz iura pa-
tronatus: quę sacerdotia et beneficia: vt ante diximus gentilia latine
dicuntur: omniū ecclesiarū sui principatus. Cuius rei causa summus
pontifex Innocentius ei concessit: vt ipse et successores eius in pōtifica-
tu vexillū ecclie ferrēt cū armis Aragonie: q̄ sunt croci rubriq̄ coloris.
Concessit etiaz vt omnes bullę: quę a Romana curia mitterent: essent
munite cordula p̄dictozū colorum. Verumeniūero nobiles Aragonū

Barcinoneꝝ principatus omnes de renunciatione iuris patronatus: quod eis et omnibus populis principatus nocitura videbatur: vno ore reclamauerunt: seꝝ voluntati et renunciationi regis de iure patronatus non asentiri publicis instructionibus testati fuere.

C De eius expeditione contra Simonem comitem ABontisfortis et morte eiusdem.

S Ab idem tempus cum Tolosanus comes cum Simone ABontisfortis bellum gereret: rex Petrus Roma discedens cum exercitu contra Simonem venit. Queꝝ prelio vicit: et Gallos omnes Simonis exercitus in fugam vertit. Ceterum fugientes Gallos insecutus: et a suis: qui eius cursum adquare non poterant: remotus longeꝝ digressus: a fugientibus hostibus: qui eum inter se quasi solum viderunt: conuersis circumuentus occisus est. Quo mortuo Simon filium quoꝝ eius Jacobum: queꝝ comendatione patris educauerat: secum retinuit. Queꝝ sepe repetitū ab Aragonie populis et magnatibus liberare noluit: propterea quod Jacobus ipse Simonem ABontisfortis mortē sui patris impune remittere iureiurando nolebat. Quapropter Aragonie Barcinoneꝝ principatus nobiles et omnes equites ex communi consilio legatos Eriminum Cornelium: Guillelmum Ceruarium: Petrum Haonium: et templi magistrum Romam ad summum pontificem miserunt. Supplicantes: vt eorum honori et regis Jacobi capti salutis pontifex maximus consuleret. Quo iubente Simon Aragonie et Barcinoneꝝ principatus populis regem suum: queꝝ indigne post neceꝝ patris captum tenebat: liberaret: suisꝝ restitueret. Quod si forte Simon a pontifice iussus facere nollet: vnus ex Aragonum legatis apud pontifices Simonem tanꝝ proditori et potificalis leseꝝ sanctitatis reo perduellionis diem diceret. Simon autem comonitus a duobus cardinalibus: quos ad eum Romanus antistes miserat: se nullo modo liberaturum respondit Jacobum Aragonum principes: nisi prius Jacobus ei mortem sui patris iureiurando remitteret. Hoc cum legatis nunciatum esset: vnus eorum nomine Petrus Haonius ad Simonem litteras misit. Quibus eum proditores appellans ad duellum prouocabat. His litteris acceptis Simon: et a cardinalibus comonitus Jacobum iam liberum et incolumem cardinalibus restituit. Queꝝ illi Romam ad pontifices et Aragonie legatos adduxerunt. Ille auteꝝ cum summo pontifici gratias egisset Rome paucos dies comoratus cum legatis Barcinonam se contulit. Habuit preter hunc Jacobum rex Petrus filiam quadam spuriam nomine Constantiam: queꝝ nupsit Guillelmo Raimundo ABonticatio: cui dedit nomine dotis Aitonam et alia oppida: Anno. AB. cccij.

De Jacobo Petri filio Aragonum
Rege octavo et comite Barcinone.

Jacobus.

Alfonsus qui
patre vivente
obijt.

Jacobus qui
successit in re-
gno maiori.

Santius ar-
chiepiscopus
Toleti.

Elisabeth
regina Fran-
corum.

Violanta regi-
na Castelle.

Lucia

Costantia ve-
rum annel fris
regis castelle

Maria que
teneris an-
nis obiit.

Leonora que
parvula di-
scellit a vita.

Petrus de
abierbe

Jacobus de
Exerica.

Isidorus

 Jacobus autem Petri regis fi-
lius ob res magnifice sancteque
gestas: Jacobus rex fortuna-
tus et felix memorie fuit ap-
pellatus. Quibus nonnulli volunt: genitus
fuit quasi divinitus. Nam cum pater eius
multarum mulierum captus amore teneretur:
a regine Maria sue conjugis: quam minus
adamabat: lecto concubituque pertinatus ab-
stinebat. Maria vero regina: que fuit moribus et vita prestantissima fe-
mina: proli admodum cupida: ne moriens principatus et regna sine suc-
cessoribus et legitimis heredibus relinqueret: egit cum regis cubiculario:
ut clam pro puella: quam rex concupiverat: ad eum adduceretur velut puella
honestas satis et verecunda: quam rex nec agnosceret: nec alloqueretur. Cum
itaque hac condicione supposita rex una nocte concubuit: quam iam gra-
vidam factam cum mane rex et ante dies: ne forte cognosceretur: dimitteret:
non a te inquit illa discedam charissime coniunx nisi nos prius in lecto comu-
ctos aliqui viderint: quibus in posterum si: quod vehementer opto: pepererit:

Ferdinandus
Sancti de
Castro.

Petrus ferdi-
nandi de itar

Aragonum.

tecū simul in lecto cubuisse probare possim. Tum rex quāuis delusus le-
tus tamen: regine sue coniugis industrias plurimū cōmendauit: et duo-
bus accitis nobilib⁹ actus illius noctis publice notari seruariq³ iussit.

C De loco et tempore natiuitatis eius: et
qua ratione nominatus fuit Jacobus.

Concepit igitur regina illa nocte: que post nonū menses Jacobū
peperit: in **A**Montepesulano: Calēdas Februarias: Anno. **AD**.
cxvj. Que paritura cum primū dolores sensit et se cōmisit obstetrici: mul-
tis orantibus religiosis et equitibus pro salute parturiētis filius edidit.
Qui nato summa leticia regis et omnium nobilium per omnes Aragonie
et **B**arcinone p̄cipatus populos supplicatiōes et ubiq³ res diuine ce-
lebrate fuerūt. Infantes nati regina statim ad ecclesiā misit: ad imagi-
nes **M**arie virginis. Cum puero multis ecclesiā ingrediētibus: sacer-
dotes: qui matutinas horas recitabāt de infantis aduētus ignari: tunc
psalmū canere ceperūt: Te deum laudamus. Hinc ad aliā ecclesiam cū
infante uenerūt idem: qui eus deferebāt: ubi sacerdotes etiā ipsis ingres-
sis canere ceperūt: Benedictus dñs deus israel. Tum uero in aulas re-
uersi cū infante regine rem narrauerūt: que summa leticia affecta: Cum
rex infanti nomen eligeret duodeci cereos albos eiusdē longitudinis pon-
deris et crassitudinis accēdi iussit apud altare sacelli in laudē et honorē
Marie virginis et duodecim apostolorū. Quorum singula nomina sin-
gulis cereis scripserat: uoueratq³: ut illi⁹ apostoli nomen imponeret: cu-
ius cereus reliquis extinctis et cōsumptis solus diu⁹ perdurasset. Hac
igitur ratioe natus infans: Jacobus fuit appellatus: propterea qd cere-
us in quo diu Jacobi nomen scriptū fuerat reliquos uirtute superauit.

C De educatione et discriminibus et periculis in ea.

Hic igitur modo nominatus infans cū in edibus paternis educare
retur magnū discrimen euasit. Cum quidē cognati: qui regnum
eius affectabāt: de medio tollere conati sunt. Puerō nāq³ in cumis dor-
miēti supra cubiculū eius foramen instruxerūt: in quo lapides grandio-
rem posuerūt mox in caput eius casurus. Sed cadētem lapides deus in-
nocētium custos: et puerorū tutor a cumis infantis auertit. Hac re com-
perta rex et regina de educādo custodiēdoq³ filio diligentiores curam ad-
hibuerunt. Quē post multas electiones: demū **S**imoni comiti **A**Don-
tiffortis: cui plurimū confidebant: alendus tradiderunt.

C De expeditiōe eius in insulas **B**aleares et gestis in ea.

d ij

Liber

Qui post necem patris: de qua supra late scripsimus: a Simone co-
mune **A**bonisfortis Aragonie legatis iussu summi pontificis re-
stitutus **B**arcinonam venit: ubi diu comoratus post susceptum regnum cum
multa preclare gessisset: demum cum magna classe magnoque numero nobi-
lium totius Aragonie regni **B**arcinonae principatus in insulas **B**alea-
res traiecit. Ubi multis preliis fortissime gestis: **A** Maioricarum tandem
ciuitate defessis mauris: qui propugnabant: et penitus deunctis continui-
s oppugnationibus: murisque per fractis ingressus est: pridie calendas Fe-
bruarias: Anno. **AD**. cccxix. Capta autem ciuitate ex tota insula mauris
expulsis eorum bona mobilia militibus impartitus cum exercitu victore in
Hispaniam rediit. Et Valentiam breui tempore cepit fugatis mauris.
Hinc adeptus est et **A**uricie prouincias usque ad **L**arthaginem nouam.
Que bella confecit anno. **AD**. cccxj.

De eius vxoribus et liberis.

Adolefcens adhuc puellas quandam adamauit nomine **T**iresiam:
Joannis **B**idaure filiam. Quas cum neque blandicijs ullis neque mu-
neribus allicere potuisset: nocte quadam in domum patris ipsius puelle se
contulit: ibique latuit. Post autem mediam noctem cunctis iam dormientibus
puelle cubiculum ingressus ad eas tandem peruenit. Que eum in sui amo-
rem flagrantem cognoscens dixit se nullo modo cum illo rem habituram: nisi
fide et iureiurando coniugium promitteret. Ille autem cum primum de coniu-
gio recusasset: et puelle cuncta preter nuptias pollicitus esset: eamque fle-
ctere non potuisset: amoris iam stimulis agitatus: viro quodam adhibito:
qui eum obseruabat: **T**iresiam puellam **J**oannis **B**idaure filiam sibi vxorem
fore iuratus est. Optatis igitur potitus amoribus ex **T**iresia duos filios
progeniuit: **P**etrum cui dedit castrum **A**herbe: et **J**acobum: quem fecit dominum
castrum **E**xerice et multorum locorum iuxta **V**alenciam. A quibus locis cogno-
minati fuerunt: et regia sumpserunt insignia: que maternis
armis circudauerunt. Quos etiam rex in testamento legiti-
mos filios nominauit in clausula quadam legati eius testa-
menti: que sic incipit. Item filios meos **J**acobum et **P**etrum
quos legitime suscepimus ex domina **T**iresia **E**gidij de
Bidaura instituiimus nostros heredes in castris et villis:
que et quas dedimus eisdem cum carta prout in ipsis plenus continetur.
Ceterum **T**iresia post hec a rege: ut nuptie et matrimonium solemniter ce-
lebrarentur: efflagitante: de regis ipsius matrimonio cum **L**eonora **A**lfon-
si **C**astelle regis filia legatis vltro citroque missis agi ceptum est. Et a mul-
tis rex **J**acobus persuasus: ut **A**lfonsi **C**astelle regis filiam potius habe-
re vellet vxorem: quam **T**iresiam **J**oannis **B**idaure: legatos in **C**astellam

misit ad matrimonium conficiendum. Quod cum intellexisset Tiresia statim procuratores in Castellam misit: qui die quo sponsalia fierent: matrimonium: quod rex Jacobus Tiresie fide iureiurando testibusque confirmauerat: publice denunciarent. Quam rem cum procuratores ex condito iussusque Tiresie diligentissime fecissent: rex Jacobus indignatus Tiresiam capere conatus est: eam: ut nonnulli opinantur: ut occideret. Illa vero sibi periculum metuens a rege: paruo suorum consanguineorum comitatu clam fugiens Romam se contulit. Hinc regi litteras citatorias misit: quibus eum prouocabat ad causas pacti patrimonij coram summo pontifice disputandas. Pontifex autem partibus auditis cum Tiresia sine testibus: nam miles vnus: qui iureiurando regis interfuerat: a vita discesserat: matrimonium sola probare non potuisset. Jacobo regi permisit: ut cum Leonora Castellę regis filia matrimonium contrahere posset. Quam rex auctoritate pontificis uxorem duxit. Ex qua filium progenit Alfonso.

¶ De eius accusatione apud summum pontificem.

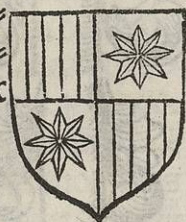
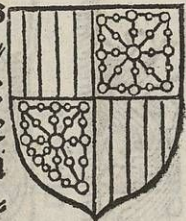
Quaterum rex Jacobus et eius uxor Leonora post confectas nuptias: et Alfonso filio iam adulto apud pontificem Romę nec opinantes delati fuere. Propterea quod consanguinitatis gradu communissimi matrimonium contrahere sine consensu summi pontificis non poterant. Quamobrem legatos rex ad pontificem misit oratum: ut consummatus iam connubium confirmaret. Gregorius autem summus pontifex: quoniam rex Jacobus et Tiresiam primas coniugem deceperat: et Leonoram sibi cognatione valde proximam dolis subrepticis uxorem duxerat: illorum matrimonium non solum confirmare noluit: sed etiam dissoluit: et in perpetuum diuortium nunciavit. Alfonso tamen filio legitimo remanente. Litterasque concessit: quibus eum legitimum fecit. Quę quidem litterę sunt in forma propria sigillo plumbeo Gregorij summi pontificis munitę. Quas si quis legere voluerit: inueniet in archiuario regni in domo deputationis.

¶ De discordia eius cum Alfonso filio.

Verum enim uero facto diuortio eius Leonora coniuge iussu pontificis: Alfonso eius filius matris iniuriam et separationem moleste ferens: Jacobo patri: qui eam sibi consanguinitate coniunctam uxorem duxerat: bellum intulit: totamque fatigauit Hispaniam. Donec res inter patrem et filium quęstioque mirabilis arbitrio regni commissa prudenterque discussa finem bellis imposuit.

De vltima eius vxore et liberis.

O Unde rex Iacobus Alfonso filio vita defuncto: quoniã iuuenis adhuc erat: vxorẽ duxit Hiolesiaz: quẽ alio nomine dicebatur Ardeura: filiã regis Ungariẽ. Quẽ primũ filium peperit nomine Petrum: qui patri fuit heres in Aragoniẽ regno et Valentiẽ Barcinoneq; principatu. Post Petrum genuit Iacobus: qui successit in regno Balearum: id est Maioricarũ: et comitatu Russinõis et Ceritaniẽ ac in Monte pefulano. Tertio partu edidit Santium: qui fuit Toletanus antistes: et preliũ contra mauros ingressus occubuit. Peperit etiaz filias quinque: Hysabellã: quẽ nupsit regi Gallorũ: Violantã: quẽ fuit regina Castellẽ: Constãtiaz: quẽ fuit vxor Emanuelis fratris regis castelle: Mariã: quẽ teneris annis obiit in Baroca ciuitate: et sepulta iacet Cesarauguste in templo sancti saluatoris: Ultimã genuit Leonorã: quẽ itẽ paruula discessit a vita: iacetq; in monasterio Bonquallis in principatu Barcinonensi. Suscepit preterea rex Iacobus ex alijs feminis filios duos: Petrum Ferdinandus scilicet: et Ferdinandum Santium. Et Petro quidez dedit Ijar oppidum: a quo oppido Petrus titulum et cognomen accepit: et regis Nauarre filiam duxit vxorem. Cuius filij et reliqui successores armis et insignibus Aragonum: et Nauarre cathenis vsi sunt. Ferdinando vero Santio dedit oppidum nomine Castrum: huius etiam successores a Castro cognominantur: et armis vtuntur his: quẽ sunt hoc in loco depicta.

De eius expeditione contra mauros Granatenses,

Non obmittaz: quod nunc mihi venit in mentẽ: regis Jacobi magnũ facinus et memorabile. Quippe qui requisitus a rege Castellẽ genero suo: vt simul cum eo bellũ mauris Granatensibus inferret: velut inuitatus ad nuptias expeditionẽ libentissime suscepit. Et bipartitis exercitibus Castellẽ rex cum terrestribus copijs Granatam profectus eã multis tormẽtis et telis oppugnare cepit. Iacobus vero rex Aragonũ post aliquos dies cum magno pugnatorũ numero ex litore Barcinone classẽ soluẽs Almarie: quaz mauri redificauerãt: applicuit: et equitibus expositis in litore primuz campos omnes et hortos igne ferroq; vastari iussit. Deinde ciuitatẽ machinis et telis terra mariq; acriter oppugnat. Tormentis offensi mauri propugnãtes muros ciuitatis deserunt. Christiani summo is hostibus propius accedũt. Paucis diebus muri machinis concussi lapsuz ruinãq; iam significare videbantur.

tur. Quod animaduertentes mauri cum se tueri non possent impetratis inducijs ad colloquium venerunt: regioꝝ christianorum si discedere vellet ab obsidione: magnum vectigal soluendum quot annis obtulerunt. Quibus rex Jacobus respondit: Hispanoꝝ moris esse a ciuitate iam expugnata et victis hostibus primum ciuitatis portas: et deinde vectigal accipere. Itaq; si prius ei portas ciuitatis attulerit: postea tributuz: quod offerant vltro: libeter accipiet. His verbis regis hostes magis perterriti illi ciuitatis omnes portas a valuis conuulsas attulerunt. Portis igitur allatis de tributo conuenerunt. Ceterum cuz Castelle regis equites hoc audiuisent: inuidia comoti: propterea quod rex Jacobus quindecim dierum spacio nec amplius tam magnū facinus egerat: et rex Castelle quattuor iam mensibus nihil oppugnado fecisset: suo regi persuaserunt victoriaꝝ et honorem regis Aragonū Castellanis omnibus et eorū regi magno dedecori futurum. Quorū vocibus indignis prauisq; consilijs Castelle rex impulsus paces cum mauris Granatensibus et amicitia confirmauit: et ab obsidione ciuitatis cum exercitu discessit. Quibus abeuntibus mauri Granatenses obsidione soluti magnuz Almarie subsidiū confestum miserunt. Quo superuemiēte rex Jacobus inde discedere coactus est: ne mauroꝝ ingenti multitudine circūuentus opprimeretur. Verumeniūero sui generi causa de pace et amicitia: quas cū mauris confirmauerat: intellecta: vehementer indignatus Carthaginēsem prouinciaz: que Castelle regis erat: cum exercitu percurrens pene totaz vastauit: et Castelle regnum hostiliter ingressurus generoꝝ bellum acrius q̄ mauris illaturus erat: nisi cum liberis ad eū filia eius Castelle regina venisset. Que patres filijs ad pedes eius flentibus expositis mitigare vir potuit. Siquidē rex multis filie precibus et nepotuz lachrimis aut nihil: aut parum comotus: Hyonisiꝝ Portugalię regis filij supplicatiōibus: et Petri Cesaraugustani p̄sulis et aliorum nobilium consilijs persuasus ire: quam maximā conceperat: tandem cessit: conditionibus propositis: vt idē p̄sul et Hyonisius ceteriq; nobiles tanq̄ iudices vtriusq; regis causas cognoscerent: et totam litē componerent: pacemq; confirmarēt. Quorum viroꝝ sententia fuit hęc: vt rex Aragonum de Abursie regno: quod armis victis mauris acquisiuerat: ad oppido quod castrum Bualdalcamar appellatur: possideret vsq; ad Oriolam ciuitates: partem vero reliquaz rex Castelle. Qui tamen Aragonuz regi socero suo pecunias: quas in acquisitione illiꝝ prouincie consumpserat persoluere teneretur. Huiusmodi sententia in aula Valentie ciuitatis reperitur in registris eius ad verbum perscripta.

C De Jacensi moneta ab eo confirmata: et insigni laude ciuitatis Bilerde.

Multis Aragonie nobilibus atq; populis supplicatibus Jaccentem monetaz: id est in Jacca ciuitate percussam iureiurando confirmauit: vt neq; mutari: neq; alijs signis imprimi posset. Que quidez moneta Jacce percussa fuit Anno. **MD. cccxxvj.** Pro cuius monetę confirmatiõe et stabilitate ipsi regi datus est aureus nummus quolibet septimo soluendus ab his: quorum res familiaris valeret nummos aureos decem. Propterea quod illis temporibus septem solidos nummus aureus valebat. Quod hac ratione factum est: quia ante q̄ huiusmodi monetę confirmatio fieret: reges omnes monetaz facere consueuerat: quorum vnus quisq; suo signo monetaz percutiebat. Quapropter moneta nunc illa Jaccentis diuersis tēporibus excussa multiplex et formata varijs impressiõibus inuenitur. Ideoq; rex Jacobus in Aragonia monetam Jaccentis huius forme constituit. In principatu autē Barcinone huiusmodi denariū fieri iussit. Et i regno valentię huius figure constituit. Siquidem nummi Jaccentis alij: aliam formam habebant. Alijs enim erat hęc figura et hęc in alijs. hanc habebat alij: et in alia parte eaz put vnus sine corona. Ideoq; nobiles aragonū popliq; regi supplicarūt: vt Jaccentis prefigurata moneta suis in perpetuū signis: hoc est duabus crucib; cuderetur. Bena Barcionēses ex altera parte figuraz hanc: et in altera te figuraz hanc: Valēditur. Quod signus tanq̄ munus accepit ab Hilerda ciuitate. Nam cuz rex Jacobus Valentia mauris plenam propugnatoribus obsideret: conuocatis ducibus et cuiusq; ciuitatis prefectis: constituit cunctis assentientibus: vt que ciuitas primum Valentie muros oppugnando proumperet: et ciuitatem ingrederetur: ea in sue virtutis et honoris memoriam Valentie colonias mitteret: et pondera: mensuras: et monetę signum conferret. Cum igitur Hilerde ciues acriter oppugnantes primum Valentie muros diruissent expugnatam ciuitatem: mauris fugatis et occisis ingressi summa leticia gestientes ei: prout rex imperauerat: cultores adolescentes numero mille totidemq; puellas virgines tradiderunt: et cum mensuris et ponderibus Florem lilij vnum: quo monetam insignirent. Nam prius Hilerda quattuor in suis armis et insignibus Lilij floribus utebatur: nunc vero tribus dumtaxat. Quamobres Valentia gratissima ciuitas in literis: quas ad Hilerdam scribit: eam matrem semper appellat: et in magnis rebus non secus ac parentem charissimam consulit: et Hilerda Valentiam filiam vocat: Cuius commodis et honoribus diligēter incumbit.

De liberalitate eius erga milites.

Arimi magnitudine et munificentie splendore cunctos sui tempo-
ris principes superauit. Quippe qui **AB**aiozicarum ciuitate ca-
pta mauroz bona et preedas omnes militibus diuisit. Inde in **H**ispa-
niam reuersus cum **V**alentiã ciuitatez et eius prouinciaz armis cepit
set preter preedas et magna dona: que precipuis equibus distribuit: tre-
centis etiaz militibus census equeltres et magnos fundos dedit in per-
petuum. Et regi **C**astelle genero suo magnas **C**arthaginensis prouin-
cie partem: a qua mauros fugauerat: sponte reliquit.

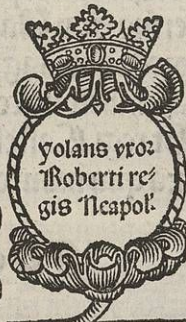
De loco et tempore mortis eius.

Qum esset rex **J**acobus **F**actiuę: multis defatigatus laboribus: et
senio iam confectus pro fluuio ventris et febre vexatus in lecto decu-
buit. Sed egrotans in **A**lgeziram e **F**actiua lectica delatus est: vt hunc
ad **P**etrum filiu: quem apud **F**actiuas cum exercitu reliquerat: ciba-
ria et res alias ad belli vsum necessarias mitteret. **C**eterum hic veheme-
ntiori febre morboq; grauatus se moriturum pene cognouit. **I**deoque vir
christianissimus: omnibus negocijs et humanis rebus omittis: anime
statim prudentissime consuluit. **A**ccito enim patrino sacerdoti magna
contritione confessus omnia ecclesie sacramenta deuotissime recepit.
Postero autem die non minori diligentia testamentum condidit. **I**n
quo **P**etrum filium natu maiorę in regno aragonum: **V**alentię: et co-
mitatu **B**arcinone reliquit heredem. **E**t **J**acobum filiu minorem in-
stituit in regno **AB**aiozicarum: **R**ussinonis: **C**eritanę: et **AB**ontispe-
sulani. **H**oc modo testameto celebrato **P**etru filiu ab exercitu vocari et
ad se venire iussit. **C**ui coram multis nobilibuscum ea: que testamen-
to scripta fuerant: recitasset: primuz dei cultum et res omnes diuinas: et
deinde fratrem **J**acobum: et omnes equites: domesticos familiares: et
populos diligentissime comendauit. **P**etrus autem genibus flexis pa-
tris manus et pedes osculatus: eius omnia iussa libentissime se facturum
respondit. **H**is rebus confectis: rex: vt qui rebus humanis omnino re-
nunciat: sibi **C**isterciensis ordinis habitum induit: et de rege se mona-
chum et religiosum fecit. **A**toq; deo seruire maxime cupiens **P**opuletu
proficisci statuit: ibiq; permanere. **C**eterum cum ex **A**lgezira **V**alenti-
am delatus esset: ibi grauius egrotans vitam finiuit: **A**nno millesimo
ducesimo septuagesimo sexto. **O**ctauo **I**dus **A**ugusti: et etatis sue:
Anno **lxxij**. **Q**ui nunc iacet in monasterio **P**opuleti.

Liber

De Petro Jacobi filio Aragonū rege nono:
et Barcinone comite: qui post Manfredū so-
ceruz Sicilie regno successit. Liber quartus.

Etrus Jacobi regis filius adhuc vivente necnō in-
to patre: Constatias Manfredi regis vtriusq; Sici-
lie filiā duxit vxoꝝ. Quēquidem Manfredū Caro-
lus regis Gallorū frater Sicilie regni: quod imperiu-
dum a summo pontifice obtinuerat: cupiditate captus:
de medio tollere cū sepius cogitasset: eum tandē occul-
tas molitus insidias agredi statuit. Nam cū primum regni Neapolis
omēs fere nobiles magnis muneribus ⁊ multis largitiōibus maioraq;
dona pollicitus: vt a rege suo Manfredo deficeret: subornasset: deinde
cū magnis copijs in Italiā venit Neapolim versus profecturus. Cui
Manfredus equituz suozū proditiōnis ignarus obuiā ire non dubita-
uit. Comitatus igitur hostibus domesticis ⁊ familiaribus aduersus Ca-
rolum proficiscitur. Sed erat ei p̄terea aliud nō minus incomodum:
propterea quod vbiq; per Italiā fere totā timebatur: et p̄cipue Ro-
manis: et Florentinis formidolosus erat. Quibus magna damna ⁊ mul-
tas iniurias intulerat. Nam cū Carolus magnis copijs Romā per-
uenisset: Florentini: vt in historia Florentie scribit Leonardus Aretinus:
et alij plures scriptores meminerūt: hęc ab initio prospiciētes per aduer-
sas faciones domo eieci: magnā in spem venerāt in sua redeūdi. Itaq;
studio et diligētia p̄ueniēdus rati per legatos ad Clemētem quartuz
summū Romanę sedis antistitē missos: et operam suā contra Manfreduz
polliciti sunt: et vt eos nouo regi cōmendatos faceret postulauerūt.
Percūctanti Clemēti de eozuz viribus et statu: hęc ferme referūtur. Vi-
ros esse militares grādi numero: armis equis affatim structos: hos cliē-
tum magnaz item sequi manū. Senioruz p̄terea ac eozū: qui in bello-
gerēdo minus apti viderētur: magnuz numerū superesse. Hanc totam
multitudinē vrbibus Etrurie a Manfredo suisq; quod aduersa secta:

retur: expulsam in exilio ipso nomen et glórias sibi per arma virtutemq̄ peperisse. Jam vero in Gallia horū opera nō sterile soluz Romanę iedis fautores: verū etiam depulsis aduersarijs superiores esse. Pontifex excellētiā virorū admiratus: magnūq̄ eius belli momētum in eorū fiducia reponens: oblationē grato se recipere animo: et sibi comendationē curę fore respōdit. Cohortat⁹ deinde ad persecutionē virtutis: vt eos sibi partibusq̄ suis magis comūgeret: insigne suę gentis propriuz illis ferendū perpetuo donauit. Ea est imago rubentis Aquilę ceruleuz dracones vnguibus prementis. Id tunc insigne de pontifice susceptū exules habuerūt. Tunc igitur et iua ipsi sponte: et pontificis hortatu egregie se preparātes: Guidonē: cui cognomento Guerra fuit: Aurum consilio manuq̄ prestantes sibi ducem prefecerūt. At vbi primum regis copias appropinquare cognitū est: obuiam illi in agro Adantuano profecti: Gallos in admirationē sui decoris conuerterūt. Ornati siquidez armis equisq̄ et ceteris: quibus militares insigniuntur viri: etiā inter Gallos valde conspicui erant. Suscepti ergo benigne a prefectis regijs: et vnam iter facere rogati: quod Etruria validis aduersariorum presidijs tenebatur: et simul quod in ea implicari bello haud quāq̄ Galli volebant: per flāminias atq̄ vmbriam Romam petiere. Gratissimus fuit Carolo Etruscoꝝ aduentus: vtpote qui primi ex Italicis sese illi comūxerant. Et accedebat pontificis comendatio grauis: et ducuz: qui cum illis iter fecerant: fidei simul virtutisq̄ testimoniū. Itaq̄ benigne eos allocutus rex amplissimis verbis gratias egit: quod suos per ignota loca et impacatas regiones iter facientes egregia virtute induitraq̄ adiuuarint. Eniuero magna a se premia expectare eos debere: modo si felicitas adsit: quaz pietas et iusticia et profecto suę vires et amicorū certissimas pollicētur. Seq̄ ita domo animatū venisse: vt nomine duntaxat regio contētus esse velit. Ceterum ac victorię premia his: qui secum militauerint: partiturum. His itaq̄ huiusmodi verbis cum tandem sinez rex fecisset: Guido quem sibi prefecisse Etruscos diximus in hunc modum locutus est.

Oratio Guidonis ad Carolum pro Florentinis.

Et si nostruz erat Rex inclyte tibi potius gratias agere q̄ te nobis: tuā tamen ⁊ humanitatē libenter agnouim⁹: et eaz cū fortitudine ceterarūq̄ virtutuz tuarū cumulo adiūctaz esse magnopere gaudeamus. Nos quidē seuiicia Adanfredi patrijs pulsi sedibus: nō quantus ardoꝝ est exhibere moduz possumus. Et hęc ipsa que restāt corpora et laertos prestare magis cuz tempus poscet: q̄ nunc intēpestiue ostentare inuabat. Tibi autēz gratias agere et habere nos conuenit: quod vagis

errantibusq; tanq̄ salutare sydus celitus nobis effulgens: vias ac spem
remeadi domuz: quā primo nō cernebamus: apparuit: tua eni summa
virtus stragem hostiuz: ac per eorū ruinā reditum nobis in patria certis-
simuz pollicetur. Pro te igitur ne dū quod paucoruz dierum iter duces
tuos profecuti qualescūq; operas impēdimus: sed ne cū in vulnera qui-
dez ac ferrū ruerimus satisfecisse tibi actuis in nos meritis exultimabi-
mus. Atqui due: vti nos putamus: res ad fidez belli plurimū valent: cō-
mune hostis odiū: 7 expetita victorie p̄emia: vtriq; accōmoda. Hęc duo
Florentinis ceterisq; Tuscis: qui tua signa in hoc bello secuturi sunt: cō-
uenire videmus. Nec eni fuit: nec esse debuit aduersus vllum vn̄ q̄ ma-
ius 7 ardētius odiū: q̄ nobis est in **AD**anfredū. Quippe qui nō iolum
has recētes: quas nuper ab eo perpessi sumus clades: sed danatas inui-
samq; stirpē et patris et aui et proaui iniurias in filio profecimur. Hęc
eni scelestā nephādaq; familia ab extrema Germanozū barbarie exur-
gens: fortunatos trāquillosq; per idem tēpus Etrurię populos ad vul-
nera ac sanguinē et vrbium vastitatē perpulit: nec vllas iaz multos an-
nos calamitates vidimus: quarū hic non fuerit semē et causa. Verū hęc
cōmunia mala et ab vtraq; factione: si modo penitus nō desipiant: pari-
ter deplorāda. Illud propriū nostrarum partiū: quod nunq̄ pontifices
IRomanos hęc familia persecuta est: qui nobis quoq; qui eadē sectaba-
mur: fuerint ab eisdem persecutoribus clades inflicte. Federicus huius
proauus: qui Sueuoz nomē **IR**omani principis fallo induit? est: q̄ ne-
pharia molitus sit nō ignorare te credimus. Sensit **IT**alia nō **IR**oma-
nū imperatorē: quez ille falso se mētebatur: sed nouū **IB**annibales adue-
tasse: qui cuz **AB**ediolanum vrbē inclytaz: ac maximū **IR**omani impe-
rij ornamētum hostis 7 barbarus euertisset: exarsit per **ET**ruriā vene-
nata malozū semina: cuz ciuili discidio per singulas vrbes facto malos
foueret: bonos perseq̄retur. Secutus est huius acerbitatē **IB**enricus fi-
lius ei?: qui ad scelus paternū summas ipse ingritudinē addidit: post
regni munus liberalissimū p̄secutor acerrim⁹ factus. Successit in hęc
ditates scelerum alter Federicus hui⁹ **AD**anfredi pater. **IB**is quid ad-
uersus pontifices molitus sit memorare quid attinet? **IB**arrant eniz et
narrabunt quādiu memoria hominum fuerit: concilia aduersus illius
vesaniam **L**ugduni celebrata: cum pontifex **IT**alia profugus vix vltra
flumen **IR**odani tutum ad damnādū huius perfidiam locū inuenerit.
IBęc tibi nota sunt rex et cū tuę domus laude comūcta. Sed quid aduer-
sus nostrarū partiuz homies putas illam seuciā per hęc ipsa tēpora edi-
disse. Cum quāto magis irritaretur: tanto aduersus pontificis fauto-
res illi rabies atrocius insaniret. **IB**ulli tūc vrbib⁹ nostri exularūt. **L**a-
stellis et arcibus: quibus se receperāt: obsessi sunt. **Q**ui vel fortuna aliq̄
belli: vel longa obsidione in eius manu peruenerūt: barbarā illius cru-

delitatem experti: per varia et inaudita supplicia vitam amiserunt. Sunt multi in hoc cetui: quos vides: quorum ille parentes aut fratres aut agnatos necavit: qui nunc arma tecum ferentes eadem illa supplicia in filio deposcunt. Affulserat tandem post huius mortem pariter fortuna: nobis restituta patrias Manfredus iterum dissipavit. Itaque illud satis certum exploratumque est: nos nunquam quietem habituros: nisi haec familia funditus deleatur. Quare et veteri odio et presentis spe quiescit ita nos ardeat in Manfredum puta: ut omnis acceleratio ad eius perniciem segnis ac tarda nobis videatur. Solet vero nonnumquam mentes hominum sollicitas reddere premiorum suspicio: quotiens is: qui plus potest: sine gravi iactura exsolvere promissa non valet. Absunt haec a desiderio premiorum nostrorum. Nos enim ea sequimur premia: quae nihil commoditati: nihil potentiae tuae detractura sunt: sed vis acrobur allatura. Non enim agrum: neque urbes hostium bello capte: sed reditus in patrias nobis premium sit. Sic autem statuimus: et tua in regno potentia nos in Etruria servabit: et ipse velut murum habebis ad vim: si qua unquam regno tuo imineat: ab ea parte propulsanda. Summa igitur erga te fide hos fore homines persuade: quos et commune hostis odium: et communis utilitas tibi coniungit. Illud vero tanquam summum addidisse volumus: ut tanti finito bello nos feceris: quantum in ipso bello promereri speraveris: devotos certe et addictos tibi utrumque habebis.

¶ De prelio gesto inter Carolum et
Manfredum apud Beneventum.

Hac oratione magis Florentinorum voluntate perspecta: Carolus multo maiori fiducia cum Gallis et Etruscorum copiis Neapolim versus contedit. At Manfredus contractis undique copiis apud Samnium statuit hostibus occurrere. Quod ubi Carolus intellexit: ipse quoque Samnium petit: ac demum iuxta Beneventum uterque constitit. Hic primus instructas copias in aciem Carolus eduxit. Nec detraxit pugnam Manfredus. Sed eductis in aciem copiis fortunae se offerens signum prelio tuba dari iussit. Locursus est acriter utriusque: pugnaque diu fuit anceps Germanis: pro Manfredum: Gallis et Tuscis: pro Carolo enim dimicantibus. Nec milites solus: sed et reges ipsi comminus pugnantibus plurima ea die discrimina pro victoria subiere. Post longum certamen Caroli fortuna felicior. Siquidem profligatis Germanis Manfredus acerrime pugnans occiditur. Quo prelio praeter magnas utriusque factionis cedem: multi quoque nobiles et ignobiles capti in manus victoris deventerunt.

¶ De Conradini imperatoris adventu
in Italiam contra Carolum.

Anno vero sequenti cum Carolus in Etruria ciuitates: que Federicum et Manfredum secute fuerant: preter Senenses et Pisanos ad se traduxisset et domitare conaretur: Conradinus in Italiam Tridentumque iam peruenisse nunciatur: et in urbe Roma ac Sicilia magni motus afferuntur. Quarum rerum causa fuit hec. Hispani viri duo regij generis erant. Arrigus et Federicus. Ibi aduersus fratrem regnum in Hispania gubernantem insensu tandem patria extores erularunt. Collectaque viroꝝ manu: quando se contra fratres nil proficere posse existimabant: in Africaꝝ transgressi Tunete apud regem longo tempore meruerunt. Ibi preda simul et stipendijs ditati: cum de comibus tandem fortunis consultarent: placuit vt Arrigus: qui maior natu erat: cum omni pecunia et cetera gaza Italiam traiceret: Sardinie regnum a pontifice maximo petiturus. Velatus igitur e Carthaginis portu: cum ex consilio Italiam pontificemque adisset: fauore utitur Carolo: qui nuper victo Manfredo magna apud pontificem gratia preualebat. Et erant sane Arrigus et fratres eius artissimo consanguinitatis gradu materna stirpe Carolo coniuncti. Quamobrem et necessitudinis iure: et procurationis beneficio inductus petenti Carolo magnam pecunie vim Arrigus mutuat. Sed dum pontifex de regno deliberat: et Caroli gratia concedere parat: ortis in urbe Roma seditionibus: ciuibusque ad arma ruentibus: ad sedendas eas tempestates a Romanis Arrigus exposcitur: ac ex Viterbio: vbi tunc pontifex erat: Romam vocatur. Senatusque potestas volente populo illi tribuitur. Pacata itaque vrbe: cum veluti dominatum iure partum nullo pontificis respectu exereret: ac maiora quedam moliri videretur: pontifici simul et Carolo in suspitionem venit. Ob id intermissum Sardinie negocium est a pontifice: et Carolus repetenti mox pecunias: ne maiores ad nocendum facultates illi adessent: bono consilio haud quaquam reddebat. Leperat Arrigus iam inde ab initio contrarias pontifici Caroloque factiones magis fouere: vtramque tamen intra Urbem equitatis simulatione continebat. Ut vero suspitionem pontificis aduertit alienus subito factus: Pisanos ac Senenses ceterosque huius factionis homines occulte sollicitare cepit. Ad Conradinum item mittere fauorem suum fratrisque: ac Romanam urbem: si aduenerit: polliceri. Itaque ad Federicum Conradus Capitius Neapolitanus tunc exul regni cum vna Pisanorum naui missus est: litteras ferens ab Arrigo fratre: vt cunctis post habitis: ex Africa in Siciliam ad res innouandas traiceret. A Conradino etiam frequentes ad Sicilie populos et paternos amicos litteras Regio nomine scriptas detulit. Adurata igitur re Federicus: et Capitius in Sicilian transeunt ducentos milites Hispani generis: Totidem Germanos: Tuscos vero quadringentos secum traduxere.

Ubi spargendis Conradini litteris et maioribus quā attulerant profu-
tendis breui admodum tēpore Siciliam fere totam: præter Siracusas:
Messanas: et Panhormū ad defectionem cōpulerunt. Et simul Ro-
mē dum de Sicilię motu auditum est: Arrigus non vltra cunctandum
ratus: viros amplissimos principes ciuitatis: qui Buelfarum partium
erant: ad se in capitolium euocatos armatorum corona circumdat. Ex
his Neapoliones et Mattheum Ursinos gratia homines summaq; no-
bilitate confestim: ne quis motus in Urbe suscitetur: extra Urbes capti-
uos delegat. Joannes vero et Lucam Sabellos in capitolij carcere as-
seruat. Diuersę autem factionis hominibus licentias impunitatemq;
promittit. Ita repente mutatis rebus eodem pene tēpore de Conradi-
ni aduentu ac de Romane vrbis motu Sicilięq; defectus Carolus cer-
tior factus ancipitiq; percussus malo Senensiu Pisanozumq; curam
omittere: ac velut ad domesticum extinguēdum incendiū properare co-
actus est. Relicta igitur parte equitatus in Etruria: ne Conradino
veniente ciuitates: quę in fide eius erant: presidio vacuę forent: reliquę
omnes copię a Carolo contrahūtur: et per Brutios et Lucanos itemq;
per Siciliam ad inhibendas defectiones presidia summituntur. Per
idem fere tempus Pisani quattuor et viginti naues longas ad popu-
landam maritimam oram sollicitandasq; ciuitates aduersus Carolū
dimisere. Edictumq; erat: vt cum litus Italię satis lustrassent: exu-
lesq; magna illorum vis ea in classe vehebatur: suis locis exposuissent:
in Siciliam ad Federicum et Capitiū peruaderent auxilio partium:
si quid expediret future. Conradinus in Italiam venientes supra decē
Germanozū milia vsq; Tridentū prosecuta sunt. Inde seu pecunia-
rum inopia: seu quod satis virium sibi afferre in Italiam propter studia
partium existimabat: ad tria milia delectorum equitū retentis: ceteras
multitudinem domum remisit. Ipse tridento profectus secus Athesim
fluum Veronaz peruenit. Inde ad dexteram flectens in Ligures du-
xit. Nam recto quidem itinere haud quā petere Etrurias tam exiguis
copijs ausus est: Bononiensibus: Reginis: Mutinensibus et alijs
quibusdam ciuitatibus cum pontifice Caroloq; sentientibus: populisq;
Etrurię Appennini iuga obsidere paratis et transitu Germanos arce-
re. Quare Ligures petens cuius ad lictus inferi maris descendisset: ipse
quidem cum paucis mari delatus: copię vero per Lunensem agrum pe-
destri itinere Pisas venere. Paucis hic diebus ad quietem assumptis:
cum Pisamis ac ceteris suę factionis: qui ad eum ex omni Etruria quā-
tum ad neminem nūq; gratulabundi gratia conuenerāt: Lucensium in-
greditur fines. Erāt Lucę Caroli equites: quos in Etruria hoc ipse
supra ostendimus: a Carolo dimissos. Et præterea Florentinorum cete-
rarumq; ciuitatum ingentes equitum peditumq; copię.

De prelio gesto ab equitibus Conradini aduersus exercitum Caroli.

N omnes obuias hostibus egressi ad duo fere passuum milia quasi pugnaturi constituerunt. At Germani et ceteri: qui cum Conradino erant: aduersas aciem intuentes: se ad pugnam compararunt. Flumen e proxima fluens palude acies dirimebat. Hec dum utriusque ut alteri prius transeat expectant: spacio diei frustra consumpto: cum nihil aliud quam sese inuicem conspexissent: irrita mora demum abcessere. Conradinus haud multo post Hispaniam mouens per Florentinum agrum Bonicius peruenit: paucis diebus circa ea loca moratus: cum omnibus copiis Senas contedit. At equitibus Caroli: quos presidii causa relictos in Etruria diximus: hoc propositum erat: ut equis fere itineribus cum hoste per amica vadentes oppida suis faceret animos: et hostes a populatibus cohiberet. Itaque ut Senas peruenisse Conradinum intellexerit: ex Florentino agro Aretiam: nam ea tunc ciuitas in Caroli partibus fidelissima erat: transire pergunt. Cumque Aretiam peruenissent Florentinorum equitatu comitate prefectus Caroli quasi in se satis virius esset dimissis Florentinis equitibus et offerentium ultra prosequi repudiata opera: cum suis Aretium versus ire perrexit. At hostes id futurum suspicati ducibus Florentinis exulibus decem fere passuum milibus ab Aretio insidias locant. Inter est per angustum inter sinistros montes et Arni ripas: varioque connexu vallium aptissima insidiarum loca. Eo cum Caroli equites neque explorato neque satis composito agmine descendissent: Conradini equites repetente signo dato a fronte et a tergo simul inuadunt. Occupatur pons a Germanis: et quod facile erat transitu arcetur: alij simul terga premunt: alij desuper tela conuoluunt: ita in medio circumuenti cum nusquam propere valerent: nec ullus ad ostentandum virtutem locus adesset: breui opprimuntur. Toto ex equitatu Caroli parua admodum pars: que ante detectas insidias pontem transierat: euasit. Reliqui omnes aut in eo loco cesi sunt: aut capti Senas adducti. Hanc victoriam Conradinus magnificenter extollendo cum id late fama litterisque vulgasset: multos mortales quasi quoddam futuri euentus presagium a Caroli fauore ad se deflexit. Ceterum neque imminens Conradini terror nec oppressio copiarum Caroli aliquas Etruriae ciuitates a fide eius auertit: quando etiam Aretini ipsi: quorum in oculis pene facta est caedes et profligatio: in partibus Caroli constantissime perseverarunt. Inter haec Hispanorum naues quattuor et viginti: quas dimissas supra demonstrauimus: omnia circa Baietam et aliquam maritimarum oram populatae: cum multis in locis exules: ut commodum erat: exposuissent: multaque ad rebellionem concitassent: tandem in Siciliam nauigarunt.

De Conradini imperatoris aduentu in Urbem.

Paucos dies Conradinus Senis comoratus inde mouens exerci-
 tus per Tiberensem agrum: ubi tunc erat pontifex: Romanam perue-
 nit. Ad quem premiserat pontifex eius monens graui censura: ne Siciliae re-
 gnus: quod ad Romanam spectaret sedem: ne ve Carolus ab eadem sede
 regem appellatum impeteret. Satis superque esse: quod Romani pontifi-
 ces pro sua beneficentia nup a maioribus eius ingratisse perpelli esset.
 In ipsius tandem pontificis mandata spernentes late erant censurę. Quas
 adolescens sublimi animo usque adeo contempsit: ut ante pontificis oculos
 exercitum ducere: et hostilia cuncta ostentare non dubitaret. Et cum multi
 trepidaret tenentium partes ecclesie propter magnam multitudinem eum se-
 quentium: ipse pontifex vir sanctus orationibus et ieiunijs deditus constans
 et intrepidus ait. Non oportet timere: quia omnis conatus eius ut fu-
 mus euanesceat. Romam appropinquantes populus Romanus armatus
 obuiam progressus omnium ordinum gratulatione: imperatoria transuectum
 populum in Capitolium perduxit. Ibi cum non modo principes uerum etiam om-
 nes cuiusque generis studijs partium incensi ex Etruria Umbria et reliqua
 Italia conuenissent: paratis omnibus: que ad bellum necessaria erant: quod
 per Cassinum aditus in regnum Caroli presidio teneri nunciabatur: per Ti-
 burtinum Albanumque agrum regni fines ingressus est. Quo cum ueniebat Ar-
 rigus Hispanus cum haud contenta manu: magnoque militum numero
 mercede conductorum. Carolus uero apud Adeslanam: que per id tempus
 mari terraque oppugnabatur: et per maritimas regni oram multis locis
 copias necessario dispererat. In Etruriaque partes miserat equitatus.
 Magna tamen animi fiducia his: quas habebat: copijs ad hostem du-
 ctus: non procul ab eo castrametatus est. Ibi cum multitudinem ac robur
 hostium uiresque examinaret suas: artis et ingenij opus fore statuit. Nam
 aperto quidem certamine non superare: sed nec hosti quidem se resistere posse
 confidebat. Consilio ad eam rem usus dicitur alardi cuiusdam semis: cuius
 hortatu Carolus ex omni suorum exercitum octingentos equites delectos
 inscius hostibus proximo sub colle continuit: reliquam uero multitudinem
 in planicie dimisit: prefecto quodam ex suis regio ornatu: sic ut rex ille cre-
 deretur: ipse non longe ab his: quos post colles referuauerat: paulo super-
 iori de loco pugnam spectaturus constitit. Conradini duces cum acies
 instruerentur: Ligures: Tuscos: et Hispanos in fronte collocarunt: Ger-
 manos circa signa in subsidijs posuerunt. Et ergo pugnari ceptus est:
 Tusci: Hispani: et Ligures ingenti ardore Caroli turmas aggressi ma-
 gnam stragem ediderunt. Nec longo tempore impetus eorum sustineri po-
 tuit. Sed postquam ante signum reiectis ventum est ad intima Caroli
 agmina: et prefectus regis ornatus insignibus ad terram prostratus est:
 clamantibus cunctis Carolum esse captum: Germani quoque et hi: qui
 in subsidio erant: ne expertes uictorie forent: sese pugne admiscuerunt:

Ita profligatis hostibus victor quoque insequendo propellendoque dissipatur. Nullum iam in capis agmen: nullus in subsidijs robur manserat. Vagus miles et prede intentus quasi victor certissimus exultabat. Maxima pars fugientis insecuta sese longe a conspectu abstulerat. Tunc repente Carolus circumducta delectorum acie in caput descendit. Stricto ipse accenso agmine sparsos inuadit: multis subita vi oppressis: aut in fugam versis in ipsa signa Conradini fertur: ac vno momento dissipat. Conradinus ceu miraculo attonitus: cum e victore victus in opinato factus esset: cum paucis inde comitibus fugit. Carolus suos ab insequendo continuit: sed densius conglobatusque tenens agmen: redeuntes ab insectatione suorum hostes integer fessos et incompósitos structus excipiebat. Per hunc modum oppressis hostibus victoria potitus est Carolus.

De Conradini fuga: et eiusdem cede.

Conradinus Romam peruenit: et a Guidone Feretrano: quem proficiscens ad bellum Romam in presidio reliquerat: exceptus est. Populus quoque Romanus eum recepit non inuitus: inscia adhuc plebe cladum receptarum. Sed mox aduentantibus Romanis ciuibus: qui ab Arrigo nuper pulsi cum Carolo in pugna fuerat: ducibus Ursinis et Sabelis ciuibus confestim fuit in armis. Quatuor metues Conradinus urbe relicta Haustauram incognitus petiit: ut inde Pisas nauigaret. Sed circum ea captus loca Carolo deditur. Nec multo post Neapoli ductus securi percussus est. Quo etiam genere mortis simul cum eo perierunt dux Acurie: et Berardus Pisanus. Arrigus vero Hispanus in agro reatino: quo fugerat: captus et Carolo traditus iure quodam consanguinitatis et pactione eius qui tradiderat vitam redemit perpetua tamen captiuitate damnatus. Post hec in Sicilia ceterisque regni locis omnia in Caroli potestate rediere.

De Siculorum defectioe aduersus Ballos et alijs rebus.

Sub cuius imperio durissimo Sicilie populi multa mala damnaque sustulerunt: Sed breui tempore. Nam post Manfredi et Conradini cedes: ut scribit Leonardus Aretinus: cum Sicilie ciuitates: que rebelauerant: in Caroli potestate redissent: prefecti ad eas gubernandas viri Ballici ferocesque natura ac superbi innumeras Siculis clades inferebant. Tantaque erat gubernatorum petulantia: tanta barbarice gentis immanitas: ut non iam liberorum hominum: sed mancipiorum loco Siculi omnes haberentur. Pro leuissimis rebus ac sepe pro verbo liberius emisso: supplicia aderat crudelissima. Delatorum plene erant vrbes: laquei et secures

in leuissimis habebatur penis. Ad hec rapacitas et auaricia Salloz in exhausta et auri cupido insatiabilis nocetes pariter et innocetes peruadebat. Nec ullus rapinaru erat modus. Buntie pro crimine lese maiestatis habebatur: ut quisquis amplissimo erat patrimonio: ita in periculo acerrime vocabatur. Id hominu genus rebellionis auctor fuisse: id maledixisse regi: id Manfredi: vel Conradini imaginem domi habuisse accusabatur. Fortunaru iacture iam in consuetudinem venerant: optabiles quidem: modo supplicia et excarnificationes cessarent. His accedebant libidines non maiorum modo: verum etiam ministroz in uxores et filias Siculorum sine ullo respectu et verecundia: ut cuius placitum fuerat. Hanc durissimam seruitutes et immanitatem aliquot annos perpesse ciuitates: tandem superante pacientiam magnitudine iniuriaru in furores vertuntur. Initium autem rerum nouarum a Panhormitanis est factum. Ibi enim extra vrbes festum agentes: ad locum propinquum: qui Adons regalis dicitur: et a Panhormo distat passuum milia fere tria: in festis Paschalis resurrectionis ibant plurimi vtriusque sexus et cuiuscumque conditionis: tam Panhormi ciues: quam Galli: qui ciuitatis gubernationem et magistratus exercebant. Cum ergo a Gallis eo profectis arma explorarentur Siculorum: et eo pretextu mulierum sinus et mamillas obrectaret: concitata ob eam feritatem seditione: Gallos lapidibus primo: mox armis persecuti omnes interfecerunt. Qui in urbem reuersi in reliquos Gallos impetu magno irruentes ad unum occiderunt. Rumor deinde Panhormo in alias ciuitates delatus: eodem exemplo ad arma et cedes populos excitauit. Ita per totam Siciliam trucidati: cum ardor eorum perulata proprio sanguine extinctus esset: non solum diuitias male coaceruatas: sed corpora insup siculis relique.

De Caroli profectione in Siciliam et alijs rebus.

Linea
Regium
Tragonum.
Hoc tempore Carolus erat in Etruria: qui Siculorum audita defectione: cum Florentinos et alias ciuitates rogasset: ut ei auxilia submitteret: suis comitatus copijs in regnum magnis itineribus contedit. Regiumque profectus: qua per breuis est in Sicilia traiectus: constitit. Hic duz copie: quas expectabat: conueniret: que necessaria erant ad transitum parat. Atqui perdifficilis erat in Sicilia transitus: propterea quod omnes fere naues eius in Sicilie portibus et naualibus asseruabatur: que tunc Siculi cuncta tenebant. Itaque contractis prius ex omni Italie ora maritima nauibus: Messana: que proxima erat: traductis copijs obsidere cepit. Vehemens huius urbis oppugnatio fuit: nec remissior sane eorum: qui obsidebantur in resistendo audacia. Nam et Carolus in hac una vrbe: quas primo circumsteterat: Iudicium de se fieri apud alios Sicilie populos haud falso existimabat: ut que res ea successisset: Ita ab alijs
 e iij

quoque aut formidari se haud contēni: et **A**damertini cōtra victoris iras pertimescebāt. Gallorum enī superbia crudelitasque ante oculos versabatur. Cui feditati honestā profecto mortē censebant preferēdas. Carolo circa **M**essanā habente castra: bellicūque terrorem Siculis ostentante: ciuitates crebris legationibus ad **P**etrum Aragonum regem missis: sibi ut subueniret: precabātur: quoniā vxor eius **C**onstātia **A**lfredi quōdam Sicilię regis filia esset: ad quas cōsumpta virili prole haud dubie pertineret successio regni. Possessionē vero ciuitatis vnanimiter et cupientissime offerre. Jam vero **A**lfredi mortē vlcisci ad quē magis: quā ad generum nepotesque spectaret: presertim cum idem sit interfectoz: idem occupator regni: idem ciuitatū vexator: quę pati ut ludibrio habeatur contra decus sit regij nominis.

C De **P**etri regis Aragonū in Sicilia profectiōe et gestis in ea.

His oratorū verbis **P**etrus Aragonū rex permotus: et omnium ias Siculorum desiderio et volūtate perspecta: regni tam felicitis occasio nez negligēter omittendā non putauit. Cū igitur Sicilia capescere stauisset: legatis gratias agens: omnium Siculorum salutes et honorē sibi magne curę fore respōdit: ac se: rebus ad profectiōes necessarijs cōparatis: in Sicilia nauigaturū: non tā regni cupiditate cōmotus: quā **A**lfredi foci sui mortem vindicaturū. Expeditione igitur suscepta: et legatis honorifice dimissis ac admonitis quid interis facere Siculos oporteat: in Sicilia transitū properauit. Adiuuabat eius celeritates quod ipse paulo ante magna parata classe in Africā traiecerat: afflictisque magna strage barbaris et oppido in litore expugnato: nō longe a Sicilia victores exercitū et classem habebat. Ex litore igitur Africę quadraginta triremes et alias naues onerarias soluēs: prospera vsus nauigatione per paucis diebus in Sicilia delatus **P**anhorum litorebus applicuit. Hic elatis Aragonię signis: ut a Siculis ex cōposito cum legatis agnosceretur: portū subiit: et cum multis equitibus expositus a quāplurimis: qui aderāt: Sicilię nobilibus ciuibusque **P**anhorum rex appellatus: apparatu regali pompaque mirabili felicē urbem et ingēti leticia plenas exultati plebe puerisque salētibus ingressus: per omnes vrbis vicos et parietes auleis: purpureis: sericis: et aureis pannis excultos ac stratos in regias edes: vnde ciues paulo ante Gallos detecerāt: maxima Siculorum et Hispanorum nobilium multitudine comitāte perductus est. Hinc multis nauibus instructis **M**essanā: quas **C**arolus: ut supra dixim⁹: oppugnabat: ire contēdit. Quod vbi **C**arolus intellexit euz expectare periculosus fore ratus aduersante tota Sicilia in ea includi et penuria cōmeatus vrgeri dissoluēdas obsidionē: et in Italia remeādum statuit.

Hoc Caroli consilium ubi per castra delatus fuit: tantus repente concursus ad mare factus est properantibus cunctis: ne in postremis traicerent: ut non multum a fuga et desperatione res illa differri videretur: tentoriaque machinas et apparatus omnē in castris relinquerunt. Uix dum traducto exercitu: Siculorum et Hispanorum classis aduenit. Carolus autem in Apuliam transgressus: quia non decertandum tunc existimabat: copias dissoluit: et amicorum auxilia domum remisit. Ex hoc itaque tempore Sicilia fuit Aragonę domui coniuncta: Tempore quo Martinus quartus erat pontifex. Cuius pontificatus cepit anno domini millesimo ducētesimo octuagesimo primo. Et durauit annos quatuor et duos menses.

De rebus a Petro rege in Sicilia statutis.

Petrus autem rex Aragonum: Carolo de Messanę littoribus expulso: et Sicilię populis tandem quiescentibus et regni totius rebus compositis: ciuitatibus et oppidis cunctisque nobilibus regni magnos honores: libertates: et omne genus immunitatis cum diplomatis: et amplissimis priuilegijs contulit. Quibus rebus iam peractis: Constantia regina eius uxor ab eo acersita cum filijs et multis comitata nobilibus ad eum in Siciliam venit.

De Caroli aduētū in Hispaniā et duello cū Petro rege.

Carolus autem de Sicilię regno iam desperans: et multas perpetuas iniurias et incommoda: filio eius Salerni principe a Petro rege Aragonū capto: ad pontificem Romę se contulit. Ad quem valde questus: illum ad duellū prouocauit. Quod ex utriusque consensu atque pontificis ad certam diem constitutum est: ut apud Anglię reges in ciuitate Bordegali ageretur. Quo cum Petrus Aragonum rex maturus et ante diem peruenisset: de insidijs que sibi parabantur a Gallis ut eum de medio tollerent: admonitus: die pugne constituta armatus citius meridiem campus ingressus: eos: qui campus obseruabant: utrum Carolus adesset interrogauit. His vero non adesse Carolum respondentibus: ter campum percurrit armatus. In cuius rei probationes testibus et instrumentis acceptis propere discessit. Cum vero Carolus deinde sole iam inclinante ad certamen uenisset: de regis aragonum re gesta ac discessu perdoctus ingemuit: magnaque percitus ira Romam reuersus: a pontifice contra Petrum reges Aragonum excommunicationem et grauissimam censuram obtinuit: ac ut rex Petrus non modo Sicilię: sed etiam Aragonię regno priuaretur. Hac impetrata re cum ma-

rimis copijs Hispaniam ingressus ad Serundam vsq; ciuitatem peruenit. Quam obsessam cum multis machinis et tormentis oppugnare cepisset: eius exercitus grauisima pestis inuasit. Qua multis extinctis ex cadauerum putore corruptus aer seuiorez morbum faciebat. Erat preterea in ciuitate Serunda templuz diui Philippi: in quo sancti Marci si corpus multis celebratus miraculis obseruabatur. Hinc ob neglectā religionem: propterea quod equos in altaribus velut in presepibus alebant: grandium muscarum varijsq; coloris agmen Ballos impetens aculeis non secus ac gladijs occidebant. Qui multis malis oppressi de victoria desperantes a ciuitate iam capta discesserunt: et in itinere passim cateruatimq; concidebāt. In quibus et ipse Carolus languore confectus lectica delatus apud Ampurias defecit.

De loco et tempore mortis eius et liberis.

Obit in villa Franca tertio Idus Nouembris: Anno millesimo duccētesimo octuagesimo sexto. Et etatis suę quinquagesimo quinto. Reliquit autem filios quattuor: et duas filias: Alfonso: qui ei successit in regno Aragonum. Et Jacobum: qui primo fuit Sicilię rex: et mox mortuo Alfonso rex fuit Aragonuz. Post hunc Federicū genuit: qui fuit etiam rex Sicilię. Postremo natus est Petrus: qui sine vlllo principatu cum fratribus vitam degit. Maior vero eius filia nomine Hisabella fuit regina Portugallię. Et altera Constantia nomine: vel: vt alij volunt: Violanta nupsit Roberto regi Neapolis. Jacet autem rex Petrus in sanctarum crucuz monasterio. Cuius mors cum ab omnibus Hispanię populis: tum vero a Siculis fuit multis et veris lachrymis deplorata.

De Alfonso Petri filio rege Aragonum decimo: et comite Barcinone.

Alfonso Petri Regis filijs Alfonso natus maior: vt supra diximus: in Aragonię regno successit: homo plurimus maximisq; virtutibus et animi et corporis excellentissimus: et precipue fortitudine et liberalitate prestantissimus: statura corporis et forma pulcherrimus. Quibus nature donibus omnium hominum in se animos oculosq; conuertit. Qui tempore quo pater eius a vi-

ta discessit: erat in ciuitate **A**baiozicaruz. Ubi de patris morte nuncios accipiens magno luctu totius ciuitatis et sue curie funus eius celebrauit. Hic paucis diebus comoratus: du[m] provincie **B**alearis statu[m] gubertionemq[ue] composuit: multis comitatus nobilibus in **H**ispamiam traiciens: **C**esaraugustam peruenit. Hic a ciuibus et multis alijs regni totius equitibus honorifice receptus: et obseruadi priuilegiorum formas et regni constitutiones iuratus: solemni more rituq[ue] regni seruato coronatus est: complurimis et regni nobilibus: et **C**esarauguste ciuitatis assistentibus. Fuit autem: ut paulo ante diximus: rex cum ceteris animi dotibus: tum uero liberalitatis et munificentie uirtute prestantissimus. Tunc enim precipue gaudebat: tunc ingentem leticiam vultu prefeferat: cum preciosa munera: cum dona insignia largiebatur: adeo ut non immerito fuerit a nature sue munificentia et immensa liberalitate **R**ex **A**lfonsus **L**argus cognominatus. Qui cum olim ad colloquium cum **A**nglie rege conuenisset: illius intercessione **C**arolum **S**alerni principem: quem rex **P**etrus longo tempore captum tenuerat: a carcere et custodia liberauit: duobus tamen eius filijs obsidibus acceptis: et septem nobilibus regni **M**neapolis.

De studio eius: et amore erga bonos: et odio contra malos: alijs rebus gestis.

Aterum ut viros bonos et fideles honore: sic improbos odio persequabatur. Quippe qui multos: quorum uirtutem fidemq[ue] perspexerat: mirifice dilexit: et honorifice commodeq[ue] tractauit. In prauos autem et sediciosos fuit castigator acerrimus. Et **J**acobum patrum: qui **B**alozum partibus adheferat aduersus patrem **P**etrum regem **A**ragonuz: **A**baiozicarum regno priuauit. Quo regno potitus expulso **J**acobo: alteras **B**alearium insulas: que minor appellatur: deuictis mauris sue ditioni subegit. Fuit preterea rex **A**lfonsus uita celibe: nullam enim duxit uxorem: ideoq[ue] castus fuit cognominatus. Qui cum grauius egrotaret sancti **F**rancisci habitum accepit: quo indutus obiit **B**arcinone: Anno millesimo ducentesimo nonagesimo secundo. Et etatis sue uicesimo septimo. Jacetq[ue] **B**arcinone sepultus in ecclesia fratrum minorum in tumulo matris. Atqui moriens heredem instituerat **J**acobum fratrem **S**icilie regem. Sic enim pater eius in testamento statutum reliquerat: ut et **J**acobus etiam cum rex esset **A**ragonie: **S**icilie regnum **F**ederico fratri minori renunciaret.

De Jacobo alfonsi fratre Sicilie rege: qui post fratris obitum: relicto Sicilie regno Federico fratri minori: fuit rex Aragonuz vndecimus: et Barcinone comes.

Ragonie regni: Barcinoneque principatus: et Valentie nobiles: Alfonso Rege mortuo sine liberis: Ampuriarum comites cum testamento Alfonsi regis exemplo ad Jacobum Sicilie regem legatum in Siciliam miserunt: ut ad Aragonie Barcinone et Valentie principatus capiendam possessionem statim veniret. Qui cum primum legationem accepit: de morte regis Alfonsi per actus exequiis: et Sicilie regno: prout pater in testamento statuerat: Federico fratri: qui tunc erat in Sicilia: renunciato libereque relicto: multis Sicilie nobilibus comitatus cum triremibus opto Cesaraugusta in Hispaniam venit. Ubi: ut mos et consuetudo est Aragonum: sanctiones et privilegia ciuitatis regni iuratus: honorifice regni coronam accepit.

De eius uxoribus et liberis.

Uxorem duxit Mariam Castellae regis filiam sorores suam patrie Alem: cuius qua nondum deflorata diuortium fecit iussu Romani pontificis.

tificis: propter consanguinitatis gradū coniūctissimum. Hac igitur dimissa: Blanca duxit uxorem Caroli Neapolitanorū regis filias. Lulius peracto matrimonio: Ludovicus et Robertū fratres uxoris: quos: ut supra demonstrauius: obsides pro Caroli liberatione diutius tenuerunt: a custodia liberauit. Qui custodia soluti et liberationē nacti: ad Carolum patrem Neapolim statim se contulerūt. Et Ludovicus: qui maior erat: ad quem Neapolis regni successio spectabat: viso patre: regniq; successione renūciata: sancti Francisci ordinis religionem ingressus est. Qui postea propter integerrimos mores et vitę sanctitates ad Tholose pontificatus fuit assumptus. Ac post mortem in sanctorum numerum relatus. Huius frater Robertus in Neapolis regno: Carolo mortuo successit. Et Violantam sororem regis Jacobi duxit uxorem. Quę Neapoli condidit ecclesiam sanctę Clare: et sanctę Crucis ordinis minorum sancti Francisci obseruationis. In quo nunc sepulta iacet. Duxit preterea rex Jacobus post Blancę mortē Elisendam Abonticatinā. Quę monasteriū condidit iuxta Barcinonam: quod Petras albas appellant. Ibiq; iacet.

C De priuilegiis totius regni confirmatione eius et alijs rebus.

Postulantibus multis Aragonie populis suorum priuilegiis confirmationes omnibus assensus est: et liberaliter omnia compleuit. Qui ex uxore Blanca Caroli Neapolitanorum regis filia filios quinque procreauit. Jacobum: qui cum Leonoras Castellę regis filiam duxisset uxorem: sine tactu pudoris illius: sancti Joannis Hierosolimitani ordinis religionem fuit ingressus: et inde Abontesani ordinis magister electus. Post autem Jacobum natus est Alfonsus: cui nupsit Teresa neptis comitis Argelli. Quo matrimonio hereditario iure comitatus nactus Argelli: Sardos qui rebellauerāt: ad officium et obsequium redire coegit. Petrus tercio loco natus est: Qui primo fuit comes Abontium: et deinde comes Ampuriarum. Quartus numero genitus est Raimundus Berengarius Pratarum comes et Ripagorcie. Postremo Joannes fuit editus: qui fuit archiepiscopus Tolitanus: et postea Tarraconensis et Alexandrię Patriarcha. Filias progeniuit totidem: Constantiam: quę fuit uxor Emanuelis filij regis Castellę: Mariam etiam Petri infantis Castellę: Blancam: quę monialibus Xirene monasterij prefuit. Violantam: quę nupsit principi Tarentino. Et Isabellam: quę fuit uxor ducis Austrię. Habuit preterea filium quemdam nothum: Et alteram filiam: quę puella obiit:

Liber

filius autem nomine Jacobus Joannas Lupi Lunę filias duxit in matrimonio: cum qua comitatus Lunę titulos accepit.

De pace inita inter Jacobū reges Aragonū et Carolū socerū ei⁹.

Inito cum Blanca Caroli filia matrimonio: Romanus pontifex Bonifatius egit cum eo: ut Carolo socero Sicilię regnum restitueret: eius summ⁹ pontifex et antecessoribus eius omnes iniurias: quas ecclesię multas et graues intulerat: remitteret. Ad hanc rem cum Jacobo rege conficiendam: quidam cardinalis e Roma missus: in Hispaniā cum venisset: nondum perfecta re discessit a vita. De cui⁹ morte pontifex a Carolo rege certior factus: duos archiepiscopos: quibus eandem causam delegauit: in Hispaniā misit. Qui paces inter ipsos reges confirmaret et publicis preconijis denunciarent. Et Jacobum reges Aragonū et omnes eius principatus populos et antecessores eius ab omnibus interdictis: censuris: et excommunicatiōib⁹ absolueret: et ecclesię recōdaret. Quę res fuit solēniter celebrata publicis preconijis. Gallis qui aderat exultantib⁹.

De oratorum Sicilię querelis apud Jacobum reges.

Qum autem rex Jacobus Siculorum legatos: qui nuper ad eum uenerat: accitos monuisset: ut ecclesię Caroloq⁹ parerēt: et iam flentes consolari conaret: illi diu lachrymabundi respondere uix poterat. Tandem post magnos fletus: eorū quidam uir non indoctus: Jacobo rex inquit per multos populos a suis principibus defecisse multis in locis legimus: et oculi nri sepe uiderūt. Sed a suo rege populos fuisse desertos nec uimus quidem unquam: nec audiuimus. Quapropter erit quidem nostra magis quam aliorum miseranda conditio: magisque deploranda calamitas. Tua siquidem spe patrocinioq⁹ destituti quid omnes Sicilię populi facere debeant te non ignorare credimus. Qui quodcumque mortis genus et omnes cruciatibus perferent potius: quam Gallis seruire queat. Et cuiuscumque uel barbari quidem principis imperium libentius patietur: quam insolentissimos Gallorum mores: et indignissimum iugum seruitutis uno die tollerare uelit. O decus Aragonię domus: et magni pietatis exemplar: cur pateris in dyltam tuam et maiorum tuorum famam hoc uno dumtaxat dedecore deformari? Cum presertim qua nos tibi lege sumus astricti: eadem tu quoque nobis honeste deesse non possis. Quod si regia tua maiestate tuoque favore Siculos: qui uolentes Aragonię domui se subiecerunt: indignos esse iudicas: et Sicilię regnum: quod plurimi maximi principes concupiscunt aspernaris: nobis saltem consilium non deneges. Sed que debeamus optare reges nobis consulas. Tum rex his legatorum uerbis: et aliorum fletu commotus:

ac dolore cōfectus ingemēs: et obortis lachrymis: ite inquit boni viri ad domus vestras: vbi Federicus frater meus vobis et Siculis omībus liberius q̄ ego cōsulere poterit. Hoc respōso accepto legati purpureas et sericas vestes: quibus exculi erāt: a pectore scindētes a rege discesserūt. Et in signum magni doloris maliq; futuri nigras sibi vestes et perlongas induerūt. Atq; triremiū malos: antēnas: et vela: quę candida erāt: in atrum colorē verterunt omīa. Cum his mesticię signis in Siciliā delati: totius regni conuocatis nobilib⁹: Federico: quę frater eius rex aragonus de Sicilię regno cum Carolo pactus fuerat retulerunt.

C De prelio nauali: quod gessit aduersus Federicum fratrem Regem Sicilię.

Federicus autem legatis auditis: proceres: qui aderant et omnes equites oculis circūspectans magna inquit liberalitate rex Aragonū frater meus vsus est proceres: et summo quidē principe digna: sed inani tamen et proflus inutili. Nam qui rem promittit alienā: aut certe delirat: aut iocatur et dandi volūtatez nō habet. Is vero: qui huiusmodi promissa munera se sperat habiturus: stultus et fatuus haberi debet. Jam scitis equites vestre Sicilię et patrię regnū nobis ab Alfonso patre testamēto fuisse relictū: sicut et illud Aragonum fratri meo Jacobo. Non dedit ergo rex Aragonū Carolo Sicilię regnū: quod dare nō poterat. Ille igitur si munificus esse velit Aragonus regnū suum cui velit renūciat. Nos vero nostrū tutemur. Hęc cum dixisset: Siculos hortatus ad regni defensionē: cunctis exultātibus ab episcopo Cephalensi stans coronatus: viros cogere: et arma parare cepit. Ac imprimis maritimas omēs ciuitates et totius insule portus munitiōibus tormētis et alijs rebus ad belli vsuz necessarijs prudētissime cōpleuit. Et in Messanę portu sexagita triremes et alias naues armis et electis militibus onerauit. Iacobus vero interea rex Aragonū ex Hispania simul cum Carolo socero et vxore sua Romaz venerat. Ubi rogatus a Bonifacio pontifice: vt Carolus in Sicilię regni possessionē: sicut promiserat: collocaret: cum ingenti classe et idē Carolus cum eo ceteriq; duces ex portu Neapolis in Siciliam soluerūt. Quibus appropinquātibus Federicus in mari: quod est Siciliam versus: nonis quilibus occurrens: preliuz commisit. Utrinq; diutius et accerrime pugnatum est: plurimis hinc inde cadentibus: et paucis sine vulneribus: rege etiam Aragonus grauer in pede sagitta percussō. Venit post longū certamen Siculi magnitudine nauis hostiliū ac multitudine profligati Messanas rediere. Nonnullis triremibus amissis et magno militum numero desiderato. Rex autē Aragonū cum triginta triremibus suis in Hispaniā remigravit.

fij

Carolus vero cū reliquis ducibus primū Neapolim: et deinde Romā se cōtulit. Et Federicus Gallis gemētibus et inuitis Siciliaz retinuit.

De loco et tempore mortis eius.

Post nauales pugnam in Hispaniaz reuersus: vt supra demonstra- uimus: cuz Valentie et Aragonie conuētus egisset: Barcinonaz demū se recepit. Ubi aliquandiu comoratus: a vita discessit pridie Calē das Nouēbris: Anno millesimo tricentesimo vicesimo septimo. Etatis vero sue anno sexagesimo sexto. Qui fuit sepultus in sanctaruz crucum monasterio. Heredem autem et successores sibi filiū reliquit Alfonso: abdicato Jacobo maiore natu et primogenito: qui contra Sardos re- bellantes et ad Pisanos deficientes in Sardiniam missus a patre ex- peditionem Sardinie simul et regnorum successionem recusauit.

De Alfonso Jacobi filio Cognomento Benigno Aragonum rege duodecimo: et Barcinone comite.

Alfonso igitur magno cum exercitu Aragonum: multisq; Cathalanis et Valentinis in Sardiniam profectus: bre- ui tempore Sardos omnes patris imperio subegit. Adul- tis tamen habitis p̄lijs: in quibus animi fortitudinem mi

rabilem: et rei militaris industrias: et officium magni ducis ostentauit: et precipue in Callaris ciuitatis expugnatione. Quaz non minori constantia patientiaq; laboris: q̄ viribus cepit: post multas oppugnationes: ciuibus et Bisanzorum multis equitibus: qui pertinaciter propugnabant: occisis. Itaq; magna cum victoria totius insule imperio: Sardinis perdomitis et Bisanzorum magnis copijs prelio fuis: potitus ad patrem triumphanti persimilis in Hispanias remeant. Quem pater ingenti leticia plenus summis honoribus excepit: et Jacobus frater eius honoribus inuidens: Leonora sponsa relicta: quaz vt inuita patris Jacobi memorauimus: non viciauerat: sancti Joannis Hierosolimitani ordinis religioni se dicauit. Alfonsus igitur hereditario iure paterniq; testamento mortuo patre Cesarauguste regni coronam accepit: Anno millesimo tricentesimo vicesimo septimo.

De vxoribus eius et liberis:
et tempore mortis.

Uxoem: vt supra scripsimus: adhuc adolescens Tiresiaz Bantensam duxit Gullelmi Bantensij filiam: et Argelli comitis neptem. Cuius coniugio fuit comes Argelli: et vicecomes Agerensis. De qua quidem vxore filios duos progeniuit: Petrum: qui ei successit in regno. Nam propter expeditiones patris contra Sardos: auo patreque viuentibus heres: vt primogenitus fuit institutus. Progeniuit etiam Jacobum: cui dedit Argelli comitatus. Item Federicum et Alfonsum et duos alios ac unicam filiaz Tiresia peperit. Qui primis etatis annis a vita migrarunt: et omnes Cesarauguste iacent in ecclesia sancti Francisci ordinis minorum apud altare maus iuxta tumulum matris. Obijt autem Tiresia quinto Calendas Nouembris: Anno millesimo tricentesimo vicesimo septimo. Qua mortua nupsit Alfonso regi Leonora castelle regis filia. Que prius Jacobo desposata fuerat: que peperit Ferdinandum Berthose Archionem. Qui: vt nonnulli volunt: iussu Petri regis fratris ei⁹ fuit occisus in oppido Castellione apud Valentiam. Peperit etiaz Joannem: qui apud auum in Castella obiit. Et filiam Constantiam: que fuit vxor Jacobi Baiozicaruz regis ultimi. Rex autem Alfonsus obiit Barcinone: Anno millesimo tricentesimo tricesimo sexto. Qui iacet Bilerde in monasterio sancti Francisci ordinis minoritarum: sic enim viuens testamento mandauerat. Sub idem tempus mortuus est etiam Federicus rex Sicilie: tribus superstibus filijs: Petro: qui successit in Sicilie regno: Joanne: qui fuit dux Athenarum: et alio: qui iuuenis obiit sine titulo dignitatis.

De Petro cognomento Cerimonioso:
Rege Aragonum terciodecimo:
et comite Barcinone.

Petrus.

Martinus
dux Odris
albi.

Leono: que
fuit regia ca
stelle legio.

Joanna vxor
comitis Am
puriarum.

Cōstācia vxor
Federici scđi
regi Sicilie.

Delisabeth
vxor comitis
vrgelli ⁊ age

Linea
Rex
Aragonum.

Petrus Alfonsi regis fili⁹ ado
lescens et annos natus fere se
ptēdecim: Leonorę nouerę ve
ritus insidias: que priuignū: vt
quidaz scripserunt: de medio tollere stude
bat: vt Ferdinādus eius filius post Alfonsi
regis obitum in regno succederet: a patris
domo curiaq; recedens: ad montes Pyre
neos se contulit. Ubi magnis honoribus a
Ceritanie et Russinonis populis receptus caute vixit multos annos:
vsq; ad tēpus mortis patris Alfonsi. Ad ortuo autē patre regni guber
nationez suscepit: et Ferdinādum fratrē: qui multos Aragonie poplos
ad rebellioez concitauerat: occidit. Ac nōnullos Aragonie nobiles: qui
Ferdinādi factionez secuti fuerāt: Cesar augustę capite puniuit. Ibiq;
priuilegiū vnionis de regni volūtate coram plurimis nobilibus gladio
suo tāta percit⁹ ira celeritateq; prosecuit: vt sibi leuā manus percussit,

Et alia filia
que parua
obijt.

Petrus q̄ na
tus paucis
dieb⁹ obijt.

De bello: quod gessit contra
Petrum Castellanoꝝ regem.

Qui cuz Henrico Trastamare comiti Castelle regis fratri inuito
Castelle rege faueret: cōmotus Petrus Castellanoꝝ rex pacis
fēdus: quod antea confirmauerat: dissoluit. Et cuz magnis copijs Ara
gonie fines ingressus multa dāna populis intulit. Atq; Boriam: Bil
bilim: quā Calataubiū vocant: Barocaz: ⁊ Turolū expugnauit: Va
lentieq; prouinciā ingressus Saguntū cepit: quaz Valentini murū ve
terez dicūt. Et Valentiam obsidione cinctā: multis tormētis oppugna

re ceperat. Ad quē Petrus rex Aragonuz cū magno equituz peditūqz numero profectus: ab obsidione fugauit regniqz sui simbus expulit. Et Castellaz ingressus Henricū iuuare non destitit. Cuius auxilio Henricus Petruz fratrem Castellę regem occidit. Qui fratre perēpto rex ab omnibus Castellanozū populis appellatus est. Ceterum Petrus rex Aragonū Henrici virtute perspecta: filiā suā Leonoram Joāni eius filio: qui patri in Castellę regno successurus erat: in matrimonium dedit.

De profectione eius in Sardiniam et alijs rebus ab eo gestis.

Rebus Aragonię regni iam cōpositis: in Sardiniam transiit rebellantē. Cuius prouincię populis post multa prelia ad obsequium adductis: Januenses: ad quos Sardi defecerāt: multis cladibus affectit. Hinc in Hispaniam reuersus: Barocam: Turoliū: Bilbilim: que prius oppida fuerat: ciuitatis titulis et insignibus ornauit. Jacobum autem Baleariū regem sue sororis maritū: propterea quod ei denegauit obsequium: Abaiozaruz: Russinonis: et Certanię principatibus: quos nomine suo tenebat in feudo: spoliavit. Quas prouincias Aragonię regno coniūxit. Jacobus autē Balearium rex duz Abaiozarū regnum armis defendere conaretur a ducibus Petri regis occiditur. Cuius corpus idem duces Valentiam detulerunt. Ubi iacet in ecclesia maiori.

De vxoribus eius et liberis.

Vxores plures accepit: Abarias Nauarre regis filiam. Que filiā peperit Joannaz. Que fuit vxor Ampuriaruz comitis. Et duas alias: quarū altera nupsit Federico Siculorum regi Petri filio. Et altera: que paruula migravit a vita. Peperit et filiū Petruz: qui natus paucis diebus obiit. Joanna autē defuncta: Leonoram duxit Portugallię regis filiaz. Que post confectas nuptias per breui spacio temporis obiit. Qua mortua Leonoraz duxit filiam regis Siculoruz: ex qua suscepit Joannem et Adartinū filios. Quorum alter ei successit in regnis: et alter fuit dux Abontis albi. Genuit et filiaz Leonoram: que: vt supra narrauimus: nupsit Joāni Castellę regis filio. Leonora quoqz defuncta rex iam senio confectus amore cuiusdaz mulieris vidue deperditus hominis admoduz pauperis filię: que Sibilia Forciana vocabatur: propterea quod in oppido nomine Forcia in Ampuriarum prouincia nata fuerat: eam demuz duxit vxorem. Que filiaz peperit vnicā nomine Hysabellam: que fuit vxor Jacobi comitis Urgelli et vicecomitis Agerensis.

fiiiij

Liber

De eius indulgentia et obsequio erga Sibiliam reginam.

Quoniam Petrus Aragonum rex hac uxore suadente: cui omnibus in rebus nimis obsequabatur et omnia indulgebat: a se multos obres male gestas alienauit: multaque fecit grauias et cesura digna populari. Siquidem: ut Sibilię reginę mores gereret: Joannem filium primogenitum abdicare conatus est. Quod quidem et sine ulla causa fecisset omnino: nisi regni nobiles populiq; reclamassent. Et Ampuriarum comitem generum suum: quem oderat regina: indignissime tractauit: multisq; bonis et honoribus priuauit: ac Joannam filiam pro comite marito suo intercedentem Barcinonę coram plurimis nobilibus aperta manu percussit in facie. Quę nimia verecundia summoq; dolore percussa cum domum suam se contulisset paucis diebus obiit.

De morositate eius et alijs rebus.

In domus autem sue familięq; componendis ordinibus et viuendi nouis peruestigatis exemplis et domesticis officijs fuit adeo diligens ac morosus: ut non immerito Lerimonosus et supersticiosus fuerit appellatus. Qui tempore belli: quod aduersus regem Castellanozum gessit: Barcinonam vasis omnibus aureis et argenteis alijsq; preciosis rebus euacuauit: et argentea quidem vasa cuncta conflauit in regales argenteos signo nummi predicti ciuitatis impressos. Ex aureis vero florenos percussit cum signo Lilię floris et imagine sancti Joannis: ut sunt aurei Florentinozum. Quod monetę genus primum Barcinonę ceptum: postea Valentię: Maioricensis: et Perpignani fieri iussit. Valentię preterea sua arma concessit: Quę sunt in clypeo Baculi crocei rubriq; et corona desuper imposita. Ceterum Valentię in regalibus argenteis forma talis imprimitur. In litteris vero: Quas reges Valentinozum magistratibus et senatui scribunt manu propria litterę. T. huiusmodi coronam superponunt.

De tempore mortis eius et etate.

Presuit autem regnis annos vnus et quinquaginta. Qui discessit a vita Barcinonę: Anno millesimo tricentesimo octuagesimo septimo. Natus annos. lxxij. Et primum iacuit Barcinonę in ecclesia maiori: quaz Sedem Barcinonenses vocant: et deinde fuit delatus in monasterium Populeti.

Joannes.

De Joanne Petri filio et successore: Aragonum rege quartodecimo: et comite Barcinone.

Joannes in regnis mortuo patri succedens: vxorem duxit **A**batheaz filiam comitis Arme-
niacensis. Ex qua filiaz genuit nomine Joannaz: que nupsit **A**Datheo fore comiti. Ceterum **A**Datheo cum

hanc filiaz peperisset: breui tēpore mortem obiit. Et Joannes rex duxit vxores **U**iolantam filiaz ducis **E**baris. Que peperit filium: qui **C**esar auguste paruul⁹ obiit: et **S**erūde del finus dicebat. Peperit etiā **U**iolantaz filia: que nupsit **L**udouico regi **N**eapolis ⁊ **A**ndagauensū duci,

De morum eius varietate et indulgentia erga secundam vxorem.

Fuit autem rex Joannes **A**Datheo prima eius vxore viuente misericors: benignus: multisq; virtutibus excellens: ⁊ omnib⁹ regnorum suorum populis et nobilibus admodū charus: pacis studiosus et musicę cultor insignis. **U**bi vero **U**iolantaz duxit: eius volūtati nimis obsecutus et omnia indulgens: a se cunctorum fere nobiliū et multorum populorum mentes ⁊ cultus auertit. **Q**uod cum animaduertisset vxor **U**iolanta: vt **A**ragonie nobiles et **B**arcinone p̄cipatus equites opprimeret: omniaq; sola disponderet et ad arbitrium suuz administraret: **A**rmeniensem comites multosq; **B**allie proceres cum magna hominū multitudi-
ne: rege consentiente: ad se: vt conuenirent: in **H**ispaniā vocauit. **Q**uibus appropinquatibus: et iam ultra **S**erundam ciuitatem transgressis: **A**Dartinus Joannis regis frater cum multis equitibus **A**ragonum: **L**athalanis: et **V**alentinis occurrit. **A**c illorum multis occisis: reliquos ab **H**ispanie finibus expulit. **Q**uo p̄lio **V**alentinorum multum: qui suam illic virtutes militarem et inuictos erga regiam dignitatem animos viriliter ostentarunt: a rege nobilitatis titulos ⁊ equestris ordinis dignitates acceperunt. **E**x quibus fuerunt inter alios: quorum nomina mihi minus nota sunt: equites qui nunc a **V**illanoua cognominantur: et **S**cribarum domus: **C**orellaruz genus: et familia montagnis.

De rebus: que tēpore eius in suis p̄cipatibus acciderūt.

Hoc Joāne regnate: et in Augustacesaria comoranti: nonis augu-
stis: Anno. **AD**. cccxcj. Populi Barcinone principatus: Arago-
nes: Baleares: Valentini tumultuantes aduersus iudeos insurrexerunt
omnes: exceptis Cesarauguste ciuibus: quos regis presentia copescuit.
Qua persecutio in iudeorum perniciem violenter exacta: rex nonnullos: qui
precipua motus et seditiois causa fuerat: capite puniuit: et alios magna
parte bonorum mulctauit. His exactis penis: ad Baleares cum regina pro-
fectus: **AD** aioricarum ciues: ut duceta milia florenorum persolueret: coegit.

De reditu eius in Hispaniam: et morte repentina.

Hinc in Tarraconensem prouinciam remeans cum ventis reluctatibus
Barcinone littus tenere non potuisset: in loco: qui dicitur caput cruce
apud Ampurias exposuit: in oppidum Castilionem se recepit. Ubi per
aliquot dies comoratus: in saltus et montes propinquos cum multis equiti-
bus venatum profectus: cum lupus venatores occidissent: dum si lupus an lu-
pa esset a venatoribus quereretur: repente mortuus e mula: qua vehabatur:
decidit. Cuius corpus Barcinone sepultum iacuit in ecclesia cathedrali:
quod deinde iussu **AD** artini fratris **AD** populetum delatum fuit. Obijt autem
quartodecimo Calendas Junias: Anno. **AD**. cccxcvj.

De duobus **AD** artinis regibus patre et fi-
lio: altero Aragonie quatuordecimo: et Bar-
cinone comite: et altero Sicilie.

AD perate in Aragonia rege Joāne: de quo
proxime locuti sumus: **AD** artinus eius frater
dux **AD** ontis albi **AD** artia lune comitis filiam
uxorem duxerat. Ad quam mortuo patre sine filio
successore Lune comitatus iure deuenerat. Ex hac uxore fi-
lium suscepit nomine **AD** artinum: qui Federici Sicilie regis fi-
liam duxit uxorem. Et Federico socero sine virili prole defun-
cto ratione matrimonij Sicilie regni titulos et coronam acce-
pit. Cuius pater **AD** artinus cum de Joānis aragonie regis
sui fratris erga se voluntate dubitaret: quoniam eius a quibusdam de sua et **AD** arti-
ni filij morte paranda sollicitari nonnullis coniecturis aduenterat: cum filio
et nuru paruisque copijs Cathalanorum: Aragonum: et Valentini in Sici-
liam traiecit. Oblata vel honesta tunc occasione: propterea quod in Sicilia pri-
cipibus: ut fieri solet: absentibus: magnus tumultus et multe seditioes erant.
Ubi seditioibus compositis: sedatisque tumultibus: nurus et filij nomine Sicilie
regno tantisper presunt: donec legatos Aragonum de regis Joānis morte

nuncios accepit. Ad quē mortuo rege Joāne suo fr̄e sine filio: sic enī Pe-
trus eorū pater in testamēto reliq̄rat. Aragōiē regni successio spectabat.

¶ De aduentu eius in Hispaniam et alijs rebus.

Alebratis igitur in Sicilia tota Joānis regis exequijs: cuz septē
triremibus et alijs nauibus: multis Hispanis et Siculis comita-
tus equitibus: ad ADarsiliē portū delatus est. Hic dies quinq̄ cōmo-
tus: Aunionē petijt: vbi tunc erat sedes Benedicti Lunę summi pon-
tificis. A quo fuit exceptus honorificētissime. Hinc autem profectus in
Hispanias: primū Barcinonam: et deinde Cesaraugustam peruenit.
Ubi rex salutatus ab omnibus: cuz magna ciuū lēticia coronatus est in
ecclesia sancti Saluatoris: Idibus ADaijs: Anno. AD. cccxcviij.

¶ De morte ADarię vxoris eius et cōiugio ADargaritę.

A coronatione eius anno fere nono ADaria regina multis corpo-
ris fatigata laboribus: ⁊ animi curis confecta migravit ab huma-
nis in Villa regali regni Valentie. Qua mortua ADartinus rex habē-
dorū liberorū cupidus: vxorem duxit ADargaritā Prataris comitis
filia: Benedicto Luna summo pontifice dispēsante: propterea quod ei
valde proximus cū illa cognatōis gradus intercedebat. Leterū natura
minus eius desiderio satisfecit. Ex ea enī proles nullā prolius habuit.

¶ De morte eius et ADartini filij Sicilię regis.

Sub idem tēpus obiit etiā ADartin⁹ rex sicilię filius ei⁹ in ciuitate
Callari: Sardis: qui rebellauerāt: subactis et in obsequiū ADar-
tini pris eius adductis. Discessit autē a vita. v. calēdas Sextilis: Anno
AD. ccccix. Et iacet in ecclesia ciuitatis Callaris apud aram maiores.
Post mortē vero ADartini sicilię regis supiuit ADartinus pater ei⁹
rex Aragonū menses ferme decē. Qui discessit ab hūanis prope Barci-
nonā in monasterio monialiū ordinis Cisterciēsis: cui Vallis donzelle
nomen est: pridie Calēdas Junias: Anno. AD. cccc. Hinc autē Bar-
cinonā delatus in ecclesia pontificali: quā Sedem Barcinonēses vocāt:
sepult⁹ honorifice iacuit ad lat⁹ arę maioris vsq̄ ad tēpus regis Alfon-
si Ferdinādi sui successoris filij. A quo simul cuz Uiolāta regina fuit in
Populeti monasteriū collat⁹. Ubi iacet cū reliquis Aragoniē regib⁹.
Regnavit autē ADartinus rex Aragonū annos. xiiij. Qui moriēs si-
ne liberis Aragoniē regnū ad patrię et bonorum regnicolarū iudicium
reliquit: vt scilicet propinquoꝝ ac melioꝝ virum: et cui iustius regnū
deberi videretur: ac tutius committi posset: eligerent.

De Ferdinādo Joannis Castelle regis fi-
lio: Qui post Martini mortem Aragonie
successit: rege sextodecimo: et Barci-
none comite. Liber quintus.

Et erum vt Ferdinādi ad Aragonie re-
gnum successio referatur: pauca repetē
da sunt prius: quibus nō Ferdinādi so-
lum successio: sed filiorū quoq; eius pa-
ternū ac maternū genus agnosceretur.
Ab Joanne itaq; Castelle ⁊ vltioris

Hispanie rege: qui fuit Isabelle regine nostri temporis
Ferdinādi regis vxoris paternus proauus: dicere in ani-
mo est. Unū tamen hoc loco monere pernecessariū duci-
mus: quod cū ceterioris Hispanie vel Celtiberie reges dicimus Arago-
nie: euz autē vltioris Castelle significamus. Alterior enim Hispania a
Romanis olim Castellorū prefectis Castelle nomen accepit. Joānes
igitur vltioris Hispanie rex: vt paulo ante mentionē fecimus: Leono-
ram Petri Aragonū regis filiaz in matrimonium duxit. Que duos pe-
perit filios: Henricū: qui ob infirmaz corporis valitudine Valitudina-
rius fuit appellatus: et Ferdinādus de quo loquimur. Ex quibus Joā-
nes pater: Henricū maiorez natu regem instituit: et Ferdinādo: quem
propter eximia eius corporis animiq; prestātiā plurimū diligebat: mo-
riēs magnaz bonorū mobilium partē testamēto reliquit. Henricus autē
mortuo patre quāuis minus prospera corporis valitudine: singulari ta-
men animi sapiētia ceterisq; virtutibus: que ad bonū principēz spectāt:
regnū sanctissime gubernauit: et Ferdinādum fratrem: cuius erga se fidē
ceterasq; virtutes egregias in multis ⁊ magnis rebus perspexerat: sum-
mo semper amore dilexit. Qui preter multā pecuniaz: magnaq; mune-
ra: multorū quoq; oppidorū possessionē et cū omnibus iuribus proprie-
tatem donauit: propterea quod eius animi gratitudinē prius in exiguo

mūere cognouerat. Quare non inemor fratne beniuolētie regięq; libe-
 raliatis Ferdināduꝝ: cū post fr̄is Henrici regis mortez om̄s fere vltērio-
 ris Hispāie magnates Toletū Castellę primariā ciuitatē conuēssent:
 vt quē essent habituri regē cognoscerēt: ip̄mq; Ferdināduꝝ sese vehemē-
 ter optare significarēt: nulla quidē cunctatiōe nullaq; dñandi cupidita-
 te captus Joānez statim fr̄is Henrici filiū admodū paruulū suo humero
 ipositus cunctis astātib; ostēdens: rex inq̄t proceres hic est Joānez fr̄is
 mei fili⁹ nobis oib; legitime colēduꝝ. Ego autē tantisper eius noie vl-
 terioris Hispāie regni gubernādi curā suscipiā: donec me⁹ hic Joānez
 ex fratre nepos adolescat. Huic igitur: vt nos ratio regniq; iura monēt:
 obsequiū prestemus: solēmq; sacramēto rituq; nro seruato: nos regem
 hūc habituros astrigamus. *D* vocē diuinā et summis laudib⁹ extoilen-
 dam: quę quidē naturā superauit humanā: quę proꝝsus imbecilla est ad
 potētiaz cōtepnēdam. Hic igitur Ferdināduꝝ cuz maximis plurimiq;
 virtutibus magnopere polleret: ab oib; quidē totius Hispāie popu-
 lis mirūmoduz colebatur. Quapropter *A* Martino Aragonum rege
 auūculo suo mortuo: cū hereditario iure: erat enī Leonorę *A* Martini io-
 rozis fili⁹: tū eximio suaz virtutū splendore: ab Aragonie magnatib⁹ ac
 populis ab Antiq̄ra: quod est Bethicę prouincię oppidū: per legatos ac-
 citus est: vt Aragonie regis titulū: possēssiōez et coronā acciperet. Com-
 monitis tamen et citatis prius om̄ib⁹ eius cōpetitorib⁹: scilicet Federi-
 co comite Lunę Sicilię rege *A* Martini regis Aragonū nepote: *L*udo-
 uico rege Neapolis: et Andagauēsiuz duce: *A* Batho comite Forano:
 Alfonso Bandię duce: et Ripagorcię comite: Et *J*acobo cognomēto
*P*ratēsi. Quoz parti venerūt: parti procuratores miserūt. Ceterū cuz
 super hoc dissēsiōes inter Aragones: *V*alētinos: et *C*athalanos orirē-
 tur: in quib⁹ p̄ter alios: etiā *G*arcia *L*esaraugustan⁹ archiepiscopus
 cū *A*ntonio *L*una liberius contēdens occisus est: qm̄ alij *F*erdināduꝝ:
 alij *J*acobū Aragonū *U*rgelli comitez: alij *L*udouicū *B*andię ducem
 reges optabāt. Et igitur maiorib⁹ malis occurrerēt: et populoz accen-
 sos animos extinguerēt et furores cōpescerēt nouez viris virtute vitaq;
 probatissimis cōmissa res est. Quoz iudicio ac sentētia rex Aragonuz
 futurus eligeretur. Fuerūt itaq; huius rei iudices electi ex Aragonib⁹:
*B*ominicus *D*sectan⁹ episcopus: qui postea fuit cardinalis: *B*eren-
 garius *B*ardaxinus iurecōsultus egregius: Et *F*ranciscus *A*rādita-
 nus eques. *V*alentinorū nomine fuerūt: *V*incēntius *F*arrariēsis ordi-
 nis p̄dicatorū: qui post mortez nō sine multis magnisq; miraculis san-
 ctorū cathalago fuit ascriptus: *L*udouicus *C*arthuran⁹ predicti *V*in-
 centij frater: Et *P*etrus *B*eltranus successor generij *R*abaci: qui eo
 tempore in insanā incidit: quaz: vt nonnulli volunt: ne sententiam suaz
 diceret: simulauit. Tam et si mente captum fuisse certissimum constat.

Pro Cathalanis vero Sagariga Tarraconēsis archieps: Guillelm⁹ valseca: et Bernardus Qualbes sentētiāz latūri erāt. Qui simul om̄s hanc ob causāz in Caspā Aragoniē prouinciē oppidū om̄niū consensu se se contulerūt. Ubi cōplures dies cōmorantes: et vt veri prudētes oīa que impostērū potuissent accidere cogitātes: tandē seruatis cōpetitorū iuribus: et eorū perspectis moribus et rebus gestis: Ferdinādūz ceteris prētulerūt. Quēz quidē non imerito coronādūz iure declararūt. Quorū iudiciū: quoniā eorū sapiētiāz et vitē sanctitatē satis perspexerāt: om̄es qui deū partes dissentiente nullo tanq̄ dei oraculū acceperūt: et cū ingēti om̄niū leticia Ferdinādūz confesti regē appellauerūt. Qui cū in vltioris Hispaniē regno: vt supra dictū est: magnū oppidorū numerū magnūq̄ patrimoniu ab Henrico fratre relictu habuisset: Arracā: que mox Leonora nomen accepit: Alburquerqui comitē admodū diuites vxorē duxerat. Cuius erāt oppida quicq̄ et Castelle p̄cipatus: qui Hispanē dicit Infantatus. Ex qua Ferdinādo felicissima proles orta est. Quicq̄ enī filij nati sunt om̄i nature munere p̄stantes. Alfonso: qui patri oibus successit in regnis: suaq̄ virtute propoq̄ labore Neapolitanorū regnū adeptus est. Rex quidē vnus maximū sui tēporis om̄niū virtutū ac p̄cipue liberalitatis exēplūz. Fuit enī munificētissimus p̄iceps. Quo factū est: vt om̄niū hominūz gratiā facile promeruerit. Sed de hoc alias: Secūdo autē loco natus est Joānes: qui cū ex dote Blācē reginē Nauarrē: Regis Nauarrē nomen et coronā assumpsisset: deinde Alfonso fratre sine legitimis liberis et successoribus moriete Siciliis et Aragonibus imperauit. De quo iam plenā confecim⁹ historiā. Post Joānez natus est Henricus: qui sancti Jacobi ordis magister equitū fuit. Deinde Santius: qui Alcātare et Calatraue ordis militiē p̄fecturā gessit. Postremo vero nat⁹ est Petrus: qui Neapolitano bello perijt. Filie quoq̄ dux: Maria: que nupsit Joāni regi Castellanoz: et Leonora: que fuit vxor regis Portugaliē. Sed ad Ferdinādūm redeo.

De eius aduētū in Aragoniā et coronatiōe.

In Caspē igitur oppido publice lata pro Ferdinādo sentētia corāz Benedicto luna sumo p̄tifice: regni proceres oratores ad eū statimserūt. Quib⁹ accit⁹ ad accipiēdas Aragoniē regni successiōez cū liberis et vxore multis Castelle nobilib⁹ comitat⁹ Cesaraustā venit. vbi in maximo p̄ploz et equitū toti⁹ regni conuētū celebratis cōditōib⁹ et statutis ac obseruādoz p̄uilegioz facta cōfirmatiōe: fuit honorifice coronat⁹ in ecclia sc̄i saluatoris. iij. nonas septēbris: Anno. m. cccc. xij. Qui priusq̄ vocat⁹ esset ad Aragoniē regnū: acre bellū mauris granatētib⁹ intulerat. Quos Antiq̄ria: et alijs expugnat⁹ oppidis: magnis cladib⁹ affecerat.

De rebus eius gestis post acceptū Aragonie regnū.

Ubi vero Aragonie suscepit imperium: noui principatus rebus iam compositis: multa preclare gessit. Et Jacobum comitem Urgelli: qui contra eum rebellauerat: captus et bonis omnibus mulctatus custodibus adhibitis in ulteriozem misit Hispaniam. Unde mox in Factiue castellum detrusit perpetuo carcere damnatum. In quo comes angustie carceris impatiens breui tempore vitam finiuit.

De aduentu Sigismundi imperatoris ad eum in Hispania.

Quod hoc tempore Romae letiferum scisma: et ecclesie multorum annorum permittosa diuisio: tres enim pontifices erant. Quorum vnus Benedictus Hispani generis: qui ante pontificatum Petrus luna dicebatur: diuersarum factionum veritus insidias in Hispania venerat. Qui: vt supra scripsimus coronationi Ferdinandi regis prefuert. Cuius causa rex Ferdinandus et christiane religionis amore comotus legatos ad imperatores Sigismundum misit: rogatum vt Nazam: que ciuitas est Gallie maritima non longe ab Hispanie finibus: conueniret: vt scisma iam diuturnum tolleretur: et vniuersae christiandati et dei ecclesie consuleretur. Sigismundus autem christianissimus imperator accepta legatione sanctoque Ferdinandi regis cognito desiderio simul cum legatis eius iter ingressus Nazam venit. Interi vero Ferdinandus et si Valentie: vnde legatos ad imperatores miserat: grauissimo morbo decubuerat: tamen ingressus e Valentia ad Colibritanum portum magno dolore fatigatus peruenit: hic lectica Russinone oppidum: quod Perpignanum vocant: delatus indies crescente morbo ultra progredi non valuit. Quapropter de validudine eius certior factus imperator ad eum Russinone venit. Cui Ferdinandus in Hispaniam iam ingressus Alfonso cum reliquis filiis magnoque numero nobilium obuias misit. Et interea sancti Francisci monasterium: propterea quod erat capacissima domus: hospitium parare iusserat. Ille autem cum venisset vbi paululum conqueuit regem in lecto iacentem adiit: et honorificentissime receptus est: longoque sermone vltro citroque habito demum familiaribus ammotis duo soli multa contulerunt. Hinc digressus imperator ad pontificem Benedictum in oppidi Arcem se contulit. A quo magnis honoribus exceptus et eius pedes osculatus Ferdinandus regis et omnium christianorum principum suorum nomine multa verba fecit. Cui sua et aliorum voluntates apertissime declarauit. Nam ceteri reges ad imperatorem sua vota detulerant: et prudentissime supplicauerunt: vt quemadmodum pontifices alij pro communi christianorum salute et dei cultu et honore facere parati erant: ipse quoque pontificatus onus et dignitatem deponeret. Benedictus autem quo magis ab imperatore rogabatur: eo pertinacius in

sua cōtumacia permanebat: affirmās vnus se dūtatur atq; verū esse pontifices. Tūc imperator ad Ferdinādus regē reuersus ei Benedicti propositū retulit. Rex igitur et impator illi obsequiū denegarūt: et ne quis euz pontificē diceret iusserūt. Quod vbi Benedictus intellexit: metuēs ne vel captus pontificatū dimittere cogeretur: vel aliquod periculū subiret: noctu clā egressus ex oppido Colibrim se cōtulit: ac prima luce triremem: quā ibi paratas cum alijs habebat: ascēdit. De cuius discessu rex Ferdinādus certior fact⁹ equites ad eū statim misit: supplicatū ne discedere veller: propterea qđ apud se tut⁹ esse posset: qđ apud alium quēq;. Cui Benedict⁹ per equites ad se missos hoc modo respōdit. Aden qui te feci in desertū misisti: Allusit enī ad regis coronatiōes. Cui Benedictus pontifex: vt supra dixim⁹: presuerat: perinde ac si dixisset. Ego te reges feci: et tu vis me priuare pōtificatu. Hoc respōso dato remos impelles in Peninsulā: hoc est in insulā paruulā: quē Paniscula dicit apud Vlatetias: se recepit: et Sigismūdus impator ex Hispania discedens ad imperiū reuersus est. Rex vero Ferdinādus adhuc infirm⁹ aduersa valitudine Barcinonā venit. Ibinc in Aragoniā proficiscēs itineris labore defessus in Equalato oppido recidit in grauiorē valitudiez. Qua vi ctus decessit quarto Nonas Aprilis: Anno. AD. ccccxyj. Etatis vero suę. xliij. Aragoniē autē regno presuit annos quattuor et mēses nouem. Qui sepult⁹ est in monasterio Populeti. Cuius vxor regia Leonora peractis exequijs in vltiorē redijt Hispaniam. Quę in oppido Abethymna cognomēto Lāpo: soroz: quę Scimoniales dicūtur: monasteriū condidit noie Sancti Joānis dnaz. Ubi persancte vixit annos deces et nouē: et diez suū clausit Nonis Januarijs: Anno. AD. ccccxxv.

De Alfonso rege Ferdinandi filio cognomēto Magnanimo: qui fuit rex Aragonuz. xvij. et vtriusq; Sicilie: et comes Barcinone.

In magnā Ferdinādi regis felicitatē: et incluzatuz Aragoiē Sicilięq; regni gloriā filius ei⁹ Alfonso ingens omniū virtutū cumulus accessit. Cui⁹ res magnifice strenueq; gestas: quę plurimę sunt et immortalitate dignissimę: ego consulto transeo. Eas enī Laurētius Va-

llensis: et Bartholomeus Faccius: duo præstatiſſimi viri ſideq; digniſſimi carthis nunq̄ perituris facundiſſime ſcriptas reliquerūt. Si quis igitur Alſonſi regis virtutes ⁊ res fortiſſime geſtas ſummis laudib; ex cultas cognoscere velit: et Laurentium legat et Facciū. Qui de rebus geſtis et virtutibus eius magnā et veram confecerūt hitoriā. Ceterum Laurētianus de Regis Alſonſi rebus geſtis opus: quod a multis alle ritur ab eo editus fuiſſe: ego nondū vidi: Bartholomei vero Facci magnum volumen: et in decē libros diuiſum Neapoli perlegi nuper apud quendā Anthonium ſiue Bernardinū: cui cognomēto eſt Bononia. Qui eos Venetorū legatis ad Ferdinādum reges tranſcribēdos com modauerat. Quibus certe libris et recēti fama cōmotus Alſonſi regis multas et ingētes virtutes admiratus: illas demū Stoicorum cōproba ui ſententiā: quę mihi per difficultis hactenus videbatur: vt omēs illi vir tutes meſſe crederemus: in quo ſaltem earum vna eſſe videretur. Atq; adeo quideꝛ Stoicorū nunc a me vetus confirmatur opinio: vt nullam proꝛſus litē deinceps illis intēdam. Fuerūt eni in Alſonſo rege virtutes tam cumulateꝛ et perfecteꝛ: q̄ multe. Quę nō modo magnis hitoriis ac fama circunferuntur: verū etiam multis adhuc viuētib; et Hiſpanis equitibus et Siculis: qui rebus ab eo geſtis interfuere: memorantur. Ipſe quoq; memini poſt captā Neapolim quot Siculos maximis ho noribus illuſtrauit: quibus ampliffima munera tribuit: quorū domus et genus præclaris nobilitatis titulis ornauit: quos equeſtris ordinis di gnitate ceniūq; donauit.

De eius eloquentia et eruditione.

Quis ego virtutes et res geſtas mecū cogitans: illud vnum quod rariffime contigit noſtris præfertiz tēporibus perſepe mirari ſoleo: quod ſummꝛ princeps et qui quagenarius et maximis plurimiſq; curis diſtrictus ad latinās litteras reſperit: earūq; deſiderio cōmotus et amo re iam captꝛ a pūnis grāmaticę rudimētis veluti puer omni cura ſolu tus diſcere cepit. In quibus Laurētio Ualla et Antonio Panormita præceptorib; vſus breui quidem tēpore plurimū profecit. Hinc poetas et oratores omēs totius Italię atq; Sicilię: quorū conſuetudine mirū in modū delectabatur: mirifice iuuit et q̄ maxime coluit. Qui vbi ſcientię fructū gūſtare cepit: ampliffimā ⁊ pulcherrimāz ſibi ſuiſq; litteratis hōi bus bybliothecam comparauit: libris q̄ plurimis conquiſitis ⁊ emptis immēſo precio. Quos autē venales inuēire nō poterat a publicis et pri uatis bybliotecis commodato duz tranſcriberētur accepit. Atq; multa Gręcorū volumina cuiuſcūq; ſcientię per viros eruditos ⁊ eloquētes in latinū ſermones traducere diligentiſſime curauit. Cuius auſpicis ⁊ am

plissima liberalitate nimirū latinę litterę: quę iam pridē miserandaz iac-
cturam fecerāt et penitus ad interitū peruenerant: fuerūt ad pristinum
statū et meliores cultū restitute: in magnosq; precio ac ueneratione habi-
te. Floruerūt sub tanto p̄cipe quidez nō solum bellozū duces et in re mi-
litari fortissimi equites: Sed etiam uates et rhetores om̄es in omni ge-
nere litteraz indulgētia summi regis excitati. Qui quāta ⁊ ipse claruit
eloquētia scripta quidē eius ⁊ orationes quedā facile declarāt. Quarū:
quoniā de rebus eius gestis mentionez nullā sum facturus: aliquid hic
apponere placuit: vt ceteri principes aut inuidia palleant: aut idēz face-
re studeant diligenter.

C De eius sermone consulatorio ad Sa-
briem Surrentinum familiarem.

Ut uales mi Gabriel: medici quidem te extra mortis periculū esse
afirmāt: si modo illos obediēter audias. Quod vt facias te hortor
atq; etiam rogo: ne secus faciēdo ipse tuę mortis causa fuisse infameris.
Et in medicis quidē haud paruū p̄sidiū uitę est: uerū in deo multo ma-
ius ac certius. Is enī non uitę modo: sed mortis etiā sanitas ⁊ salus est.
Illū ergo in primis ante oculos habeas: illi tota cogitatioē adhereas:
qui te fecit: qui te a morte moriēs redemit: qui te iudicaturus est. Illū si
quādo offendisti: nūc contritioē: oratione: confessioē: et sacris miterijs
tibi places ac propiciū reddas. Hęc cū feceris ⁊ facies scio: ⁊ quidē deo
tissime si bene pietatē ac constātiā tuā noui: hęc in q̄ cum feceris illius
postea uoluntati ac misericordię leto et forti animo te permittas. Solus
enī quid nobis profuturum: contra quid nociturus sit p̄noscit. Nec te
timor aut opinio potius mortis offendat. Adors quippe bene pureq;
moriētibus uita est. Hinc et dissolui cupiūt qui bene uixerūt et esse cum
christo: vt bene actę uitę p̄miū consequātur lumen eternū. Et profecto
mors uitę principū est: atq; eius uitę: quę neq; doloribus: neq; metui:
neq; inuidiē: neq; erūpnis uilis subiecta est. neq; ipsi quoq; morti quit-
q; obnoxia. Et si altius aliquāto repetamus: inueniemus: morte nihil
aliud esse q̄ peccādi finē. Nam cuz Adam contra mandatū dei in fla-
gitiū lapsus esset: ne uiuēdo culpa reuiuisceret: et in peccato persisteret:
eius corpus e terra factū: terre deus reddidit. Non vt creaturę quā fece-
rat: sed vt peccato quod creatura ipsa comiserat finē imponeret. Deus
igitur et principū et finis: cū is uult nascimur: cū uult etiā morimur. Et
sunt hęc proorsus quidē diuinitatis suę nihil ad nos pertinētia. Illud ue-
ro tantūmodo n̄o reliquit arbitrio: vt bene recteq; uiuēdo bonus naci-
sceremur finē. Hoc itaq; quod unū nostrū est: id est vt in christo dño mo-
riamur summa ope adniti debem⁹. Quod qui faciūt non plane moriū-

tur: sed transeunt a corruptione ad incorruptionem: a mortalitate ad immortalitatem: a perturbatibus ad tranquillitatem. Non absurde fortassis quidam existimarunt mortem non modo malum non esse: sed bonorum omnium maximum. Verum enimvero quoniam euocationis die neque horam nobis scire datum est per quod salubre fuerit nos preparados esse cum deo sentientes et mandatis eius obsequentes nec dies differre tutum esse: sed insipienter factum potius existimandum. Plerosque enim vidimus summa corporis incolumitate repetere interceptos. Contra nonnullos usque ad medicorum desperationem redactos conualuisse. Ego quidem in presentia ut vides sanus integer et validus sum: Adde et tot tantorumque rex regnorum: opibus: potentia: estimatione fortassis non in postremis. Sed nunquam profutura hec mihi quit quod intelligam ad horas mortis dignoscendam: aut si intelligam putem me vel temporis momento illi resistere: aut repugnare posse: minime. Quis hec igitur omnia in dei tantum potestate sint: nihil nobis reliquum videtur nisi cum deo bene sentientes eius preceptis: ut diximus cum in omni vita tum in vite termino maxime obediamus. Sed quoniam te verbis meis alacriorem aliquanto factum intueor: pergam te monere: et iis quidem momentis quibus hec brevis hora non modo sine metu: sed cum gaudio quoque transigenda videatur. Credimus firme omnes quod deus hominem fecerit ad imaginem et similitudinem sui. Nec cum fecerit credimus corpus fecisse sui simile: sed inflasse illi spiritus: id est animam ad similitudinem sui. Id cum ita sit quid nobis feliciter potest accidere: quod dimittere luteum corpus: viciorum sarcinam: et ad eius euolutes redire: qui nos non dedignatus est ad similitudinem sui facere: quo spiritus noster diuino ipsius spiritu repletus diuinitatis particeps et felicitatis eius agat eum: perpetuo inter angelos et sanctorum choros: et quoniam nos similes sui natura creauit: et simile appetat simile: oportebit nos legi nature parere hoc est ipsi deo: ut nemo unquam sapiens repugnauit. Natura ergo rapimur ad fruitiones dei: ad quam ne id refugas nisi morte migrandum est nemini. Inefabilem dei benignitatem: dedit iis qui credunt in nomine eius: vel dei filios fieri posse. Et adhuc veremur mori: atque id statim facere quod velimus nolimus quandoque facturi sumus? Sane nisi deus id expresse vetuisset non expectanda sed conciscenda nobis mors esset: quo citius anima nostra perueniret ad patrem rerum omnium et factorum et dominum: quo simplicitatem: puritatem: eternitatem atque: ut ita dixerim: deitatem recognosceret et recuperaret suam in contemplatione rerum celestium et consortio sanctorum. Quid nos ita non dicam: amplius mors sed agitatio mortis deterreat: a qua momento temporis absolui mur. Et in qua aut nullus est sensus: aut certe breuis quidam eflatus: et is quidem equanimitate lenior ac facilius. Adeo ne molles aut insolentes erimus: ut quid omnibus proorsus subeundus est iter: nobis vnus haud esse subendum arbitremur. Adeo ne stulti atque dementes: ut nobis naturam: non nature nos parere debere cogite-

mus: Atqui viridior e vita exeo in flore etatis. Quid refert obsecro q̄ ci
 to quis exeat si semel exeūduz: Nunq̄ ne animaduertisti q̄ quo magis
 crescimus: eo magis decreuit vita: Quā q̄ per immortalē deuz quid in
 hac vita potest esse diu cū ipsa etiam hominū longissima vita perbreuis
 sit et pūcti instar iudicāda: si cuz eternitate eam conferas: vt non temere
 fortassis credēdū videatur: nō ex interuallo aliquo: sed vna eadēq̄ hora
 homies mori et nasci omēs. Eterum is mihi demū viuere videtur et in
 etate adhuc imperfecta vitā perfectaz ducere: qui vsq̄ ad sapientiam id
 est vsq̄ ad cognitionē dei vixit: qui consciētia sua frētus mortis fiduciaz
 p̄ferēs leto atq̄ hilari animo obeat aut abeat potius. Et si vis etiaz
 dinumerētur anni et seruetur ordo vt liber: quid tibi paucorū annoz ac
 cessio boni potuisset afferre: aut quid nō mali potius: Tibi summa nūc
 tui p̄cipis gratia. Tibi fratres et parētes incolumes. Tibi patrie ipsi
 tuę et haud paruus propterea dñatus. Tibi facultates et copię nō me
 diocres. Sed horū pleraq̄ fortune temeritate reguntur. Certeq̄ nobis
 pro gr̄a inuidiā et maliuolētiāz subgerit. Pro sanitate: morbos et egrit
 tudines. Pro dñatu: seruitutem et exiliuz. Pro fluētia et diuitijs: pau
 pertatē et inopiaz. Pro bona etate: tediū atq̄ odium. Hi nimirū hi fru
 ctus sunt: quos p̄sens vita acerbissimos exornare cōsuevit: quos euita
 re et morte p̄cidere sapiēs vir si liceat debet. Et tunc secū bene feliciter
 q̄ actū esse existimare: si cuz hęc fucata et fallacia bona sibi arriserint: ea
 deserat. Nec vero te vlla de parētibz aut fratribz: quos relicturus for
 tassis es: subeat sollicitudo. Eos quidē mihi cordi iam iamq̄ esse et fore
 scias: nō minus sane: ne quid ardetius dicam: q̄ te ipsuz in cuius recor
 dationē Adarinuz fratrē et ipsuz p̄clare spei adolefctuluz in tuos ho
 nores in tuas fortunas et fortunaz spes protinus assumo. Tu vale eter
 nus et si mādatis meis impigre semper obtēperasti: nūc si a deo optimo
 maximo ac reguz rege tibi vitę exitus denūciari videatur: letus agensq̄
 gratias pare et obtēpera. ¶ Hac oratiōe confirmatus et erectus adole
 scēs paulopost hilariter et cū dei mira cognitiōe migravit. Rex illi infe
 rias magnifice persoluit: et seplero huiusmodi disticō exculpi mādauit.

¶ Qui fuit Alfonsi quondam pars maxima regis
 Gabriel hac modica nunc tumulatur humo,

¶ Oratio eius ad Ferdinandum filium
 contra Florentinos proficiscentem.

¶ Impulsus tandē Florentinoz iniurijs: quas nobis ac Venetis
 socijs et amicis nostris: quotidie inferre pergūt: constitui animo
 te: quo nihil habeo in vita charius: aduersus eos cuz hoc exercitu mitte
 re. Sperās dei ope: qui iusticię fauet: et tua atq̄ horū milituz virtute fo-

re: vt acceptas iniurias vlciscamur. Simul vt cognoscāt iniuste se fecisse qui cū hostibus nr̄is sedus atq; amicicias iunxerit: seq; in eo errasse: neq; satis recte eorū rei pu. consuluisse. Et quo id alacriore animo suscipias agasq; hosce veteranos p̄militones meos mihi charissimos: quos tibi magnę glorię: si ijs vti scieris: futuros reor: trado: tuęq; fidei m̄do: quoz virtus ac fides: multis meis magnis laborib; ac periculis superioribus bellis mihi nota et spectata est. Quozū opera omnis ad hūc diem victorias et Neapolitanū hoc regnū triumphūq; adeptus sum. Quib; deniq; adiutoribus ac bellicis magnā Italię partē maiorum nostrorū imperio et glorię adiecimus. Hos veli in primis ames charosq; habeas putēsq; nihil ne vitas quidē ipsas a me tibi commēdari posse diligētius. Quod cū feceris: meas a te gloriā amari expetis tū deniq; existimabo. Hos vide ne temere in discrimen mittas. Nec vero multū a te cohortādi aut oratiōe incitandi erūt: si quid periculi subeūdus fuerit: magis a te reprimēdus moderādusq; q̄ verbis accedēdus eorū animus erit. Tales tibi viros ad necessarios casus reserues facito: in quib; scilicet de dignitate tua agatur aut fama. Nec vero apud me dubiū relinquitur qui eos ita habiturus sis: vt impatores eūdem habere se sentiāt. Id autē te ante oīa monitū velim: neu tantū tuę aut horū militū fortitudini fidas: vt arbitreris absq; diuina ope a te hostes superādos. Victoria enī nō ex hominū consilijs: sed ex summi dei volūate ac potestate proficiscit. Tu deniq; tibi militares artes profuturas scito: cuz deum tibi pietate ac iustis factis propiciū reddideris. Eum igitur: si vincere expetis: pura mēte colito: spemq; omnē victorię in eo reponito. Et si quādo: quod solet in bello contingere: tibi quit q̄ aduersi acciderit: quo existimare possis ipsū deum tibi subiratū esse: vide ne ab eo per impaciētias aut animi perturbationē discedas: sed potius satisfaciēdo ei recōciliari stude. Solet enī deus quos diligit interdū malis afficere: et quos constātes in aduersis videt: rursus in meliorem fortunā restituere. Existimatiōis diligētissima tibi ratio habēda erit: putandūq; nihil ea re in humanis rebus pluris esse aut fieri debere. Quippe cuz victoria nonnūq; magis existimatione et fama: q̄ militū robore ac virtute cōparetur. Et victoria quide; sepe cladibus mutatur: at fama si cū probitate et fide coniūcta fuerit: et permanet 7 cuz oīni quo perdurat. Honestati itaq; a te incūbendū erit: qua detracta: nec principi illi deo placere: neq; apud mortales auctoritatem vllā stabilem aut gloriā consequi possum;. Venetozū vero amicorū ac socioz nostrorū rem pu. nostrā esse existimato: eamq; nō minore studio ac diligētia: q̄ status nostrū defendito. Pro qua quidē conseruāda et amplificāda: nec sumptui nec militū labori parcas iubeo. Cum ijs eo animo societate iunxi: vt q̄ diu nobis vita contigerit omnia eoz prospera et aduersa mihi cōmunia habiturus sim. Nec te ab hoc proposito deter-

Mica

Regum

Argonum.

reat aut pecunie: aut alius cuiuspiā rei indigētia. Namq̄ oia quę bello vsui fuerint: tibi a nobis abūde suppeditabūtur. Et vt vno verbo agas: nō magis tibi: q̄ mihi ipse defuturus suz: vt scias si modo tibi ipse ne defueris nihil tibi per nos defoze. Illud postremo obfuoato ac mādato memorie in quo tua laus et gloria elucescet. Si qui ex hostibus ante q̄ oppugnentur in deditiōne veniāt: eos benigne in fidē tuaz recipias. Ac si qui fortaſſe obſtinatiozib⁹ animis diuturnā obſidionē pertulerint: cū in poteſtatē tuaz venerit: clemētiāz potius: q̄ illozū pertinatiā respicias. **M**agisq̄ quid te ac gente nr̄a: quę ſemper crudelitātē odio habuit: q̄ quid illis dignū fuerit cogites. **Q**uę ſi obſeruaueris et nobis leticiāz et tibi gloriāz paries.

Oratio Bominici Firmani cardinalis
ad eum pro Italię pace concilianda.

Rem ſane facilē et tibi vltro expetēdas: vt pro oibus his legatis verba faciā: a te rex oratū venimus: pacē ſcilicet ac ſocietatē tuaz: quozū vtrūq̄ et dare ⁊ accipere tuę bonitatis eſt: preſertim hoc miſerrimo tēpore quo vniuerſo xp̄iano generi ac religioni nr̄ę ſanctiſſimę periculū ab exteris natiōibus impēdet. **Q**uę cauſa in p̄mis hoſce populos ac p̄cipies mouit: vt i armis poſitis cōmuni quieti cōſulerēt. **N**ec vero putes ab hiſce in agēda pace contēptui eſſe aut neglectui habitū: q̄ eam te incōſulto fecerit: ita eni fieri neceſſe fuit: quo facili⁹ conficeretur. **Q**uę fortaſſe aliq̄nto plus difficultatis alioqui fuiſſet habitura. **I**n ea eni haud preterita eſt honeſta de tua dignitate mētio. **S**ed et tibi relictus ⁊ cōceſſus eius ineundę locus. **N**ec tu id in ſtatu tuo detrimētuz aut dedecus vllū factū arbitrere. q̄ ſi te nō alia ratio moueret q̄ Italicę quietis: quę prouicia diutiſſime exagitata atq̄ in teſtibus bellis verata eſt: ita vt qui vicit ſimilior victo videatur: eſſe tamen ⁊ equitatis et humanitatis tuę cōmunes hęc pacem et ſocietatē amplecti: vt tandē aliquādo quātum in te eſſet quieſceret. **A**tq̄ vt hęc ex ea pacata laudē gloriāq̄ tuaz laudis cumulo adijceres. **A**t cū in preſentiaz nō de ea pacāda: ſed potius de tuanda et conſeruāda agatur: multo magis debes cōmuni huic federi et conſentiēti ceterozū populozū ac principū volūtati acquieſcere. **I**mmiet eni nobis bellū et graue et periculofuz: quale multis iā ſeculis in Italia nō auditum. **A**gitur ſalus Italię: agitur ſalus totius chriſtiane rei pu. **A**gitur ſalus ſanctiſſimę religionis nr̄ę. **A**hometus atrociffim⁹ chriſtiani nois hoſtis nō contēptus capta **C**onſtātinapoli: quę vrbs a **C**ōſtantino potiffimū aduerſus **T**heucrozū impetus cōdita eſt. **I**n cuius expugnatione: quas cēdes: quę incēdia: quas rapinas: quos inceſtus: quas tēplozū violationes: quas ſacrozū corporū prophanatiōes: quę xp̄i

dei nri: que virgis sanctissime ludibria commiserint no es nescius. Non contetus in q̄ Græcia oppressa que aut ia omis parer: aut metu eius cotremiscit. Non contetus deniq̄ finitimaz gentium obsequio: emergere ia e Græcie claustris: atq̄ in Italiaz erupere: Romaq̄ caput ac sedem sacro sancte religionis nre petere velle mimitatur. Nec solu nullam accepit pro tantis scelerib⁹ suis penas: sed tertiu iam annu Tracie Græcieq̄ dñatur. Om̄i interi post captā Constantinopolim tēpore ad cōparādos exercitus contrahēdasq̄ vires ex quibuscūq̄ gentib⁹ collato. Persuasit sibi hostis callidissimus: si dissentietez Italiam inuenerit: ea se facile potiri posse. Hac aut subacta ceteros chustianos populos ac principes imperata facturos. Properat hostis accerbissimus: quo nos bello contendētes improuiso opprimat: nulluz tēpus pestiferis consilijs eius exequēdis aptius existimas. Nec fallēt euz profecto cogitatioes sue: si ocio si illi⁹ conatus expectabimus. Si nō occurrerim⁹ eius furozi: tanta est eius potētia: tanta auri atq̄ argēti vis: tanta classiu moliēdaruz oportunitas. Tanta deniq̄ eius hominū in bellū multitudo. Clauis est ia mare Egeuz nauibus nris: nec ampli⁹ nisi plures simul onerari: eeq̄ magne Egei maris insulas et oriētales oras: quib⁹ in locis xpianis negociatorib⁹ vberimus questus solebat esse: adire ia non possunt. Clauis est nobis mare Ponticū: et ipsuz generi nro fructuosuz castellis trāsitū impediētibus in ipso bosforo Tracio ab vtroq̄ litore excitatis. Habet præterea in bellū consentietes Scythas genus hominū: et multitudi ne et corporū roboze: et bellādi artibus formidabile: qui xpianoz oppida: que in Pōto sunt aut breui opprimēt: aut certe quietā esse nō sinēt. Visit ia in omes partes barbarozū et infideliz nationū oratores ad eos maxime: quos mari viciniore expeditioni sue prodesse posse intelligat: vt illoz auxilijs atq̄ opibus suffultus incorruptissimā fidez nostrā fundit⁹ euertere ac sacrilegi illius Abahometi: quod deus auertat: nefandis legib⁹ subijciat. Nec dubiū est qui et Syros: et Afros: et Adaros reges et ceteros etiā a mari remotiores aduersus xpianos in belli societate trahat. Adira est eni vis religionis: que etiā si mala ac detestabilis sit: tamen animis semel insita ac penitus impressa inflamare hoies ⁊ concitare ad sui timorē solet. Om̄es eni quas ipsi colūt religioez potiore ac sanctiore aliena putant. Hec mala Italie atq̄ pericula sola par atq̄ consensus vel tollere vel subleuare potest. Tantū eniz est Italie in armis nomen: vt vel solo rumore confectē pacis ac publici federis possit insolentissimū hostem a perniciosis conatibus suis absterre. Sed nec hoc quoq̄ satis est. Buce eni et auctore opus est: præsertim bello maritimo: in quo maxime victoria reposita videatur. Qui enim plus classē potuerit: facile profecto terrestris belli victoriā ceteris reliq̄rit. Nam q̄ diu mare illi tutū ac liberū fuerit: nec cōmeatu nec milite propter viciniaz

terre Asię ac paterni regni prohiberi poterit: quo cōuertio atq; oppor-
 tunitate sublata: aut fame aut ferro vincatur necesse est. Te aut vno ne-
 minē aptiores ad tantū imperiū gerēduz arbitrātur: omēs ad te summo
 consensu hęc prefecturas deserūt. Vident in te omīa abūde esse quibus
 eiusmodi impatores predictū esse oportet. Summā scilicet belli sciētiaz
 egregiā virtutes: amplissimā auctoritatē: maximaz felicitatē. Quarum
 omnū reruz mirifica exēpla ijs que gessisti bellis demonstrasti: Neapoli-
 tano: Adasiensi: Hispanēsi: Africano. Vidēt etiā id quod maxime hu-
 iusmodi bello requiritur: te maritimis copiis ac nauibus plurimuz posse.
 Tantūq; maiestati tue tribui: vt nulla Italię ciuitas: nulla classis futu-
 ra sit: que tua signa nō libens sequatur: queq; mādatis tuis parēduz nō
 existimet. Que res maxime in hac expeditōe necessaria existimatur: ce-
 teris enī equalitas ipsa inuidiā excitat: nec alios alijs p̄esse patitur: ti-
 bi omēs p̄optissime absq; inuidia obtēperaturi sunt. Nec vero et si ante
 hac magna et p̄clara facinora gessisti: superiora bella tua cū hoc bel-
 lo gloria comparāda sunt. Illa enī superiora habēt fortasse aliqd quod
 non omēs probēt: quoniā non sine xpianoz sanguie confecta sunt. Hoc
 autē veraz et solidā et constātes omnū opiniōe gloriā in se habet: q̄ con-
 tra barbaras gentes: cōtra religionis persecutores atrocissimos suscipi-
 tur ac geritur. In quo qui interficit magnū pietatis locū sibi apud deū
 immortalē vendicat. Hoc tuū factuz omīs vno ore laudabūt et consentiē-
 ti fauore p̄sequētur. Nec erit vllus tā iniquus rerū estimator: qui nō il-
 lud oibus rebus hac etate n̄ra ab oibus regibus gestis merito antepo-
 nendū iudicet. Hęc igitur prouiciaz quo possis suscipere: comunē hanc
 Italię paces ac fēdus in eas oportet. Nam absq; hoc nec Italię vires
 coponi: nec magnū aliquid mari geri potest: p̄serti contra hostē poten-
 tissimū. Qui postq; Constantinopoli positus est: nihil omīno p̄termi-
 sit tēporis ad edificādas classes: cui rei magnā ei cōmoditates p̄bet et
 loci situs et materię copia: que in ea regiōe permagna est. Hoc vt agas
 a te petit vehemēter Nicolaus pontifex maxim⁹: a quo ego legatus ad
 te venio. Qui imminētibus periculis fidei ac rei pu. xpiane obuias iri q̄
 primū expetit. Hoc te orāt hi legati clarissimi viri: hoc te oīs Italia: hoc
 te vniuersuz christianū genus: vt te duce maritimi belli in cōibus pericu-
 lis vti queat. Noli obsecro Italię deesse: rē pu. xpianam sanctissimā: reli-
 gionē nostrā quātuz in te est tuere ac serua. Noli pati fidez nostrā ruere
 in qua animarū nostraz salus consistit. Occurre impēdenti malo. No-
 li expectare dū immanissime gentes xpiano nomini inimicissime ad tan-
 tuz bellū coeāt: quod sustinere tota Europa nō valeat. Hęc quora pars
 orbis terraz Europa est: cui⁹ etiaz magnā partes Scythę tenēt. Tan-
 tos possunt hęc gētes exercitus cōficere: vt illoz tantūmodo aspectū chri-
 stiani ferre vix possint. At si maturabim⁹ omīa nobis secūda erūt. Rece-

ptalemi maris possessiōe cuius in Græciâ Thraciâ exercit⁹ nr̄i trāsmiserit: mahomeri furor cohibebit: et ceterę gētes rei euētum tacite expectabūt. Laue rex p̄mittas hāc sempit̄nē ac verę gl̄ie occasiōē: quę tibi a deo immortali permissa ⁊ parata est. Cogita quāta sit eorū principū gl̄ia: qui pro xp̄iano noīe vel amplificādo vel p̄seruādo aduersus hostes religiōis nr̄ę bella gesserūt. Carolus ille Frācorū rex: qui Aquitaniā ⁊ Balliā togatā et thraciā et alias quāsdā gētes e manu barbarorū ereptas ad fidē nr̄az redegit: ⁊ magni appellatiōez meruit: et q̄ diu orbis terrarū stabit ab oibus mortalib⁹ pleno ore laudabit. Gotifredi nomē: qui Hierosolimas et xp̄i dei nr̄i sacratissimū monumētū eiectis Syris aliq̄ndo recepit: qui postea locus rursus in eorū potestate nr̄a negligētia recidit: in oibus gētibus per q̄ illustre est. Sigismūdi impatoris gl̄iaz: qui cōtra hosce Theucros sept⁹ prospe pugnavit: nulla vnq̄ etas cōticescet. Joānis vaiuode: qui toties sua virtute atq; cōsilio hui⁹ mahomeri p̄ez p̄elio fudit ac vicit multꝝ Theucrorū milib⁹ cęsis: q̄ta sit fama apud om̄s vides. Sed nil te magis cōmouere debet: q̄ religiōis nr̄ę sc̄rissime discrimē: in qua aiāz nr̄az felicitas sempit̄na p̄tinet. Pro hac decertaduz: pro hac fundēde vires: pro hac deniq; vita ipsa exponēda est. Si tu pacē hanc et fedus Italicū asp̄nabere: reliq; Italia obtorpescet: aut de bello intestio sollicita erit. Qua cęsitate aut de maritimus appatib⁹ nihil cogitāte ceteri xp̄iani p̄icipes ac ppli: qui sibi remotiores ab hoc incēdio vidētur: ⁊ ipsi quoq; obmissis belli curis domi se p̄tinebūt. Quapropt̄ amplectere obsecro hāc cōmūez pacē ac societate: quę cois nō soluz Italię salutis: sed ⁊ toti⁹ xp̄iani generis atq; ordis causa instituta est. Teq; ad bene merēdas de toto genere xp̄iano de Italia p̄ferri: quę te tanq̄ ducē et impatorē suū respicit natū esse ostēdet. Pro qua quidē re cōponēda in ijs: quę equa ⁊ honesta postulaueris: hosce legatos ⁊ eorū ciuitates ac p̄cipues eaz ob rem ad te p̄fectos faciles reperies.

¶ Responsio eius ad legatos.

NUnq̄ mihi a deo secūde res aut domi aut belli fuere: q̄n si cū bello pacē p̄mutare licuerit: bello pacē p̄tuleri. Nec vero nisi aut lacessitus aut pro socijs ad hūc diē arma suscepi ac gessi. Nec me tā ratio vlla mouit impij aut regni augēdi: q̄s dei munere satis esse amplū atq; opulētū scio: q̄ meę ac poplariū meorū quietis ac tranq̄llitatis. Isq; semp̄ finis cōsilioz meorū fuit: vt absq; iniuria in pace viuerē. In bello pacē: nō in pace bellū querere soleo. Et si quādo a nobis hostis pacē petijt nūq̄ euz asp̄nat⁹ suz: nūq̄ reieci: sed honestis p̄ditioibus petitis pacē dedi: proq; amico postea habitū passus regnoz meorū p̄meritio p̄frui. Hoc postēri⁹ bellū Floretimuz: iā neminē nescire arbitror: Venetoz sociozū ⁊ amicorū causa nō vlla cupiditate mea a me susceptū esse. Quoscūq; vr̄geri

premijs ab hostib⁹ cerneret nō fuit equitatis meę in tāto stat⁹ discriminie destituere. Ita si a me esset petita pax: vt a Venetis: nō fuisset profecto durior in ea pcedēda: q̄ ipsi Veneti quoz grā bellus susceperā. Nec debuit certe: vt venetoz pace loquar: res tāta p̄ferti que mea tātope referret: me incio atq; incōsulto agi. Sed que acta sunt redargui magis q̄ emēdari queūt. Ego per me stare noli quin hęc pax atq; societas cois si at. Nolo cōsentiēti Italię deesse: potissimū cui hęc ipsaz societate ac paces queadmodū ipsi disseruistis ad toti⁹ xp̄iani generis salutē ⁊ p̄seruationē pertinere agnosca. Video enī quozliuz tendāt mahometi hui⁹ insolentissimi conar⁹: video quid struat ac moliat tantaz classū atq; exercitū apparib⁹: video quo spectet illi⁹ audacia: quo ve sit pertiatiā ⁊ cupiditas ei⁹ euasura. Si fuisset bello vacu⁹ om̄s profecto iā vires in ei⁹ perniciez cōuertisset: nec esset passus q̄tū in me fuisset: ei⁹ furore euagari latius. Sed bellū psilia mea cōturbaunt. Quo nūc liberat⁹ deo volete p̄positū meū p̄sequi potero. Ego enī labenti rei pu. xp̄iane deesse nec volo nec possū: et vel dux vel comes hui⁹ gliosime expeditionis ire non recuso. Tantūq; abest: vt eas deserere in aio habeā: vt om̄s copias ac facultates meas i eaz rē collatur⁹ sis: ne vite quidē parsur⁹. Statui enī pro illi⁹ religioe defendēda vitā expōere: qui pro hūano genē p̄seruādo vitā expone re nō dubitauit. Sic maiores mei: sic ego ab adolescētia institut⁹ suz: vt diuinā religioez oibus reb⁹ antepōnā. Sed si honesta pcedētur atq; postulabunt: nec pōtificis maximi: cui⁹ auctez plurimū facio: nec hoz populoz ac p̄cipū volūtati refragabor. atq; huic necessarie expeditōi seruiā.

Cuius oratio ad Cardinales et Italię p̄cipes in expeditione contra Theucros.

Scio plerosq; vestrū demirari p̄ses venerabiles et inclyti proceres q̄ cū toties de expeditione in theucros verba fecerim⁹: eaq; miro cōsensu om̄es capescēdas censuerim⁹: cur illa hacten⁹ a me dilata ac pene derelicta videat. Quod equidē nolim arbitremini: aut negligētia mea aut pusillanimitate fortassis accidisse. Nam bellū hoc nobis necessariū visuz est: et vt cūq; tandē omnio suscipiēduz. Vez dū alios Europe p̄cipes respicio ad quos huiusmodi belli cura vl' auctoritate vel potētia aut rerū peritia magis pertinere videbat: in hūc vsq; diē rem distulim⁹: certe ne insolētie aut arrogātie argui possem⁹. In presentia vero cū illorū neminē ad hęc rez animū intēdere aiaduertaz: ac p̄p̄tea hostiū animos indies magi crescere atq; insolescere: statuo: si id quoq; vobis visuz fuerit bellū in xp̄i dñi ac xp̄ianoz hostes vlteri⁹ nō differre: nō quod ad tantā belli molē per meipse satis omnio esse cōfidaz: sed qd̄ in xp̄o cuius res maxime agitur q̄ plurimū sperez. Hic enī ⁊ vires nobis et opes ⁊ industria et demiq; victoriā suggeret. Nam si nūq; sperātes in seipsuz dere

liq̄t: cur nos qui nō in nr̄a potētia: que nulla est: sed in ei⁹ brachio et benignitate cōfidim⁹ destituar̄: preserti eiusipsi⁹ iniurias vlciscētes? Belluz quidē contra eos suscepturi sumus: qui xp̄i summi ⁊ singularis dei tēpluz sedauerūt: **A**Darię matris effigiē sagitta per ludibriū transfixerūt: sc̄toꝝ martyꝝ reliq̄as parti igni: parti canibus edēdas abiecerūt. Quo quidē in bello si vicerim⁹ orbis terraz p̄miū erit: si victi fuerim⁹ celuz. **A**trūq̄ igitur res cedat: magna nobis aut immortalis gl̄ia parat. Veruz ego beneficia oipotētis dei non unq̄ me cū reputās: tria illa vel p̄cipue comēdare ac p̄ferre soleo. **P**rimū q̄ me nō beluā: sed hoīez hoc est aial ratioē p̄ditū fecerit: alterz q̄ xp̄ianuz: tertiu q̄ tot tantoꝝq̄ regnoꝝ reges et dn̄m. Sileo p̄ter hęc plura. Sed his tribus tantū deo optimo ac benignissimo me obligatū ⁊ obnoxiiū sentio: quib⁹ mihi nisi mortaliū in gratissim⁹ esse ⁊ haberi veli: haud ampli⁹ oblitādūz aut torpescendū sit neq̄ expectandū an quid alij moliātur aut parēt: sed rūpenda poti⁹ mora classiq̄ habene immittēde. **M**az per immortalē iesuz: quid est qd̄ verear quo min⁹ bellū hoc honestissimū ac pijsimū amplectar̄: an ne corpusculu hoc: an ne regnar̄ reliq̄ bona: an ne demq̄ aiā ipsaz amittā? **V**erū hęc oia vt a deo mihi cōcētia: ita ipsi deo tādeꝝ restitueda sunt. Et plane profitear quicqd̄ huic bello destinādūz sit meū non esse: atq̄ ei cur⁹ id est iure ac merito reddi debere. **B**ellū itaq̄ nobis proponitur in quo nihil qd̄ nostrū sit perdere possum⁹: sed in quo etiā perdendo vincam⁹ perpetuāq̄ felicitatē adipiscamur. **S**at mūdo seruim⁹: sat voluptatib⁹ concessim⁹: reliquū etatis deo dandū ⁊ p̄secrādūz est. **V**ictoria oli de seclari regno dimicantes cōsecuti sum⁹: quid speram⁹ fore si de xp̄o ac pro xp̄o pugnaz oīum pulcherrimā subierim⁹? **P**erpudeat ias xp̄ianos ⁊ xp̄ianoꝝ p̄cipes tot poploꝝ a machumetanis debellatoꝝ: tot regū procerūq̄ interēptoꝝ: tot hominū in seruitutē adductoꝝ aut in machumetanā perditissimā hēresis redactoꝝ: virginū stuprataꝝ: dei veri ac sc̄toꝝ imaginuz subuersaz atq̄ huiuscemodi prope innumerabiliū p̄meliaz. **E**t iā cogitem⁹ capta **C**onstātinopoli hoc est claustris **A**się difractis nisi hostiū conatib⁹ itati obstiterim⁹: de nobis deq̄ xp̄ian a religioē protin⁹ actum esse. **H**is atq̄ alijs ratioibus adducor: si vos itē annueritis bellū pro fide catholica cōtra theucrū quod nobis atq̄ om̄i xp̄ianę rei pu. faustum felix et fortunatū sit confestim suscipere **A**uetote.

De eius vxore et liberis et loco et tempore mortis.

Akoz duxit **A**lfonfus **A**Dariā **H**enrici **C**astelle regis patruī sui filiā. **E**x qua proles nullā suscepit. **E**x alijs tamen mulierib⁹ **F**erdinādūz genuit filiū: queꝝ primū **C**alabrię ducē: et deinde moriēs reges **N**apolis instituit. **H**abuit p̄terea filias duas: **A**Dariā: queꝝ fuit vxor marchionis **F**errarię: et **L**eonorā: queꝝ nupsit filio ducis **S**uessani: cui

dedit Rossani principatū. Aragonū vero et Sicilię regnū ceterosq; pri-
cipatus reliq̄t Joān̄i fratri regi Nauarre: sic enī Ferdinādus pater ei⁹
testamēto mādauerat. *De*cessit aut̄ rex Alfonso in castro nouo ciuita-
tis Neapolis. iij. calēdas Julij. Anno. *MD*. cccclviij. ⁊ etatis sue. lxx.

Joannes.

De Joanne rege Aragonū decimo octauo et Bar-
cinōe comite: qui primū fuit rex Nauarre ⁊ post obi-
tuz fris Alfonsi successit in Aragōie ⁊ Sicilię regnū.

Agnes: vt modo dixim⁹: rex Nauarre post
Alfonsi fratris obitū Siculis ⁊ Aragonibus
ceterisq; principatib⁹ Hispanię ceterioris im-
perauit. *De* cuius tot⁹ fere vite cursu rebus-
q; gestis plēmorē iam confecimus historiā. Quapropter
hoc in loco filios et successores: sicut in arbore continetur:
dumtaxat referemus.

De eius vxoribus et liberis.

Anum agens fere vigesimū Blancāz Caroli Nauarre regis fi-
liā duxit vxorē. *De* qua mox illi fili⁹ Carolus natus est: qui fuit
Citanę p̄iceps. *De* quo invita patris eius latius locuti sumus. Et filie
duę: quarū altera noīe Blanca Henrico nupsit Castellę p̄cipi: cū quo
deinde diuortium fecit: illi⁹ experta nature defectum: et in Nauarrā re-

uerfa paucis dieb⁹ e vita migravit. Altera vero Leonora: que fuit vxor Gastonij Foxani comitis: et post obitum patris fuit regina Nauarre. Leteruz rex Joānes Blanca defuncta: Joānaz secundā duxit vxores Federici admirātis Castelle filiā: que totides peperit filios: idest Ferdināduz: de quo dicemus inferius: et Joānam: quaz Ferdināduz Neapolitanoruz rex vxorē duxit: et alteraz noie Adarinā: que puerilibus annis obiit. Alios etiā habuit filios nothos ex feminis alioquin nobilissimis: ex quibus Joānem progeniuit archiepiscopū Cesaraugustanū: et Alfonsoz Ville formosē ducē. Quorū matres Castellane 7 generosē fuerūt. In Nauarra quoq; ex femina genere nobilissima de Anzarum familia suscepit Ferdinādum et Adariā: qui puerilibus annis e vita migrarūt: et Leonoram Verim comitē: que nupsit Joāni Nauarre comite itabili: et Alfonsoz: qui paruus obiit.

De Ferdinādo rege Castelle: et Aragonū decimo nono: 7 vtriusq; Sicilie: Hierusalē Galētie: Brante Maioicarū: Sardinie: Corsice: 7 comite Barcinone: duce Athenarū 7 Neopatrie: comite Rossinonis et Ceritanie: Oristani Marchione et Sociani.

Ferdināduz Joānis filius Sicilie Rex et Aragonie princeps adhuc adolescēs patreque viuente Disabellam Joānis Castellę regis filiam vxorē duxit. Quę fratri Henrico: qui sine prole migravit: i regno Castellę successit. Cuz qua Ferdināduz matrimonio coniunctus Castellę regis titulos: et nomen accepit. Cui⁹ et vxoris eius mores egregios et res animose sancteque gestas et homines nostri seculi nō sine stupore quodam contēplantur: et non immerito posteritas omnis admirabitur

egrios et res animose sancteque gestas et homines nostri seculi nō sine stupore quodam contēplantur: et non immerito posteritas omnis admirabitur

tur. Omnia siquidē consilio diuino potius: q̄ viribus humanis gestis se videtur. De quibus et alij scriptores magna volumina cōplerunt: et ego quāuis ad res tantas minus idoneus deinceps deo fauente scripturus sum. Nūc itaq; vt de reliquis Aragoniē regibus in arbore conteris fecimus: quos progeniuit Ferdinandus liberos breui sermone narrabimus. Suscepit igitur ex **H**isabella Joannem vnicum filium: qui cum **M**argaritam **M**aximiliani imperatoris filiam duxisset vxorem: post confectas nuptias paucis diebus et adhuc adolescentulus diem clausit vitę sue vltimus. Venit et filias quattuor: **H**isabellam: quę primus nupsit **M**ichaeli: Joannis **P**ortugalię regis filio: quo vita defuncto deinde fuit vxor **E**manuelis **P**ortugalię regis. Secūdas filiam suscepit Joannas: quę nupsit **P**hilippo **M**aximiliani imperatoris filio. Tercio loco nata est **M**aria: regina **P**ortugalię: quę post mortem **H**isabelle sue sororis **E**manueli nupsit **P**ortugalię regi. **A**ltimas suscepit filiā **C**atherinam: quę nupsit Anglię regis filio. Venit præterea **F**erdinandus ex quadam generosa virgine: quę fuit **E**uolis vicecomes: **A**lfonsus **A**ragoneum **L**esaraugustę et **M**ontis regalis antistitem: qui patris præstantissimos mores et omnes virtutes sic imitatur: sic eius recta vestigia sequitur: sic eum totum refert: sic demq; seipsum gerit: vt non minorem quidez ipse suarum virtutum materias scriptoribus præbeat. Cuius vitę probitas: animi bona: et nature felicitas verum quidem illud nostrum tetrastichon faciunt.

Princape virtutes omnes qui quæris in vno:
Alfonsum certe quæris Aragoneum.
Possidet hic animi dotes et corporis omnes:
Et princeps felix quicquid habere potest.

Aliud tetrastichon nostrū de eiusdem principis memoria futura.

Si genus et virtus viuunt post funera magni
Pincipis: inuita si bene facta manent:
Mestoris egregium famam superabit et annos
Pincipis **A**lfonsi nomen **A**ragonei.

Progeniuit etiam Joannam filiaz præstantissimam: quę nupsit **B**ernardino **E**lasco castelle **C**omestabili: viro inter **H**ispaniē magnates eque titulis et opibus excellenti: atq; primatu et generositate præstanti: et propterea **F**erdinando regi suo socero charissimo.

Finis.

Antonius Roncionius Reuerendo in christo patri domio Matheo Castillon Sepulchri dominici in Aragonia priori meritissimo: Et octouiro deputato sapientissimo commendationem Plurimam.

Cerum est illud Ciceronis adagium reuerende pater honos alit artes et omnes incendimur ad studia gloria. Quis est enim quez laus non moueat: plausus nō delectet: non incēdat fama: Pręclara profecto nature calcaria 7 celestia dona: quibus seu animi seu corporis viribus: cum voluerit possint mortales se tollere humo: victoresq; virū nolitare per ora. Animus quidez: cui celestis origo est: facile diuina meditatur 7 agit: corpus vero perpetuas illius societates et summi parentis imaginem habens: osq; ad celum sublime et vultum erectum ad sydera tenens: vt breuem vitam in mortale sequatur nomen et in sepulchris viuat: glorie cupiditate inflammatus: paret ingenij imperio: factisq; virtutē extendit: Hac ad celum via ingressi in Asia Babilonij Persarumq; reges: In Gręcia Lacedemonij et Atheniēses: Carthaginenses in Africa: In Italia Romani: vendicatisq; in libertatem prouincijs: In Gallia Caroli: Ludouici: Philippi: In Hispania vero feracissima imperatorum terra: Alfonsi: Joannes: Ferdinandi claruere. Et autem partus honorem retinerent ijs artibus clari viri: quibus acquisierant: nomenq; magis illustrarent suum: illorū fame etiam morte crescentis: que perire debebat: inuidentes hostem dedit omniū natura parens: Tempus: eam solis radijs quibus orbis clarescit vniuersus: veluti insipientiū in se oculos obstruās. Cui tamen ne subcumberent: sed victores euaderent mille defendendi: milleq; nocendi artes: Arma: milites: ducesq; adiuuenit: vt nō minorem laudes conseruatores: q̄ auctores ipsi: et si non parem gloriā mererentur: quorum poetę et historici facta dictis exequentes palmas obtinent. Nam animus 7 oculos pictura pascit inani pictor: statuarum quoq; et artium gloria fluxa 7 fragilis est. Tu ipse pater testis es: qui operum Romanorū spectator: fuisti. Quorum non solum reliquię: sed vix nomina remanent: iamq; locorum in quibus ad eternitates conseruandam posita erant. Lis est non parua sola historia stabilis ac firma remansit: qua veluti quodam dyp eo aduersus nominis et glorie aduersarium: clarorum nominis ingentes agentem p̄das nos protegemur. Nullibi veriores effigies: q̄ in carthis scriptorum calamis exprimuntur: quibus facientium pariter et scribentiū memoria immortalitati consecratur. Quare locent alij statuas: ponant arcus: erigant trophea: colūnas statuunt: edificent theatra: Pyramidum miracula optent. Tu regibus tuis immortalitates librorum monumentis: vt facis paras. Audio enim te simul cum octo viris deputatis Regum Aragonię res gestas: et stirpem ex ordine regiam in historiaz redigendas Lucio Barineo Siculo viro litteratissimo demandasse. Quod ego piissimū officium nō possum non ve-

hementer nō probare et extollere. Quid enim maius regibus tuis prestare pote-
 ras: q̄ eos adhuc viuos a morte conseruare: iam mortuos doctissimi viri studio
 auspicio tuo et collegarum consilio immortalitate donare? *Viuet enim sempi-*
terna illorum apud nos memoria: quorum imagines non in es: non in marmo-
re incise: aut coloribus cito perituris depicte: sed sacratissimarū litterarum figu-
ris descripte erunt: atq; a vetustatis iniuria semper crescentis vindicate. Necq;
 enim regibus parcat inuidiosa vetustas: quorum cupit triumphos: letatur victo-
 ria: gaudet spolijs: et quo clariores sunt tanto eos maiori odio: validioribusq; vi-
 ribus impugnat: glorie quasi alterius vite alteram mortem optans. Vitam igitur
 suaz: decus: famam: tibi accepta ferre poterunt *Illustres Aragonuz reges.*
Quorum fortitudo: liberalitas: prudentia: iusticia: religio nobis quasi per tuas
manus legēda: imitanda: atq; in antiquaz virtutē excitatura tradetur. *Quan-*
do itaq; opus tam egregium legere: quando tantorum regum veros vultus co-
gnoscere: quādo p̄clara facinora: et nunq̄ perituras Hispanie laudes et au-
Ferdinadi et patris Joannus et Ferdinadi filij diuinas res p̄cone Lucio Si-
culo: te procurate audire licebit: cuius auspicijs mauris in Bethica: Parthe-
nopais in Italia subactis: Ballis in Pyreneis motibus: Ad canusiu: ad Ly-
rin superatis: inclita Hyberia imperiu terris: Animos equauit olipo: qui ve ni-
ter cetera pacis belliq; que hunc regno stulit beneficia: Alfonsuz patru magni
vt claruz nomen ita celsum animuz reddentem: pariter pietate vel fide egregiuz
Hispaniarum delitias genuit: quem deus optimus maximus ex regia prole ad
magnuz elegit sacerdotiu: vt ecclesie sue quam sacratissimus Ferdinandus pater
bello protegit: amplificat: ornat filium Antistitem: religio christiana propa-
gatorē: libertas ecclesiastica defensorē celestis militie milites imperatores nun-
q̄ satis laudatus haberent: litterati vero Adecenates: nobiles Appium: plebei
Braccum: amici Titum: sapientes Lathonem: inopes Alexandrum: hostes
Cesarem: Cesar augusta parentem et Augustum suuz consequeretur: que nul-
lo tantum vnq; se iactauit alumno. Huius itaq; auos proauosq; et quos fama
fortasse obscura recondit: tua priuata atq; magistratus publica cura et diligen-
tia: in ordinem descriptos in lucem edere festina reuerende pater: vt Hispani re-
ges suos iterum recipiant: vniuersus orbis: quos sibi debeat principes eligere
discat: illiusvero caput Roma Hispanis imperatoribus sepius felicissime re-
cta atq; gubernata: librum teneat: quo imperatorum suoz nepotes et imperij
defensores recognoscat. Tu tuiq; college monimētum et pignus erga pientissi-
mos principes pium testantia amorem. Ego vero Alfonsi reuerendissimi et illu-
strissimi p̄sulis et domini mei progenitorum stemmata: trophea triumphos ac
res terra mariq; magnifice gestas imortalesq; quarū meritissimus heres et imi-
tator existit legere latine possim: tibi tuisq; collegis ac tam insigni magistratui
cum reliquis litterarū et Aragonij nominis semper victuri studiosis: perpetuo
debiturus. Felix vale pater optime: cui me iterum atq; iterum comendo. Cesar?
auguste quarto Idus Aprilis. AD. d. ix.

Joānis Sobranij Alcagnicensis artium et
medicinę doctoris exhortatio ad lecturos opus.

Hos cernant: nomen quicumq; extendere factis.

Exoptant reges sydera ad alta poli.

Pectora consilijs: inuictaq; pace vel armis

Besserunt stabili corroborata fide.

Vixere exemplar regum: virtutis et omnis:

Sancta quibus semper vita perennis erit.

Namq; actis magnis terraq; mariq; triumphis

Maiores in celo parta trophea tenent.

Impressum est hoc opus in Cesaraugusta inclyta ci-
uitate Jussu et auctoritate octo viroꝝ Ara-
gonie regni deputatoꝝ: Industria ve-
ro Georgij Loci Alemanni. Prædie
Calēdas Maias: Anno do-
mini millesimo quin-
gentesimo nono.

Nota in folio
decimo nono.

De morte Raimundi Berengaris principis Arago-
nie et Barcinone comitis. Ubi legit obijt in burgo San-
dana apud ciuitates Januam: quidam scripsit in burgo
sancti Banielis circa ciuitate Berundam, Cuius lectio
mibi quidem videtur probabilior.

1509

Bibliothèque
lyon

Lincoln
Recollections
of
the
Rev.
John
Lincoln

Biblioteca de Santa C
R 35

